

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH MIASTA LUBACZÓW NA LATA 2008-2014

STYCZEŃ 2008 ROK

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	3
2. Przebieg Procesu Planowania Strategicznego	9
3. Metodyka procesu planowania strategicznego	11
<u>4. Ogólna charakterystyka Miasta Lubaczów</u>	13
4.1. Sytuacja Demograficzna	14
4.2. Praktyki religijne	17
4.3. Warunki życia gospodarstw domowych	17
4.4. Sytuacja materialna gospodarstw domowych	21
4.5. Warunki mieszkaniowe gospodarstw domowych	23
4.6. Sport i rekreacja	25
4.7. Kultura	27
<u>5. Zdrowie i opieka zdrowotna</u>	28
<u>6. Transport i komunikacja</u>	31
<u>7. Instytucje i świadczenia pomocy społecznej</u>	31
7.1 Powody udzielania pomocy społecznej	35
7.2 Świadczenia rodzinne	40
7.3 Opieka nad dzieckiem i rodziną	41
7.4 Niepełnosprawność	42
7.5 Długotrwała choroba	43
<u>8. Rynek pracy i aktywność ekonomiczna mieszkańców</u>	44
<u>9. Bezrobocie i pomoc osobom bezrobotnym</u>	48
<u>10. Bezpieczeństwo publiczne i patologie społeczne</u>	55
10.1 Przestępczość	55
10.2 Uzależnienia	56
<u>11. Organizacje pozarządowe</u>	59
<u>12. Edukacja i placówki oświatowe</u>	61
<u>13. Analiza badań ankietowych</u>	63
<u>14. Analiza SWOT</u>	78
<u>15. Misja i wizja polityki społecznej miasta Lubaczów</u>	86
<u>16. Cele strategiczne, cele operacyjne, działania i ich realizacja</u>	86
<u>17. Harmonogram realizacji</u>	96
<u>18. Proponowane źródła finansowania</u>	105
<u>19. Proces aktualizacji strategii</u>	113

1. WSTĘP

W ostatnim czasie trwają w Polsce zmiany przepisów prawnych, które obligują samorząd terytorialny do realizacji wielu zadań w sferze pomocy społecznej. Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej nakłada na gminy obowiązek realizacji wielu zadań z zakresu pomocy społecznej np. wypłatę świadczeń rodzinnych. Zgodnie z ideą zmiany powinny dotyczyć przeformułowania roli i zadań samorządowych ośrodków pomocy społecznej. Przejście od modelu pomocy opartego na udzielaniu wsparcia materialnego do modelu nastawionego na wzmocnienie postaw aktywnych oraz wspieranie osób i rodzin zgłaszających się o pomoc w rozwiązywaniu problemów to proces długofalowy. Jego celem będzie umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Podstawowym warunkiem powodzenia tego procesu jest współpraca administracji rządowej i samorządowej, organizacji pozarządowych, Kościoła, przedstawicieli biznesu oraz innych środowisk zainteresowanych rozwiązywaniem istotnych problemów społeczności lokalnych. Zasada subsydiarności w relacjach państwa i trzeciego sektora w powiązaniu z zasadą współpracy między organami administracji rządowej i samorządowej daje szanse rozwoju różnego rodzaju usług dla różnych grup świadczeniobiorców pomocy społecznej. Realizacja zadań postawionych przed pomocą społeczną, a także konieczność wypracowania adekwatnej do potrzeb społeczności lokalnej oferty tych usług, wymaga systematycznego i systemowego diagnozowania problemów społecznych mieszkańców.

Socjologiczna analiza problemów społecznych w mieście Lubaczów stanowiła ważny etap opracowywania strategii, a wyniki jej analizy są istotną częścią strategii. Znaczenie diagnozy społecznej polega na tym, że pomoc społeczna ma na celu nie tylko łagodzenie skutków trudnej sytuacji materialnej beneficjentów pomocy społecznej, lecz także eliminowanie przyczyn takiego stanu, tkwiących często w sferze psychicznej i społecznej. Rzetelna diagnoza rzeczywistych potrzeb społeczności lokalnej oraz długofalowy plan działania jest niezbędnym warunkiem efektywnej realizacji polityki społecznej na terenie Miasta Lubaczów.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych powinna określać zadania i kierunki działań w możliwie szerokim obszarze polityki społecznej, obejmującym między innymi ochronę zdrowia, edukację, bezpieczeństwo publiczne, pomoc niepełnosprawnym, zapobieganie wykluczeniu

społecznemu i zawodowemu. Działania te powinny być adekwatne do rzeczywistych potrzeb tych grup mieszkańców Lubaczowa, które pozostają na marginesie życia społecznego, wykluczonych społecznie lub zagrożonych marginalizacją.

Zgodnie z Narodową Strategią Integracji Społecznej dla Polski (NSIS) pojęcie ”wykluczenia” oznacza „brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a szczególności dla osób ubogich. Są to między innymi: publiczna edukacja, pośrednictwo pracy, ochrona pracy, transport publiczny i publiczny sektor mieszkaniowy, administracja publiczna, sektor pozarządowy i organizacje społeczne, rynek pracy, rynek dóbr konsumenckich, rynek usług telekomunikacyjnych, bankowych i innych, prywatna własność i przedsiębiorczość”.

Do najbardziej zagrożonych zjawiskiem wykluczenia społecznego należy zaliczyć:

- rodziny z trudnościami wychowawczymi z dziećmi ze środowisk zaniedbanych,
- osoby niepełnosprawne,
- ofiary patologii życia rodzinnego,
- osoby samotnie wychowujące dzieci,
- osoby długotrwale bezrobotne,
- osoby przewlekłe chore,
- starsze osoby samotne,
- osoby żyjące w bardzo trudnych warunkach mieszkaniowych,
- osoby uzależnione od alkoholu, narkotyków i innych uzależnień.

„Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lubaczów na lata 2008-2014” powstała w oparciu o zapisy Ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Art. 17 ust.1. pkt.1 Ustawy mówi: *„Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy: opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”.*

Strategia określa najważniejsze działania, które należy zrealizować, aby zapewnić mieszkańcom Miasta Lubaczów warunki sprzyjające rozwojowi społecznemu oraz wzrostowi poczucia

bezpieczeństwa w wymiarze społecznym. Dokument został opracowany przez Grupę Roboczą, w skład której weszli reprezentanci Urzędu Miasta (Sekretarz, radni, pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej), przedstawiciele środowiska oświaty (dyrektorzy szkół), reprezentanci organizacji społecznych, Powiatowego Urzędu Pracy w Lubaczowie, Policji oraz instytucji kultury, służby zdrowia. Ze strony miasta Lubaczowa prace w Grupie Roboczej koordynowała Pani Dorota Zwierzyńska - Sekretarz Miasta. Ponieważ autorom dokumentu szczególnie zależało, aby jego opracowanie było oparte na możliwie szerokiej konsultacji społecznej ostateczny kształt strategii został wypracowany z uwzględnieniem informacji zwrotnych oraz uwag i komentarzy reprezentantów społeczności lokalnej. Za organizację prac oraz merytoryczną zawartość dokumentu odpowiedzialni byli trzej eksperci Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej – Rzeszowskiego Ośrodka Samorządu Terytorialnego. Ze strony FRDL - ROST prace związane z prowadzeniem warsztatów partycypacyjnych i konsultacji społecznych oraz opracowaniem dokumentu wykonywali:

- Piotr Buczek – socjolog, moderator konsultacji społecznych, osoba do kontaktu z Grupą Roboczą,
- Katarzyna Jedziniak - konsultant projektów z zakresu integracji społecznej,
- Daniel Mróz – ekspert ds. projektów profilaktyki uzależnień i programów aktywizacji społeczności lokalnych, prezes Stowarzyszenia Pedagogów i Psychologów „Progres” w Rzeszowie.

Konsultanci wykonawcy serdecznie dziękują za pomoc i aktywny udział w opracowaniu niniejszego dokumentu Panu Burmistrzowi, Pani Sekretarz, Przewodniczącemu Rady Miasta i radnym, dyrektorowi i pracownikom MOPS, przedstawicielom organizacji pozarządowych, dyrektorom szkół oraz wszystkim mieszkańcom miasta Lubaczów.

Strategia powstała w okresie od października 2007 do stycznia 2008 roku.

Strategia powinna być wyrazem woli mieszkańców i uwzględniać zmieniające się uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne. Dlatego dokument ten ma charakter otwarty i powinien być poddawany okresowej weryfikacji i niezbędnym modyfikacjom.

Jak już wspomniano strategia jest spójna z Narodową Strategią Integracji Społecznej dla Polski, nawiązującą do Strategii Lizbońskiej UE, która stawia na modernizację europejskiego modelu socjalnego, na inwestowanie w ludzi oraz zwalczanie wykluczenia społecznego. Strategia niniejsza

nawiązuje także do propozycji „Strategii Polityki Społecznej 2007 – 2013” opracowanych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

MPiPS w zasadach określających budowę strategii precyzuje: „*Strategia powinna określać cel, jakim jest rozwiązywanie określonych problemów społecznych (czyli np. poprawa sytuacji ludzi starych, niepełnosprawnych lub zmiana na lepsze wybranych obszarów życia społecznego /.../ oraz sposób, w jaki można go osiągnąć...*”¹

Strategia niniejsza uwzględnia ewolucję instytucji pomocy społecznej, jej przejście od realizacji funkcji ratowniczej do prewencyjno-usługowej oraz malejącą opiekuńczą rolę państwa na rzecz pomocy samorządowej i organizacji pozarządowych. W nowej roli pomoc społeczna będzie instytucją opartą na kapitale społecznym lokalnej społeczności, uwzględniając tym samym nową rolę świadczeniobiorców – od biernego klientyzmu do aktywnej partycypacji w procesie pomocy².

W założeniach metodycznych „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lubaczów na lata 2008-2014” składa się z następujących elementów:

- diagnozy aktualnego stanu zagadnień społecznych w mieście, opartego na analizie materiałów sprawozdawczych MOPS w Lubaczowie oraz analizie materiałów przygotowanych przez inne referaty oraz jednostki Miasta Lubaczów (m.in. zespół obsługi szkół, policję, placówki oświatowe, ośrodki zdrowia, instytucje kultury);
- analizy strategicznej SWOT (mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń);
- analizy badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców miasta Lubaczów, dotyczących problemów i potrzeb społecznych społeczności lokalnej;
- określenia misji i wizji oraz celu strategicznego ogólnego i celów szczegółowych (operacyjnych);
- określenia metod realizacji celów;
- propozycji harmonogramu;

Zawartość niniejszego dokumentu wynika także z nowych możliwości, związanych ze wstąpieniem naszego kraju do Unii Europejskiej w maju 2004 roku. Lubaczów, jak każda gmina w Polsce staje przed wyzwaniem pozyskiwania funduszy strukturalnych na rozwój lokalny, w tym na

¹ Informacje o strategii, MPiPS, Warszawa, 2006, www.mpips.gov.pl

² Krzyszkowski J. *Lokalna polityka wobec biedy* (red) Warzywoda Kruszyńska W. Instytut Socjologii UŁ, Łódź, 2003 s. 167-8

działania w zakresie integracji społecznej. Jej położenie w południowo-wschodniej części kraju, na tzw. „Ścianie Wschodniej”, w województwie Podkarpackim jest pod tym względem istotnym atutem, zwiększającym szanse na uzyskanie wsparcia.

Okres realizacji „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lubaczów” przyjęto na lata 2008-2014, co ułatwi władzom samorządowym realizację w ramach nowego okresu programowania funduszy strukturalnych.

Strategia posiada ścisłą korelację z następującymi lokalnymi dokumentami planistycznymi:

- **„Lokalny Plan Rozwoju Miasta Lubaczów na lata 2007-2015”**- związek w zakresie zadań określonych w Wieloletnim Planem Inwestycyjnym, w szczególności w obszarach rozwojowych: edukacja i kultura, sport, rekreacja i turystyka oraz bezpieczeństwo publiczne;
- **„Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Lubaczów na lata 2007-2015”**,
  - w zakresie zadań inwestycyjnych, społecznych i prorozwojowych na terenie Miasta Lubaczów do wykonania w latach 2007 – 2015 w kilku obszarach problemowych m.in. obszarach: Integracja społeczna, Społeczeństwo obywatelskie, Rozwój infrastruktury społecznej, Sport i rekreacja, Edukacja, Kultura oraz wskazanym jako zadanie priorytetowe „Realizacja budownictwa socjalnego na terenie miasta”
- **„Strategia Rozwoju Miasta Lubaczów”** – związek z określonymi celami strategicznymi i zadaniami w Obszarze 3 „Rozwój społeczny”, Obszarze 4 „Oświata”, Obszarze 5 „Rozwój kultury, sportu i turystyki”;
- **„Ocena i propozycja rozwiązań, w tym ekonomicznych dotycząca dokumentów strategicznych, określających perspektywy rozwoju Miasta Lubaczów w latach 2007 - 2015** – zgodność w zakresie zadań inwestycyjnych, społecznych i prorozwojowych na terenie miasta Lubaczów”.

Ponadto Strategia jest zgodna z:

- założeniami Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, którego finansowanie odbywa się ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w zakresie przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego, promowania aktywnej polityki społecznej poprzez wsparcie grup szczególnego ryzyka, aktywnej polityki rynku pracy i wyrównywania szans kobiet na rynku pracy,
- działaniami przewidzianymi do realizacji w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

w zakresie rozwoju umiejętności powiązanego z potrzebami regionalnego rynku pracy i możliwości kształcenia ustawicznego w regionie,

Na płaszczyźnie ogólnokrajowej i wojewódzkiej Strategia pozostaje w zgodności z:

- Strategią Polityki Społecznej na lata 2007-2013;
- Strategią Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2007 – 2013,
- Strategią rozwoju edukacji na lata 2007 – 2013,
- Strategią Państwa dla Młodzieży na lata 2003 – 2012,
- Narodową Strategią Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013,
- Narodowym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2006-2015 zgodnie z projektem z końca stycznia 2006 r.,
- Ustawą o Przeciwdziałaniu Narkomanii z 29 lipca 2005r. (Dz.U. 2005 Nr 179)
- Krajowym Planem Działań na Rzecz Integracji Społecznej na lata 2004-2006, przyjętym przez Radę Ministrów 21 września 2004 r.,
- Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego,
- Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia 2007 – 2013.,
- Poakcesyjnym Programem Wsparcia Obszarów Wiejskich
- Programem Operacyjnym Rozwoju Polski Wschodniej 2007 -2013, (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 25 lipiec 2006 r.,
- założeniami reformy systemu integracji społecznej oraz służb społecznych (projekt), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, czerwiec 2006 r.

Przy opracowywaniu dokumentu autorzy brali także pod uwagę jego zgodność z przepisami następujących aktów prawnych:

- Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. Nr 64, poz. 593 z późn. zm.),
- Ustawa o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003 r. (tj.Dz.U.z 2006r. Nr 139, poz. 992 z późn. zm.),
- Ustawa o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej z dnia 22 kwietnia 2005 r. (Dz. U. Nr 86, poz. 732 z późn.zm.),
- Ustawa o dodatkach mieszkaniowych z dnia 21 czerwca 2001 r. (Dz.U. Nr 71, poz. 734),

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r. (Dz. U. Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.),

- Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.),

- Ustawa o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 r. (Dz. U. Nr 122, poz. 1143),

- Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 r. (tj. Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473 z późn. zm.),

- Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 29 lipca 2005r.. (Dz.U.Nr179, poz.1485 z późn.zm.),

- Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r. (Dz. U. Nr 123, poz. 776 z późn.zm).

2. PRZEBIEG PROCESU PLANOWANIA STRATEGICZNEGO.

Uspołecznienie planowania strategicznego jest istotnym wymogiem Unii Europejskiej.

W praktyce wymaga zastosowania w procesie planowania co najmniej dwóch z czterech poniższych zasad polityki strukturalnej Unii Europejskiej:

- **programowanie** – obowiązek tworzenia długookresowych strategii i planów rozwoju na poziomie narodowym, wojewódzkim i wszędzie tam, gdzie jest to uzasadnione potrzebami lokalnymi – także na poziomie gmin i powiatów,
- **subsydiarność** – jasne określenie kompetencji władzy wykonawczej różnych szczebli i upoważnienie (na mocy stosowanych aktów prawnych) samorządów do programowania i realizacji polityki społecznej regionu,
- **partnerstwo** – statutowy obowiązek konsultowania polityki społecznej z partnerami społecznymi na każdym poziomie programowania polityki społecznej.
- **koncentracja** – wybór i ustalenie hierarchii priorytetów w ramach programów operacyjnych i systematyczne zwiększanie przydziału środków na te działania w obszarach, na których koncentrują się problemy społeczne i ekonomiczne.

W poniższej strategii zostały uwzględnione wszystkie cztery zasady. Opracowanie niniejszego dokumentu wymagało aktywnego udziału przedstawicieli społeczności lokalnej na każdym poniższym etapie jej powstawania.

1) Konsultacje społeczne realizowano metodą warsztatową partycypacyjnego modelu budowania strategii. Dotyczyły one przede wszystkim następujących pól zainteresowania:

- charakterystyki struktury demograficznej, ze szczególnym uwzględnieniem beneficjentów pomocy społecznej;
- analizy systemu pomocy społecznej na terenie miasta;
- analiza struktury gospodarczej – sytuacja na lokalnym rynku pracy, poziom przedsiębiorczości; problem bezrobocia itp.
- stopnia wyposażenia infrastrukturalnego, ze szczególnym uwzględnieniem bazy służącej integracji społecznej;
- potencjału lokalnego systemu edukacyjnego i elementów aktualnej bazy edukacyjnej;
- aktywności społecznej mieszkańców;

2) Kwestionariuszowe badania społeczne – służące zidentyfikowaniu problemów społecznych i określeniu stopnia integracji społecznej. Eksperci przygotowali kwestionariusz ankiety dla mieszkańców miasta, a sondaż przeprowadzono metodą losowo-warstwową;

3) Analiza SWOT - po zebraniu materiałów z konsultacji społecznych i badania ankietowego eksperci wraz z przedstawicielami miasta opracowali analizę mocnych i słabych stron miasta Lubaczów oraz szans i zagrożeń w zakresie integracji społecznej;

4) Misja polityki społecznej w mieście – wspólna praca ekspertów z przedstawicielami samorządu;

5) Ustalenie priorytetów i celów strategicznych – praca ekspertów przy współpracy z przedstawicielami samorządu;

6) Formułowanie zadań w poszczególnych obszarach priorytetowych polityki społecznej w mieście. Określenie założeń organizacyjnych dla poszczególnych zadań – instytucja koordynująca, partnerzy, termin realizacji, źródła finansowania;

7) Przygotowanie i przekazanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych – opracowanie całościowe zawiera podsumowanie powyższych kwestii;

8) Prezentacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych – prezentacja strategii władzom lokalnym i Radzie Miasta. Przyjęcie strategii uchwałą Rady Miasta Lubaczów.

3. METODYKA PROCESU PLANOWANIA STRATEGICZNEGO.

Przyjęta metodyka oparta została na partnersko-eksperskim modelu budowy planów strategicznych. Metodyka stosowana przez Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej uwzględnia doświadczenia konsultantów w tworzeniu długofalowych planów rozwoju, zarówno strategii ogólnych, jak również branżowych (rozwoju przedsiębiorczości, rynku pracy, oświaty). Planowanie strategiczne oparte jest na obiektywnej ocenie społecznego i ekonomicznego charakteru społeczności lokalnej i jej miejsca na mapie regionu. Przeprowadzona została analiza struktury społecznej Miasta Lubaczów w ujęciu dynamicznym (lata 2000-2006). W efekcie prac eksperckich powstał opis sytuacji społecznej miasta, stanowiący element niniejszej Strategii. Praca analityczna ekspertów FRDL prowadzona była w oparciu o materiały i dokumenty uzyskane z Urzędu Miasta Lubaczów, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowego Urzędu Pracy w Lubaczowie, lubaczowskiej Policji, Straży Granicznej, Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Regionalnych) oraz Urzędu Statystycznego w Rzeszowie.

Analiza badania ilościowego

Ankiety za pośrednictwem Urzędu Miasta skierowano w ilości ponad 300 egzemplarzy do reprezentatywnej grupy (metodą losowo-warstwową) mieszkańców Lubaczowa.

Analiza uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych – analiza SWOT

Wykorzystanie podstawowych informacji Urzędu Miasta i MOPS, w rodzaju ustalenia stosunku liczby mieszkańców miasta ogółem do ilości osób otrzymujących wsparcie z pomocy społecznej – tzw. stopy biedy, pozwoliło na identyfikację zasadniczych problemów społecznych, ułatwiając przejście do kolejnego ważnego etapu prac, którą była analiza zasobów wewnętrznych polityki społecznej (silne i słabe strony polityki społecznej) oraz analiza otoczenia zewnętrznego pod kątem szans i zagrożeń dla dalszego rozwoju polityki społecznej. W otoczeniu zewnętrznym zidentyfikowano i uszczegółowiono trendy ekonomiczne, społeczne, technologiczne, ekologiczne i prawne, rozumiane jako szanse, a z drugiej strony jako zagrożenia.

Analiza potencjału dialogu i partnerstwa w Lubaczowie.

Przeprowadzono ją w oparciu o zogniskowany wywiad grupowy (FGI) z przedstawicielami ważnych podmiotów życia społecznego miasta. Analiza pokazała stan obecny tego dialogu (pewne trudności), ale też próby nawiązania dialogu międzyśrodowiskowego, międzypokoleniowego i międzysektorowego na terenie miasta.

Określenie Misji polityki społecznej Miasta Lubaczów.

Kluczowym elementem niniejszej strategii jest Misja – naczelny cel polityki społecznej, wokół którego powinny koncentrować się działania różnych lokalnych instytucji publicznych, środowisk i organizacji społecznych.

Członkowie Grupy Roboczej zaproponowali swoje propozycje misji, które stały się podstawą dla jej końcowej wersji, oddającej aspiracje mieszkańców i służącej długofalowemu rozwojowi społecznemu miasta.

Sformułowanie obszarów priorytetowych polityki społecznej.

Wybór obszarów priorytetowych był wynikiem analizy bieżącej sytuacji społecznej w mieście Lubaczów, analizy otoczenia zewnętrznego oraz wymogów ustawowych.

Plany operacyjne – cele strategiczne, cele operacyjne, zadania

Kolejną ważną rolę Grupy Roboczej było formułowanie planów operacyjnych dla zidentyfikowanych obszarów priorytetowych polityki społecznej w mieście. Dla ukazania hierarchii i powiązań łączących poszczególne poziomy planów operacyjnych, opisano je w następującym układzie:

- cele strategiczne (odpowiadające na pytanie: co chcemy osiągnąć?)
- cele operacyjne (w jaki sposób to osiągnąć?)
- zadania (co zrobimy?)

Ostateczna wersja Strategii jest dokumentem perspektywicznym i długofalowym, a jednocześnie zawierającym priorytety i narzędzia realizacji, które na najbliższe lata wydają się stwarzać najwięcej możliwości dla rozwoju społecznego Lubaczowa. Z biegiem czasu, w ciągłym procesie wdrażania, Strategia będzie ulegać modyfikacjom i aktualizacjom tak, aby jego realizacja odpowiadała potrzebom i aspiracjom lokalnej społeczności. Warsztaty

partycypacyjne z członkami Grupy Roboczej prowadzono metodą moderowanej dyskusji pozwalającej uczestnikom indywidualnie i grupowo identyfikować, następnie analizować i proponować możliwe rozwiązania. Ten sposób pracy traktuje uczestników spotkań jako ekspertów posiadających znaczące doświadczenie, a rolą konsultantów jest prowadzenie procesu budowy strategii oraz proponowanie narzędzi i podawanie przykładów rozwiązań sprawdzonych w innych samorządach.

Proces wdrażania

Proces wdrażania to przejście od planowania strategicznego do zarządzania strategicznego, czyli realizacja zapisów Strategii. Konsultanci FRDL określili dla niniejszej Strategii rekomendacje wdrożeniowe, czyli elementy, które powinny zostać spełnione, aby jej realizacja odbywała się efektywnie.

4. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA MIASTA LUBACZÓW.

Miasto Lubaczów wchodzi w skład powiatu lubaczowskiego (miasto stanowi 1,97% powierzchni powiatu) w województwie Podkarpackim. Jest zlokalizowane w południowo-wschodniej Polsce, na Płaskowyżu Tarnogrodzkim, u ujścia rzeczki Sołotwy do Lubaczówki (dopływu Sanu) oraz kilkanaście kilometrów od granicy państwa z Ukrainą.

Samo miasto Lubaczów, według zapisów archiwalnych, istniało już od 1214 roku. Dzisiaj pełni ono kilka funkcji. Jest siedzibą dla gminy miejskiej i wiejskiej, powiatu i diecezji a także jest prężnym ośrodkiem kulturalnym oraz społeczno-gospodarczym.

Gmina Miejska sąsiaduje z trzema gminami, są to: Lubaczów, Oleszyce, Cieszanów. Zasoby komunikacyjne gminy opierają się głównie na transporcie drogowym.

Główna sieć komunikacyjna miasta Lubaczów to drogi do:

- Korczowej (przejście graniczne z Ukrainą – 25 km)
- Przemyśla,
- Jarosławia do drogi E40,
- Bełżca
- Tomaszowa Lubelskiego

- przejścia granicznego w Hrebennem (droga wojewódzka nr 868),
  - Horyńca-Zdroju, granicy państwa w Budomierzu (planowane przejście graniczne – 12 km).
- Istnieje także linia kolejowa Munina - Hrebenne, która prowadzi po drodze do granicznej stacji przeładunkowej w Werchracie.

Miasto jest bardzo otwarte na współpracę międzynarodową i ponad regionalną. Świadczą o tym podpisane umowy partnerskie z trzema miastami: Tostedt (Niemcy), Érd (Węgry), Jaworów (Ukraina) oraz powołanie do życia „Podkarpackiej Szóstki”. Jest to porozumienie Baranowa Sandomierskiego, Iwonicza-Zdroju, Leska, Leżajska, Lubaczowa i Sędziszowa Małopolskiego, którego celem jest inicjacja wspólnych działań w obszarze promocji miast i regionu Podkarpacia, zdobywania środków z Unii Europejskiej oraz dostępnych programów grantowych, wymiany wiedzy i doświadczeń samorządów oraz współpracy w obszarze kultury, oświaty, sportu i wymiany młodzieży.

4.1. Sytuacja demograficzna.

Stan ludności i ruch naturalny

Ludność zamieszkała w gminie Lubaczów (dane z 31.12.2006 roku) według rejestru zameldowania/zamieszkania, ze stałym miejscem zameldowania to ogółem 12441 osób, w tym 5985 mężczyzn i 6402 kobiet. Gęstość zaludnienia w gminie miejskiej Lubaczów wynosi około 485,8 os./km².

Tabela 1. Populacja Miasta Lubaczów ze względu na płeć oraz gęstość zaludnienia:

Opis	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
	osób	%	osób	%	osób	%
jednostka						
populacja	12 834	100	6463	51,7	6033	48,3
gęstość zaludnienia (mieszk./km ²)	485,8		251,3		234,6	

Źródło: GUS 2006 Dane z [1 marca 2006](#)

Ruch naturalny według płci w roku w roku 2006 wynosił 105 narodzin oraz 100 zgonów, zanotowano dodatni przyrost naturalny, podobnie jak w latach 2000-2005. W stosunku do tendencji ujemnego przyrostu naturalnego w kraju, jest to zjawisko pozytywne i społecznie pożądane. Dzięki dodatniemu przyrostowi naturalnemu zwiększa się grupa ludności w wieku przedprodukcyjnym i jest prawie dwukrotnie większa w stosunku do grupy ludności w wieku poprodukcyjnym. Świadczy to o procesie odradzania się społeczeństwa lokalnego, co również przeczy ogólnokrajowej tendencji do ogólnego wzrostu grupy osób starszych i szybkiego tempa tego wzrostu oraz wydłużenia okresu trwania przeciętnego życia. Negatywne skutki starzenia się społeczeństwa wiążą się ze wzrostem kosztów ubezpieczeń i świadczeń socjalnych, marginalizując wkład osób starszych w życie społeczne i gospodarcze.

Tabela 2. Zestawienie urodzeń i zgonów:

Urodzenia i zgony z podziałem na lata							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Urodzenia	113	123	103	116	105	107	105
Zgony	73	70	62	82	87	98	100

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Mężczyźni	62	73	49	70	50	63	48
Kobiety	51	50	54	46	55	44	57

Źródło: GUS 2006

Ludność miasta Lubaczów w roku 2006 w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym według płci wynosi ogółem 12441, w tym 5979 mężczyzn i 6462 kobiet. W wieku przedprodukcyjnym - poniżej 15 lat, mężczyźni stanowią 1390 osób, a kobiety 1323, co daje w sumie 2713. Liczba ludności w wieku produkcyjnym wynosi ogółem 8307, 4171 kobiet w wieku od 15-59 lat i 4136 mężczyzn w wieku od 15-64 lat. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym to 1421, w tym 453 mężczyzn i 968 kobiet.

Tabela 3. Ludność Lubaczowa ze względu na płeć i wiek produkcyjny

JEDNOSTKA	Ogółem	W wieku	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku
-----------	--------	---------	---

								produkcyjnym
		przedprodukcyjnym		produkcyjnym		poprodukcyjnym		
		razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	
Lubaczów miasto	12441	2713	1323	8307	4171	1421	968	49,8

Źródło: GUS 2006

Ponieważ procesy migracyjne mieszkańców miasta Lubaczowa, podobnie jak w całym kraju, w okresie ostatnich dwóch lat są bardzo dynamiczne trudno je precyzyjnie określić i poddać analizie. Niestety brak jest aktualnych danych dotyczących najistotniejszego zjawiska mającego wpływ na liczebność mieszkańców, szczególnie ludzi młodych tj. nowej fali emigracji zarobkowej. Trudno jest na podstawie aktualnie dostępnych źródeł określić jak duża grupa mieszkańców Lubaczowa wyjechała do Europy Zachodniej (głównie Anglii, Irlandii, Niemiec, krajów skandynawskich) w poszukiwaniu pracy i lepszych zarobków.

Trudno też wyciągać racjonalne wnioski dotyczące tego zjawiska w oparciu o analizę list wyborczych w ostatnich wyborach parlamentarnych, czy danych Wojskowej Komisji Uzupełnień dotyczących poboru młodych ludzi do służby wojskowej (niestawianie się wielu młodych poborowych). Jednak obserwując tendencje ogólnokrajowe i analizując wyniki badań, dotyczących zjawiska emigracji zarobkowej (m.in. wyniki badań „Polacy w Wielkiej Brytanii i Irlandii” realizowanych przez ośrodek badań społecznych „ARC Rynek i Opinia” na próbie ogólnopolskiej, także na Podkarpaciu) z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że zjawisko wyjazdów za granicę jest dość masowe i dotyczy głównie ważnej dla rozwoju miasta i regionu grupy mieszkańców - ludzi młodych, wykształconych, aktywnych i przedsiębiorczych. Jakie skutki społeczne przyniesie „nowa emigracja” dla kraju, poszczególnych regionów i dla społeczności lokalnych trudno określić bez przeprowadzenia wnikliwych analiz, które ze względu na złożoność problemu nie stały się przedmiotem analizy niniejszego opracowania.

4.2 Praktyki religijne.

Polska jest uważana za typowo katolicki kraj, dane z roku 2004 przedstawiają rozkład związków wyznaniowych.

Tabela 4. Liczba wiernych poszczególnych kościołów i związków wyznaniowych w Polsce

Związek wyznaniowy:	2004
Kościół Katolicki	34 290 000
Kościół Prawosławny	509 000
Świadkowie Jehowy	237 134
Kościół Greckokatolicki	82 000
Kościół Ewangelicko-Augsburski	79 000
Starokatolicki Kościół Mariawitów	24 000
Kościół Zielonoświątkowy	21 095

Źródło: GUS

W gminie miejskiej Lubaczów dominuje przede wszystkim katolicyzm. Działają dwie parafie rzymsko-katolickie: Parafia [św. Stanisława Biskupa](#)– [Konkatedra](#) (diecezja zamojsko-lubaczowska) oraz parafia [św. Karola Boromeusza](#), skupiająca wiernych z terenu miasta.

4.3. Warunki życia gospodarstw domowych.

Charakterystyka gospodarstw domowych i ich główne źródła utrzymania

Przez określenie „gospodarstwo domowe” należy rozumieć jeden z podmiotów gospodarczych, który mogą tworzyć albo jedna osoba (utrzymująca się samodzielnie traktowana jako jednoosobowe gospodarstwa domowe) lub cały zespół osób, razem zamieszkujących i wspólnie się utrzymujących (w przeważającej większości połączonych więzami biologicznymi i stanowiących rodziny).

Gospodarstwo domowe jest obszarem realizacji funkcji ekonomicznej, która składa się z części produkcyjnej (wytwarzanie dóbr i usług) i konsumpcyjnej (wydatkowanie dochodów oraz spożycie dóbr i usług, zaspokajających potrzeby członków gosp. domowego). Inną ważną funkcją gospodarstw domowych jest rola społeczna, w zakresie oświaty, ochrony zdrowia, wychowania i reprodukcyjności.

Podstawowymi cechami gospodarstw domowych są:

- zdolność do podejmowania określonych decyzji (w tym decyzji ekonomicznych),
- dążenie do uzyskania maksymalnej satysfakcji oraz zapewnienie członkom gospodarstwa domowego maksymalnej korzyści z nabywanych dóbr.

W teorii zasada ta nosi nazwę racjonalności postępowania. Opiera się na trzech założeniach:

1. gospodarstwa domowe mają swoje preferencje i w pewnych granicach potrafią określić swoje dążenia

2. są zdolne do uporządkowania tych dążeń nadając im hierarchiczny układ
3. dokonują koniecznych wyborów kierując się zasadą maksymalizacji swojej użyteczności (zadowolenia).³

Tabela 5. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych w zł

Województwo	Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
PODKARPACKIE	OGÓŁEM	471,78	507,07	524,58	535,88	566,18	599,75	589,27	624,34
	w tym towary i usługi konsumpcyjne	453,53	489,77	497,41	509,02	540,45	571,80	560,96	593,16

Źródło: GUS (dane porównywalne z latami poprzednimi (przeliczone o system wag w oparciu o BAEL).

Rodzaje gospodarstw

Miasto Lubaczów liczy sobie 2159 gospodarstw domowych, z których 67% stanowią gospodarstwa jednorodzinne. Jest to wynik społeczno-ekonomicznych uwarunkowań, postępującej indywidualizacji społeczeństwa oraz powstania nowego stylu życia.

Tabela 6. Rodzaje gospodarstw domowych

Jednostka terytorialna:	Lubaczów	
Lata:	2002	
Kategoria:	NARODOWY SPIS POWSZECHNY 2002 GOSPODARSTWA DOMOWE	
Zakres danych:	OGÓŁEM	
	J. m.	2002
RODZAJE GOSPODARSTW		
Gospodarstwa domowe ogółem		
Ogółem	gosp.dom.	2 159
jednorodzinne ogółem	gosp.dom.	1 442
jednorodzinne 2 osobowe	gosp.dom.	286
jednorodzinne 3 osobowe	gosp.dom.	298
jednorodzinne 4 i więcej osób	gosp.dom.	858
dwurodzinne	gosp.dom.	394
trzy i więcej rodzinne	gosp.dom.	31
nierodzinne ogółem	gosp.dom.	292
nierodzinne 1 osobowe	gosp.dom.	257
nierodzinne 2 osobowe	gosp.dom.	28
nierodzinne 3 osobowe	gosp.dom.	7
nierodzinne 4 i więcej osobowe	gosp.dom.	0

Źródło: GUS

³ Opracowane na podstawie Wikipedii

Podstawę utrzymania gospodarstw domowych w mieście Lubaczów stanowią przede wszystkim świadczenia emerytalne różnego typu (590 gospodarstw domowych), drugim ważnym źródłem utrzymania jest zatrudnienie w sektorze publicznym (363 gospodarstw domowych), kolejnym ważnym środkiem utrzymania są renty z tytułu niezdolności do pracy (316 gospodarstw domowych) oraz dochód z sektora prywatnego (265 gospodarstw domowych). Pozostałe źródła dochodu to praca na rachunek własny, świadczenia z opieki społecznej.

Tabela 7. Źródła utrzymania gospodarstw domowych

GLÓWNE ŹRÓDŁO UTRZYMANIA		
Gospodarstwa domowe źródło utrzymania praca najemna		
poza rolnictwem w sektorze publicznym		
ogółem	gosp.dom.	363
1	gosp.dom.	15
2	gosp.dom.	18
3	gosp.dom.	46
4 i więcej	gosp.dom.	284
poza rolnictwem w sektorze prywatnym		
ogółem	gosp.dom.	265
1	gosp.dom.	15
2	gosp.dom.	16
3	gosp.dom.	45
4 i więcej	gosp.dom.	189
w rolnictwie w sektorze prywatnym		
ogółem	gosp.dom.	19
1	gosp.dom.	0
2	gosp.dom.	0
3	gosp.dom.	3
4 i więcej	gosp.dom.	14
Gospodarstwa domowe źródło utrzymania praca na rachunek własny		
poza rolnictwem		
ogółem	gosp.dom.	41
1	gosp.dom.	6
2	gosp.dom.	0
3	gosp.dom.	11
4 i więcej	gosp.dom.	22
w swoim gospodarstwie rolnym		
ogółem	gosp.dom.	151
1	gosp.dom.	8
2	gosp.dom.	8
3	gosp.dom.	18
4 i więcej	gosp.dom.	117

Gospodarstwa domowe źródło utrzymania niezarobkowe		
emerytura pracownicza, kombatancka i pochodne		
Ogółem	gosp.dom.	590
1	gosp.dom.	72
2	gosp.dom.	149
3	gosp.dom.	87
4 i więcej	gosp.dom.	282
emerytura rolna		
ogółem	gosp.dom.	168
1	gosp.dom.	56
2	gosp.dom.	44
3	gosp.dom.	16
4 i więcej	gosp.dom.	52
renta z tytułu niezdolności do pracy		
ogółem	gosp.dom.	316
1	gosp.dom.	31
2	gosp.dom.	45
3	gosp.dom.	48
4 i więcej	gosp.dom.	192
renta socjalna		
ogółem	gosp.dom.	7
1	gosp.dom.	0
2	gosp.dom.	0
3	gosp.dom.	0
4 i więcej	gosp.dom.	4
renta rodzinna		
ogółem	gosp.dom.	84
1	gosp.dom.	21
2	gosp.dom.	17
3	gosp.dom.	9
4 i więcej	gosp.dom.	37
zasilek dla bezrobotnych		
ogółem	gosp.dom.	45
1	gosp.dom.	0
2	gosp.dom.	6
3	gosp.dom.	6
4 i więcej	gosp.dom.	31
zasilek pomocy społecznej		
ogółem	gosp.dom.	20
1	gosp.dom.	9
2	gosp.dom.	0
3	gosp.dom.	0
4 i więcej	gosp.dom.	7
inne niezarobkowe źródło		
ogółem	gosp.dom.	70

1	gosp.dom.	6
2	gosp.dom.	5
3	gosp.dom.	13
4 i więcej	gosp.dom.	46
Gospodarstwa domowe źródło utrzymania na utrzymaniu		
ogółem	gosp.dom.	16
1	gosp.dom.	10
2	gosp.dom.	0
3	gosp.dom.	0
4 i więcej	gosp.dom.	5

Źródło: GUS

4.4. Sytuacja materialna gospodarstw domowych i zaspokojenie potrzeb konsumpcyjnych.

Efekty przemian gospodarczych i sytuacja ekonomiczna w Polsce przez dużą część społeczeństwa są oceniane źle. Według danych z raportu „Diagnoza społeczna 2000” aż 46% Polaków uważało, że w wyniku transformacji ustrojowej ich sytuacja materialna pogorszyła się. Aż cztery piąte polskich rodzin nie posiada oszczędności, a 58% korzysta z pożyczek. Dotyczy to szczególnie regionu Podkarpacia. Tutaj mieszkańcy osiągają jedne z najniższych przeciętnych dochody na jednostkę ekwiwalentną (586 zł). W rankingu gospodarstw nie posiadających oszczędności podkarpackie też przoduje – 86%. Najwyższy odsetek gospodarstw domowych żyjących w niedostatku znajduje się w podkarpackim, lubelskim i świętokrzyskim (odpowiednio 51%, 46%, 42%). Ponad połowa mieszkańców Podkarpacia (56%) uważa, że przed rokiem 1989 żyło się im lepiej, a tylko 11% sądzi, że obecnie lepiej się żyje⁴.

Z porównania danych statystycznych wynika, że województwo Podkarpackie jest jednym z biedniejszych w kraju, o słabo rozwiniętej infrastrukturze komunikacyjnej i niskim standardzie życia jego mieszkańców. Struktura zatrudnienia na Podkarpaciu przedstawia się następująco: przemysł – 36,3%; budownictwo – 6,3%; handel i usługi 9,6%; edukacja – 12,3%; ochrona zdrowia 11,4%; transport, gosp. magazynowa oraz łączność – 6,6%; pozostałe sektory – 17,2%. Dość wysoki jest tu poziom bezrobocia, wynoszący pod koniec września 2007 roku 13,9%. Podkarpacie nie może być lokomotywą gospodarczą kraju, przeciwnie, jest jednym z biedniejszych województw o dużych zasobach ludzkich i niskim poziomie życia. Ludzie ci często decydują się opuścić południowo – wschodni region kraju w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia. W roku 2006 przeciętne

⁴ Zob. J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2000, Warunki i jakość życia Polaków oraz ich doświadczenia z reformami systemowymi po 10 latach transformacji*, Warszawa 2001.

miesięczne wydatki na jednego mieszkańca Podkarpacia wynosił zaledwie 624,34 zł. Podobna sytuacja przedstawia się z Lubaczowem. Jest to jedna z mniejszych gmin miejskich, o słabo rozwiniętym przemyśle, wysokim bezrobociu, braku perspektyw życia dla młodych ludzi oraz możliwości zatrudnienia spowodowanego płytkim rynkiem pracy. Poziom życia⁵ w stosunku do innych regionów jest bardzo niski, wynika to także po części z wyżej wymienionych przyczyn oraz słabo opłacanej pracy przy ciągle wzrastających cenach za podstawowe produkty spożywcze i media. Dlatego mieszkańcy nie mają środków na zaspokojenie wszystkich swych podstawowych potrzeb, umożliwiających im prawidłowe funkcjonowanie społeczne. Do obszarów takich potrzeb zaliczyć można możliwość rozwoju, szanse na zachowanie gatunku, utrzymanie określonej roli społecznej, zdrowie i bezpieczeństwo społeczne, podział dochodów, konsumpcja i bogactwo, kultura, komunikacja, infrastruktura, zagospodarowanie materialne, mieszkania i oświata.

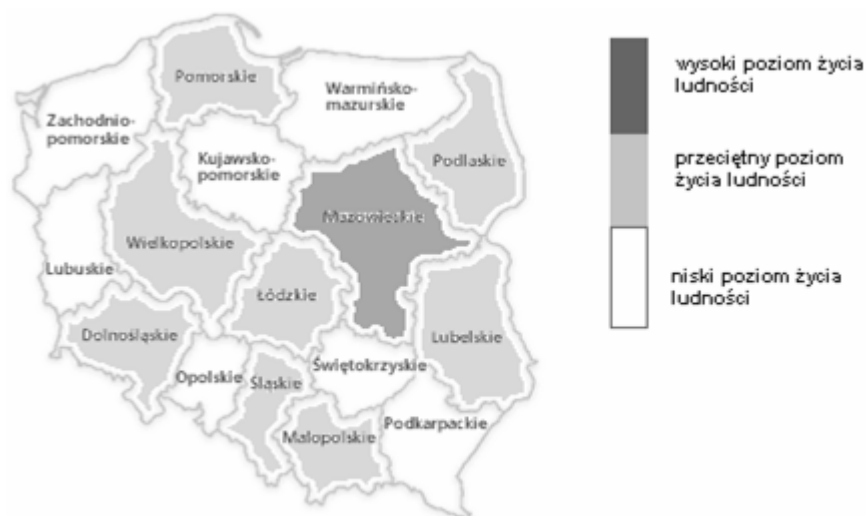
Tabela 8. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych w zł

.p.	Województwo	Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1.	PODKARPACKIE	OGÓŁEM	471,78	507,07	524,58	535,88	566,18	599,75	589,27	624,34
		w tym towary i usługi konsumpcyjne	453,53	489,77	497,41	509,02	540,45	571,80	560,96	593,16

Źródło: GUS (dane porównywalne z latami poprzednimi (przeliczone o system wag w oparciu o BAEL)

Poziom życia w poszczególnych województwach kraju przedstawia poniższa mapa.

⁵ „Przez poziom życia rozumie się **stopień zaspokojenia potrzeb** ludności wynikający z konsumpcji wytworzonych przez człowieka dóbr materialnych i usług oraz wykorzystanie walorów środowiska społecznego.”, [w]: J. Berbeka, (1999) Porównanie poziomu życia w krajach Europy Środkowej. Statystyka Międzynarodowa, *Wiadomości Statystyczne* nr. 8 s. 66-67

Źródło: Koło Naukowe Metod Ilościowych w 2003 roku.

Województwo Podkarpackie podobnie jak Warmińsko-Mazurskie, Kujawsko-Pomorskie, Świętokrzyskie, Zachodnio-Pomorskie, Opolskie, Lubuskie należy zaliczyć do regionów charakteryzujących się niskim poziomem życia mieszkańców.

4.5. Warunki mieszkaniowe gospodarstw domowych

Gmina miejska Lubaczów dysponowała w 2002 roku 3 631 mieszkaniami, na które składało się 13 822 izb. Z zestawienia wynika, że około 90% mieszkań są to mieszkania trzy-, cztero- i pięcioizbowe. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w roku 2006 wynosiła 67,5 m². Na jedną osobę przypadało 21,3 m² powierzchni mieszkania. Zasoby mieszkaniowe gminy pod względem zapewnienia przestrzeni poszczególnym jednostkom są zadowalające.

Tabela 9. Zasoby mieszkaniowe w gminie miejskiej Lubaczów

Zasoby mieszkaniowe w gminie miejskiej Lubaczów	
Mieszkania ogółem	3 631
Izby ogółem	13 822
1 izba	106
2 izby	300
3 izby	1 280
4 izby	1 110
5 izb	833

Źródło: Spis powszechny z roku 2002

Najwięcej mieszkań należy do zasobów Spółdzielni Mieszkaniowej Lubaczów – ok. 40%.

Dysponuje ona blokami mieszkalnymi, pochodzącymi przeważnie z dekady lat 70-tych i 80-tych. Całość zasobów spółdzielczych prezentuje dobry stan techniczny i standard użytkowy, z racji wyposażenia budynków w kompleksowe instalacje sanitarne.

Mieszkania komunalne stanowią ok. 10%. Część zasobów mieszkaniowych należąca do Miasta administrowana jest przez Zakład Gospodarki Lokalowej. ZGL administruje budynkami różnych typów, o bardzo zróżnicowanym: wieku, stanie technicznym i standardzie użytkowym. Wiek zabudowy w sposób prosty przekłada się na stan techniczny zasobów. Szacunkowo można przyjąć, że około 75% zabudowy jest w dobrym stanie techniczny, a 25% średni i zły. Szybko rozwija się także budownictwo indywidualne.

Zabudowa jednorodzinna i zagrodowa stanowi ok. 50% ogółu zasobów mieszkaniowych miasta.

Pod względem wieku zabudowy:

- 70% zasobów zrealizowanych zostało po 1945r.,
- 30% zasobów pochodzi z przed 1945r.

Pod względem stanów technicznych:

- 60% zasobów prezentuje stan dobry i bardzo dobry,
- 30% - stan średni,
- 10% - stan zły.

Pod względem wyposażenia zasobów w instalacje sanitarne:

95% zasobów posiada wewnętrzną instalację wodociągową,

85% zasobów wyposażonych jest w wewnętrzną instalację kanalizacyjną - przy czym około 50% zasobów przyłączonych jest do komunalnej sieci kanalizacyjnej, a pozostała część (na terenach nieskanalizowanych) podłączona jest do zbiorników bezodpływowych,

90% zasobów posiada wewnętrzną instalację gazową.

W najbliższej przyszłości należy spodziewać się znacznego zwiększenia potrzeb mieszkaniowych, spowodowanego niszczeniem wielu starych budynków.

4.6 Kultura.

Kultura narodowa to całość społecznego dorobku danego narodu, stanowiący jeden z elementów tożsamości narodowej. Dysponuje ona zespołem dzieł artystycznych, wiedzy, norm i zasad, których znajomość uważa się za obowiązującą członków danej zbiorowości narodowej. Tak stworzony kanon wpaja się najmłodszym członkom społeczności w procesie akulturacji przez rodzinę, znaczących innych i instytucje oświatowe.

Na poziomie lokalnym częścią kultury narodowej jest kultura regionalna, na którą składa się zespół dzieł artystycznych, wiedza, normy i zasady, występujące w pewnym regionie zamieszkiwanym przez dany [naród](#).

Propagatorem kultury regionu ziemi lubaczowskiej zajmuje się kilka ośrodków zlokalizowanych w Lubaczowie. Najważniejszym z nich jest Miejski Dom Kultury im. Aleksandra Sas-Bandrowskiego, który dzięki bogatej ofercie różnego rodzaju inicjatyw pragnie sprostać oczekiwaniom wszystkich grup wiekowych miejskiej społeczności. Oprócz wydarzeń okolicznościowych, tj. przeglądy kabaretowe, festiwale, wystawy i konkursy, Miejski Ośrodek Kultury służy jako siedziba aktywnie działających grup dzieci, młodzieży a także seniorów.

W jego siedzibie aktywnie działają:

- Dziecięca Grupa Taneczna - ISKIERKI
- Dziecięcy Teatr LENTYLKI
- Zajęcia plastyczne
- Zajęcia muzyczno ruchowe
- Młodzieżowy Chór CANZONE
- Kursy nauki tańca towarzyskiego i dyskotekowego
- TEATR MAŁYCH FORM
- Amatorski Teatr ARKA LWOWSKA
- Grupa Teatralna KÓFA BEZ NAZWY
- Teatr Światła – MAGAPAR
- Sekcja szachowo - warcabowa
- Klub Seniora

- Kino

Ważnymi podmiotami życia kulturalnego w mieście są także:

Muzeum Kresów w Lubaczowie;

Powiatowe Centrum Kultury i Sportu;

Miejska Biblioteka Publiczna;

Biblioteka Pedagogiczna;

Państwowa Szkoła Muzyczna I Stopnia im. Krzysztofa Komedy w Lubaczowie;

Galeria Sztuki Ludowej;

Stowarzyszenie Edukacji Plastycznej;

Lubaczów jest również rozwinięty pod względem medialnym. Twoje Radio Lubaczów Lubaczowski Portal Internetowy (<http://www.elubaczow.com>) oraz Serwis Sportowy Powiatu Lubaczowskiego (www.lubaczowski.com) pozwalają na łatwy przepływ informacji o wydarzeniach na terenie gminy.

Lubaczów funkcjonuje w regionie jako prężny ośrodek kulturalny, będący miejscem organizacji wielu interesujących imprez kulturalnych m.in.

Festiwal Bluesowy „Blues Na Kresach”,

Ogólnopolski Festiwal Słowa,

Narodowy Polski Festiwal Pieśni i Piosenki Patriotycznej „Bogu i Ojczyźnie”,

Wielokulturowym Festiwalu Galicja,

Festiwal Roztocze,

Zaduszki Jazzowe.

Mając na uwadze zaspokojenie potrzeby mieszkańców w dziedzinie kultury oraz podniesienie jakości życia społecznego i rozwój miasta jako znaczącego ośrodka kulturalnego w regionie władze miasta wraz ze Szkołą Muzyczną zamierzają wybudować salę koncertową.

Pomimo tego, badania wśród lubaczowskiej młodzieży⁶ pokazują, że około 30 % młodzieży swój wolny czas spędza w domu, kolejne 15 % przebywa na podwórku z kolegami lub u kolegów w domu. Świadczy to o konieczności poszerzenia oferty kulturalno-rekreacyjnej o nowe, odpowiadające oczekiwaniom młodzieży, zajęcia czy wydarzenia.

---

⁶ Badania przeprowadzone przez firmę HEKTOR w 2006 roku.

Lubaczów funkcjonuje w regionie jako ośrodek będący miejscem organizacji wielu interesujących imprez kulturalnych.

W budżecie miasta na 2007 rok dotacje dla instytucji kultury wyniosły łącznie 1.331.338 zł

4.7 Sport i rekreacja.

Sport to jedna z głównych atrakcji dla ludzi potrzebujących aktywnie spędzać czas. Na terenie Lubaczowa znajduje się kilka ośrodków sportu. Są to Miejski Ośrodek Sportu, Miejski Klub Sportowy Pogoń-Sokół, Siatkówka mężczyzn III liga oraz liczne Uczniowskie Kluby Sportowe. Miasto Lubaczów posiada bogatą, obfitującą w wydarzenia ofertę kulturalno-rozrywkową dla swych mieszkańców. Dzięki takim inicjatywom mieszkańcy wraz ze swymi rodzinami mają możliwość spędzania wolnego czasu poza domem, mogą podejmować wspólne inicjatywy. Szeroka oferta zajęć dla dzieci i młodzieży jest skutecznym sposobem realizacji ukrytego programu profilaktycznego, który przeciwdziała zagrożeniom współczesnego świata alkoholizmowi, narkomanii i przemocy.

Miejski Ośrodek Sportu w Lubaczowie został powołany Uchwałą Rady Miejskiej z dnia 31 marca 1995 r. Jego rolą jest zaspokajanie potrzeb mieszkańców, szczególnie dzieci i młodzieży w zakresie sportu poprzez prowadzenie sekcji sportowych, współdziałanie z jednostkami kultury fizycznej i sportu, szkołami, klubami i związkami sportowymi oraz organizacja wypoczynku i obozów sportowych w okresie ferii zimowych i wakacji.

MOS udostępnia posiadany stadion stanowiący bazę sportowo- rekreacyjną na rzecz klubów i związków sportowych, organizacji i stowarzyszeń.

Ośrodek zajmuje się również organizacją imprez z zakresu kultury, kultury fizycznej i sportu.

W roku szkolnym 2005/2006 prowadził zajęcia z dziećmi i młodzieżą szkolną w następujących sekcjach sportowych:

1. Sekcja lekkiej atletyki.
2. Sekcja mini piłki koszykowej.
3. Sekcja piłki koszykowej,
4. Sekcja karate tradycyjnego,
5. Sekcja piłki nożnej,
6. Sekcja piłki siatkowej.

Aktualnie w Lubaczowie funkcjonuje 4 Uczniowskie Kluby Sportowe działające przy czterech szkołach miejskich oraz Miejski Klub Sportowy Pogoń-Sokół Lubaczów.

Baza sportowa miasta Lubaczowa to przede wszystkim.:

- 1 stadion,
- 3 boiska szkolne wielofunkcyjne,
- 1 hala sportowa,
- 5 sal gimnastyczno – sportowych.

Większość obiektów sportowych na terenie miasta ze względu na zły stan techniczny wymaga remontów i modernizacji oraz doposażenia w sprzęt sportowy.

Odczuwa się brak kompleksu sportowo-rekreacyjnego, a szczególnie pływalni, basenu.

5. ZDROWIE I OPIEKA ZDROWOTNA

5.1 Dostęp do opieki zdrowotnej

Samorząd gminy w ramach swych ustawowych obowiązków zapewnia opiekę medyczną mieszkańcom poprzez funkcjonowanie szpitala i Niepublicznej przychodni Zdrowia, które zapewniają podstawową i specjalistyczną opiekę medyczną. Opiekę stomatologiczną w ramach NFZ prowadzi prywatny zakład stomatologiczny Dent-Lub.

5.2 Leki i apteki

Miasto Lubaczów jest zaopatrywane w leki gotowe i robione na zamówienie przez 6 aptek, które na przemian pełnią dyżury nocne. Dostęp do usług farmaceutycznych jest dzięki temu całodobowy. Przeszkodą w nabywaniu potrzebnych leków jest brak środków finansowych przez mieszkańców. Szczególnie zjawisko to dotyczy emerytów i rencistów.

5.3 Personel w podstawowej opiece zdrowotnej

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Poradnia Zdrowia w Lubaczowie prowadzi nocną i świąteczną ambulatoryjną opiekę lekarską, nocną i świąteczną wyjazdową opiekę lekarską oraz transport sanitarny. Lubaczów dysponuje szpitalem działającym jako Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej. SP ZOZ w Lubaczowie udziela świadczeń zdrowotnych w ramach leczenia stacjonarnego w następujących specjalnościach:

- chirurgii ogólnej,

- ginekologii i położnictwa,
- chorób wewnętrznych,
- pediatrii,
- rehabilitacji,
- intensywnej opieki medycznej,
- opieki nad przewlekle chorym,
- neonatologii,

Zakład udziela ambulatoryjnych świadczeń medycznych w ramach specjalistycznej opieki zdrowotnej w niżej wymienionych poradniach:

- chirurgii ogólnej,
- ginekologiczno-położniczej,
- wad postawy,
- kardiologicznej,
- chirurgii urazowo-ortopedycznej,
- rehabilitacyjnej.

Świadczone są również usługi w ramach umowy z NFZ w gabinecie rehabilitacji leczniczej.

5.4 Realizacja zadań ochrony zdrowia przez samorząd miasta.

Samorząd lokalny ma obowiązek realizować cel strategiczny jakim jest "Poprawa zdrowia i związanej z nim jakości życia ludności". Zadania władz lokalnych to zaspokojenie potrzeb z zakresu ochrony zdrowia. Ustawowe zadania jednostek samorządu terytorialnego obejmują przede wszystkim organizowanie instytucji świadczących usługi medyczne (tworzenie szpitali, przychodni, gabinetów) oraz podejmowanie działań z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki. Do zadań własnych gminy w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej należy w szczególności:

- opracowywanie i realizacja oraz ocena efektów programów zdrowotnych wynikających z rozpoznanych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców gminy,
- przekazywanie powiatowi informacji o realizowanych programach zdrowotnych; inicjowanie i udział w wytyczaniu kierunków przedsięwzięć lokalnych zmierzających do zaznajamiania mieszkańców z czynnikami szkodliwymi dla zdrowia oraz ich skutkami,

- podejmowanie innych działań wynikających z rozeznaczonych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców gminy.

Samorząd powinien monitorować stronę finansową, stopień i jakość oferowanych usług w celu koordynacji procesu zaspakajania potrzeb ludności w zakresie ochrony zdrowia.

Zadania władz publicznych wynikają z zapisów w następujących ustawach:

- Ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- Ustawie z dnia 14 lipca 2006r. o zmianie ustawy o zakładach opieki zdrowotnej oraz niektórych innych ustaw,
- Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- Ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym,
- Ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa.

Zadaniem władz publicznych zgodnie z Art. 6. ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, jest zapewnienie równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej poprzez: tworzenie warunków funkcjonowania systemu ochrony zdrowia;
analizę i ocenę potrzeb zdrowotnych oraz czynników powodujących ich zmiany;
promocję zdrowia i profilaktykę, mające na celu tworzenie warunków sprzyjających zdrowiu;
finansowanie w trybie i na zasadach określonych ustawą świadczeń opieki zdrowotnej.

6. TRANSPORT I KOMUNIKACJA.

PKS zapewnia sprawną komunikację z miejscowościami w całym powiecie oraz położonymi poza powiatem, takimi jak: Basznia, Bihale, Biłgoraj, Borowa Góra, Brusno-Polanka przez Cieszynów, Budomierz, Cetynia, Cewków Wola, Chełm, Chotylub, Cieszynów, Dąbrowa, Horyniec, Hrubieszów, Huta Kryształowa, Huta Różan., Jarosław, Krowica Lasowa, Łukawiec, Moszczanica, Narol, Niemstów, Nowe Brudno, Nowy Mięgisz, Oleszyce, Potok Jaworowski, Przemyśl, Radruż, Ruda Różan., Rzeszów, Skolin, Stalowa Wola, Stare Sioło, Stary Dzików, Stary Lubliniec, Stary Lubliniec, Tarnawskie, Tomaszów Lub., Tymce, Ułazów, Werchrata, Wielkie Oczy, Wola Wielka, Wólka Horyniecka, Zalesie, Załuże.

Ponadto środkami komunikacji samochodowej można dojechać do Rzeszowa oraz miast spoza województwa takich jak: Kraków, Zamość, Warszawa, Lublin, Biłgoraj.

Główne szlaki komunikacyjne stanowią trzy drogi wojewódzkie o łącznej długości 11,30 km długości. Są to: Dachnów- Budomierz droga nr 866, Oleszyce –Werchrata – droga nr 868 oraz droga 1835 dojazd do dworca PKP Lubaczów oraz linia kolejowa Munina - Hrebenne, która prowadzi po drodze do granicznej stacji przeładunkowej w Werchracie. Drogi wojewódzkie stanowią długość 13,7 km, drogi powiatowe to 14,15 km dróg. Drogi miejskie liczą długość 10,33 km.

Szlaki komunikacyjne są strategicznym punktem w rozwoju gminy, pozwalają na nawiązanie współpracy transgranicznej oraz przyciągają potencjalnych inwestorów, co łączy się z powstaniem nowych miejsc pracy i tym samym pomaga w rozwiązaniu podstawowego problemu społecznego jakim jest bezrobocie. Dlatego należy zadbać o poprawę stanu nawierzchni dróg lokalnych.

7. INSTYTUCJE I ŚWIADCZENIA POMOCY SPOŁECZNEJ.

Pomoc społeczna będąca instytucją polityki społecznej państwa jako zorganizowana działalność różnych podmiotów ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są oni w stanie pokonać z wykorzystaniem własnych środków, możliwości i uprawnień. Podstawowe instrumenty pomocy społecznej to pomoc finansowa, pomoc rzeczowa, pomoc w usługach, pomoc instytucjonalna oraz metody aktywizacji klientów pomocy społecznej, takie jak prace społeczne użyteczne, zatrudnienie socjalne i kontakt socjalny. Na terenie gminy Miejskiej Lubaczów funkcjonuje **Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej**. Ośrodek jest samodzielną jednostką organizacyjną Gminy Miejskiej Lubaczów nie posiadającą osobowości prawnej, finansowaną ze środków Gminy Miejskiej Lubaczów oraz budżetu Państwa. Działa na podstawie takich przepisów jak:

- Uchwały Nr XII/64/90 Rady Miejskiej Narodowej w Lubaczowie z dnia 27 marca 1990 r. w sprawie powołania Ośrodka Pomocy Społecznej.
- Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym /tj.: Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm./

- Ustawy z dnia 22 marca 1990 r o pracownikach samorządowych /tj.; Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1593 z późn. zm./
- Ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej /Dz.U. Nr 64, poz. 593 z późn.zm./
- Ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych /tj.:Dz.U. z 2006r.Nr 139, poz. 992 z późn.zm./
- Ustawy z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych /Dz.U. Nr 210, poz. 2135 z późn. zm./
- Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 17 kwietnia 1998 r. w sprawie kryteriów, form i trybu przyznawania i udzielania pomocy pieniężnej z Państwowego Funduszu Kombatanów /Dz.U. Nr 53 poz. 334/
- Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2001 r. w sprawie zasad wynagradzania i wymagań kwalifikacyjnych pracowników samorządowych zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych jednostek samorządu terytorialnego /Dz.U. Nr 61, poz. 708 z późn. zm./
- Ustawy z dnia 30 czerwca 2005r. o finansach publicznych /Dz.U. Nr 249, poz. 2104 z późn. zm./
- innych aktów prawnych dotyczących przyznawania świadczeń z pomocy społecznej.
- statutu nadanego Uchwałą Rady Miejskiej w Lubaczowie Nr 181/XXV/2004 z dnia 5 listopada 2004r.

Przedmiotem działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej jest:

- doprowadzenie do możliwie pełnego usamodzielnienia osób i rodzin oraz integracji osób i rodzin ze środowiskiem
- umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia oraz zapobieganie powstawaniu takich sytuacji.

Zadania własne z zakresu pomocy społecznej to:

- prowadzenie domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia o zasięgu lokalnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych i specjalnych celowych,
- przyznawanie pomocy rzeczowej,
- przyznawanie pomocy w naturze na ekonomiczne usamodzielnienie,

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków pożyczek na ekonomiczne usamodzielnienie,
- inne zadania z zakresu pomocy społecznej wynikające z rozeznaczonych potrzeb gminy.
- Zadania własne z zakresu pomocy społecznej o charakterze obowiązkowym to:
- udzielanie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania, w tym osobom bezdomnym,
- organizowanie i prowadzenie gminnych ognisk wychowawczych, świetlic i klubów środowiskowych dla dzieci, a także organizowanie mieszkań chronionych,
- świadczenie usług opiekuńczych w tym specjalistycznych w miejscu zamieszkania,
- udzielanie zasiłku celowego na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osób bezdomnych i innych osób nie mających dochodów i możliwości ubezpieczenia się na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym,
- udzielanie zasiłku celowego na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
- praca socjalna,
- sprawienie pogrzebu w tym osobom bezdomnym,
- zapewnienie środków na wynagrodzenia dla pracowników i warunków realizacji ww. zadań

Zadania zlecone gminie z zakresu pomocy społecznej to:

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, rent socjalnych,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych, gwarantowanych okresowych i specjalnych okresowych, macierzyńskich okresowych i jednorazowych,
- opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne za osobę, o których mowa w art. 27 ust. 1 i 2, w art. 31 ust. 4a i art. 31b ust.3 u.o p.s.
- opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłku celowego na pokrycie wydatków powstałych w wyniku klęski żywiołowej lub ekologicznej,
- przyznawanie zasiłku celowego w formie biletu kredytowanego,
- świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych przysługujących na podstawie przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,
- organizowanie i prowadzenie środowiskowych domów samopomocy,

- zadania wynikające z rządowych programów pomocy społecznej bądź innych ustaw, mających na celu ochronę poziomu życia osób i rodzin po zapewnieniu środków,
- utworzenie i utrzymanie ośrodka pomocy społecznej i zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników realizujących ww. zadania
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych,
- przyznawanie i wypłacanie świadczeń z Państwowego Funduszu Kombatanów.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej podejmuje działania zaspokajające potrzeby mieszkańców Gminy Miejskiej Lubaczów poprzez:

- prowadzenie kuchni i świetlicy z dożywianiem dla dzieci i młodzieży z rodzin patologicznych, wielodzietnych, niepełnych i o niskich dochodach,
- udzielanie pomocy w postaci jednego gorącego posiłku /obiadu/ w dni robocze /oprócz sobót/ osobom, które własnym staraniem nie mogą go sobie zapewnić.

Oprócz wyżej wymienionych działań Ośrodek dodatkowo:

- współdziała z prowadzącymi działalność na terenie miasta organizacjami społecznymi, kościołem katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi, fundacjami, stowarzyszeniami, pracodawcami oraz osobami fizycznymi i prawnymi w celu realizacji określonych zadań z zakresu pomocy społecznej
- może zlecić ww. podmiotom - za ich zgodą - w trybie pisemnego porozumienia realizację określonych zadań z zakresu pomocy społecznej, przyznając na ten cel środki pieniężne
- sprawuje nadzór nad sposobem wykonywania ww. porozumień oraz kontroluje wydatkowanie przekazywanych środków.

Oprócz Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w zakresie integracji społecznej w Lubaczowie funkcjonują:

- "Caritas" Stacja Opieki Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej, świadczący opiekę dla osób niepełnosprawnych,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie,
- Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych i Resocjalizacyjnych,

- Dom Pomocy Społecznej Zgromadzenia Sióstr Albertynek, wspierają one działania OPS poprzez działania na rzecz konkretnych grup odbiorców.
- "Wzrastanie" Fundacja Pomocy Młodzieży im. Jana Pawła II.

7.1 Powody udzielania pomocy społecznej

Podstawowe przyczyny korzystania z usług pomocy społecznej to bezrobocie - 151 rodzin, ubóstwo - 141 rodzin, długotrwała choroba 136 rodzin oraz niepełnosprawność – 82 rodzin. Pozostałe przyczyny korzystania ze wsparcia MOPS to bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych - 40 rodzin, rodzina niepełna - 33 rodzin oraz alkoholizm- 23 rodziny. Do znikomej grupy korzystającej z pomocy należą: 7 rodzin wielodzietnych oraz 5 osób bezdomnych.

Tabela 10. Powody korzystania z pomocy społecznej MOPS Lubaczów

POWÓD TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ*	LICZBA RODZIN KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY						
Lata	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
UBÓSTWO	259	187	353	298	185	146	141
BEZROBOCIE	157	155	224	163	143	151	151
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	101	121	115	140	68	78	82
RODZINA NIEPEŁNA	6	9	13	13	13	28	33
DŁUGOTRWAŁA CHOROBA	72	59	85	73	147	126	136
RODZINA WIELODZIETNA	8	21	24	15	27	28	7
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYNSTWA	42	36	28	41	33	0	0
BEZRADNOŚĆ W SPR. OPIEK. WYCH.	29	32	64	43	17	56	40

BEZDOMNOŚĆ	1	1	4	2	5	5	5
ALKOHOLIZM	12	8	10	15	8	15	23
TRUD. W PRZYST. DO ŻYCIA PO OPUSZCZ. ZAKŁADU KARNEGO	2	1	2	0	1	2	0

*jedna rodzina może korzystać z pomocy z kilku różnych powodów (dane MOPS Lubaczów)

Niepokojące dane dotyczące długości korzystania ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, które wskazują na dużą grupę osób z obszaru zaliczanego do biedy długotrwałej, do której zaliczają się rodziny korzystające z pomocy powyżej 1 roku - jest to 40 rodzin. Jednak najdotkliwsza i najbardziej zagrażająca zdrowemu funkcjonowaniu społeczeństwa jest **bieda chroniczna**, którą definiuje się jako ponad pięcioletnie wsparcie ze strony ośrodka pomocy społecznej. W mieście Lubaczów takich rodzin notuje się aż 106.

Okres korzystania z pomocy MOPS Lubaczów (wg stanu na 31 grudnia 2006r.):

- do jednego roku – 11
- powyżej 1 roku – 40 (bieda długotrwała)
- powyżej 5 lat – 106 (bieda chroniczna)

Tabela 11. Ilość osób w środowiskach OPS

Lp	Obszar	Ilość środowisk	Ilość osób w środowiskach OPS			
			Ilość osób w środowiskach ogółem	w tym do 17 lat	Liczba mieszk. (2006 r)	% osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby mieszkańców
	Lubaczów	157	692	-	12.754	5,4

Źródło: dane MOPS Lubaczów

Tabela 12. Szczegółowe zestawienie wydatków MOPS w Lubaczowie w 2006 r.

Formy pomocy	Liczba rodzin objętych pomocą	Wartość udzielonych świadczeń w zł	% ogółu udzielonych świadczeń
1.I. ZADANIA ZLECONE OGÓŁEM, w tym:	28	85.061	100
- zasiłki stałe	27	72.164	84,84
- specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	1	7.784	9,15
- składki zdrowotne	19	5.113	6,01

- składki emerytalno-rentowe	0	0	0
II. ZADANIA WŁASNE GMINY	246 *	271.673	100
OGÓŁEM, w tym:			
- zasiłki celowe	153	102.144	37,60
- zasiłki okresowe	93	82.037	30,20
- posiłki	139	75.205	27,68
- usługi opiekuńcze	8	12.287	4,52
- pokrywanie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym i bez dochodu i tytułu ubezpieczenia	0	0	0
- schronienie	0	0	0
- zasiłek celowy (zdarzenie losowe)		0	0

Źródło: dane MOPS Lubaczów

- rzeczywista liczba osób /jedna rodzina może korzystać z kilku świadczeń

Tabela 13. Zestawienie wydatków MOPS w Lubaczowie w latach 2001-2006

Formy pomocy	Liczba rodzin objętych pomocą	Wartość udzielonych świadczeń w zł	% ogółu udzielonych świadczeń
2001			
Zadania zlecone	211	582.735	81,59
Zadania własne gminy	197	131.524	18,41
OGÓŁEM 2001 r.	408	714.259	100
2002			
Zadania zlecone	244	670.912	78,38
Zadania własne gminy	242	185.104	21,62
OGÓŁEM 2002 r.	486	856.016	100
2003			
Zadania zlecone	184	538.908	74,58
Zadania własne gminy	239	183.702	25,42
OGÓŁEM 2003 r.	423	722.610	100
2004			

Zadania zlecone	53	91.869	33,22
Zadania własne gminy	203	184.691	66,78
OGÓŁEM 2004 r.	256	276.560	100
2005			
Zadania zlecone	27	61.245	21,82
Zadania własne gminy	213	219.475	78,18
OGÓŁEM 2005 r.	240	280.720	100
2006			
Zadania zlecone	28	80.448	22,85
Zadania własne gminy	246	271.673	77,15
OGÓŁEM 2006 r.	274	352.121	100

Źródło: dane MOPS Lubaczów

Analizując powyższe zestawienia wydatków MOPS w Lubaczowie w roku 2006 oraz porównanie wydatków w latach 2001-2006 można stwierdzić:

- nakłady MOPS na zadania własne były w 2006 roku trzykrotnie większe od nakładów na zadania zlecone,
- największe wydatki w 2006 roku związane były z wypłatą zasiłków celowych,
- stopniowe zmniejszenie liczby rodzin objętych pomocą (od 2002 do 2005 o 50%),
- zmniejszenie ilości rodzin objętych pomocą w ramach zadań zleconych (od 2002 do 2006 o ponad 90%)
- stopniowe zwiększenie ilości rodzin objętych pomocą w ramach zadań własnych, zmniejszenie wartości udzielanych świadczeń (od 2003 roku średnio o 50%).

Analizując strukturę budżetu miasta Lubaczów na rok 2007, należy stwierdzić, że wydatki na pomoc społeczną stanowią drugą co do wielkości grupę wydatków (kwota ponad 5 mln zł stanowi ponad 21 % ogółu wydatków budżetowych). Najwięcej środków przeznaczanych jest na oświatę i wychowanie. Wydatki te stanowią ponad 36% te stanowią największy udział w stosunku do wydatków ogółem.

Ilość świadczeń niepieniężnych udzielanych rodzinom na przykładzie pracy socjalnej lub w formie pomocy w kwestiach urzędowych jest na przestrzeni lat porównywalna. Ilustruje to poniższe zestawienie.

Tabela 14. Świadczenia niepieniężne udzielane rodzinom w mieście Lubaczów w 2001-2006

Powody udzielenia pomocy	Liczba rodzin korzystających z pomocy				
	2002	2003	2004	2005	2006
Pomoc w załatwianiu spraw urzędowych	44	63	48	43	32
Praca socjalna	47	57	61	69	61
Razem	91	120	109	112	93

Źródło: dane MOPS Lubaczów

Na terenie miasta Lubaczów spotykamy dwa typy ubóstwa:

- *marginalne* – wynikające z indywidualnych sytuacji życiowych (wielodzietność, podeszły wiek, pozostawanie w subkulturze ubogich); często wynika z braku bądź niskich kwalifikacjami zawodowych;
- *masowe* – o charakterze strukturalnym, utrwalonym, obejmującym wszystkie gospodarstwa domowe osiągające dochody nieznacznie wyższe od minimum socjalnego.

Ubóstwo masowe stanowi obecnie jeden z najbardziej istotnych problemów społecznych w Polsce. W przytoczonym podziale warto zwrócić uwagę na fakt, że wielodzietność znacząco zwiększa w naszym kraju „zagrożenie” na znalezienie się w gronie rodzin ubogich i to jeszcze (w potocznym odczuciu społecznym) z własnej „winy”. Fakt ten jest niepokojący, zwłaszcza w kontekście alarmujących danych demograficznych.

Do ubóstwa o charakterze strukturalnym należy zaliczyć sytuację rodzin osób bezrobotnych, którym niewiele brakuje do przekroczenia granicy ubóstwa, zwłaszcza w przypadku bezrobocia o charakterze długotrwałym. Ta grupa społeczna ma duże szanse powiększenia istniejącej już subkultury ubóstwa a to poprzez daleko idące uzależnienie się od systemu świadczeń państwowych i innych instytucji.

W biedę popadają w naszym kraju osoby, które do niedawna żyły na dostatecznym, a nawet średnim poziomie i to niezależnie od stopnia kwalifikacji, walorów osobistych czy też użyteczności dla społeczeństwa (np. pielęgniarki, nauczyciele). Często ta sytuacja ich zaskakuje i nie potrafią

skutecznie jej przeciwstawić się. Ubożenie ludności ma skokowy charakter, szeroki zasięg i szybkie tempo. Odnosi się to zwłaszcza do tych, którzy tracą pracę i do osób pozostających na ich utrzymaniu.

7.2 Świadczenia rodzinne

Świadczenia rodzinne są przewidziane w ustawodawstwie wszystkich państw członkowskich UE i stanowią odrębny dział zabezpieczenia społecznego. Zakres przedmiotowy systemu świadczeń rodzinnych oraz tryb postępowania w sprawie ich udzielania reguluje Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. Nr 228 poz. 2255 z późn. zm.). Funkcjonujący system obejmuje świadczenia realizowane wcześniej na podstawie przepisów Ustawy o zasiłkach rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych oraz część świadczeń (o charakterze obligatoryjnym skierowanych do rodzin z dziećmi ustawy o pomocy społecznej), świadczenia dla wszystkich rodzin niepełnych w miejsce rozwiązań zawartych w Ustawie o funduszu alimentacyjnym, kierowanych tylko do części tych rodzin oraz świadczenia związane z edukacją dzieci, w tym w szczególności dzieci niepełnosprawnych.

7.3 Opieka nad dzieckiem i rodziną

Według ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w strukturach administracyjnych zadania z zakresu opieki nad dzieckiem i rodziną realizowane są na szczeblu gminnym i powiatowym. Na wszechstronny program świadczeń na rzecz dzieci składają się działania sprzyjające fizycznemu, umysłowemu i społecznemu dobrostanowi dzieci i młodzieży.

Na szczeblu lokalnym realizują je placówki ochrony zdrowia, placówki oświatowe, ośrodki pomocy społecznej w formie pracy socjalnej oferowanej rodzinom mającym problemy w sprawach opiekuńczo- wychowawczych wspierania opieki nad dzieckiem w placówkach opiekuńczo- wychowawczych, organizacje pozarządowe oraz administracja samorządowa w ramach profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii i przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wszystkie te instytucje wraz ze swoim zakresem działań i zasobami kadrowymi stanowią gminny system profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną, do organizowania, którego zobowiązuje gminę Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Obowiązki te samorząd realizuje w konkretnych działaniach jakimi są:

- organizowanie opieki w rodzinach zastępczych oraz pomoc pieniężna na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych,
- zapewnienie opieki i wychowania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w tym w placówkach opiekuńczo – wychowawczych wsparcia dziennego, a także tworzenie i wdrażanie programów pomocy dziecku i rodzinie,
- pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego w tym pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia,
- szkolenia, specjalistyczne poradnictwo rodzinne i terapia rodzinna prowadzone przez powiatowe centra pomocy rodzinie i ośrodki adopcyjno-opiekuńcze.
- pomoc pieniężną na usamodzielnienie osobom opuszczającym niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz rodziny zastępcze,
- pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz rodziny zastępcze.

W 2006 roku MOPS w Lubaczowie wspomógł 49 rodzin wielodzietnych oraz 35 rodzin niepełnych poprzez wyżej wymienione działania.

7.4. Niepełnosprawność

Według danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, pochodzących ze spisu powszechnego 2002, liczba osób niepełnosprawnych w województwie podkarpackim wynosiła 316 146 osób. Stanowiło to 15% ludności województwa oraz 5,8% ogółu niepełnosprawnych w kraju. Oznacza to, że co siódmy mieszkaniec woj. podkarpackiego był osobą niepełnosprawną.

W pełnej zbiorowości osób niepełnosprawnych przeważały kobiety – 51,9% oraz mieszkający na wsi

– 63%. Przeważająca większość osób niepełnosprawnych mieszkała w gospodarstwach domowych – 310 538 osób, tj. 98,2% ogółu. W gospodarstwach zbiorowych przebywało 5 608 osób niepełnosprawnych, w tym połowa zamieszkiwała w domach pomocy społecznej dla emerytów i osób starszych. Częstość występowania zjawiska niepełnosprawności w obiektach zbiorowego zakwaterowania była wyższa niż w przypadku gospodarstw domowych – na 1000 osób zamieszkałych w gospodarstwach zbiorowych przypadało 280 osób niepełnosprawnych, podczas gdy w gospodarstwach domowych wskaźnik ten wyniósł 149.

Osób niepełnosprawnych prawnie, tzn. posiadających orzeczenie o niepełnosprawności, było w 2002r. w woj. podkarpackim 248 221 (78,5% ogółu niepełnosprawnych). Wśród nich najliczniejszą grupę stanowiły osoby posiadające orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności (40,0% osób niepełnosprawnych prawnie) oraz o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (30,9%).

Wśród niepełnosprawnych tylko biologicznie z całkowicie ograniczoną zdolnością do wykonywania podstawowych czynności było 7 590 osób, tj. 2,4% ogółu niepełnosprawnych, natomiast poważne ograniczenie sprawności deklarowało 60 335 osób.

Interesująco przedstawia się porównanie poziomu niepełnosprawności polskiego społeczeństwa z ludnością krajów Unii Europejskiej. Okazuje się, że w krajach Unii Europejskiej około 14,5% osób będących w wieku 15-64 lata ma ograniczoną sprawność, w tym 4,5% poważnie; natomiast szacuje się, że w Polsce jest to odpowiednio: 13,4% oraz 4,9% [dane GUS]. Tendencja wzrostowa dotycząca zjawiska niepełnosprawności jest odnotowana również w orzecznictwie do celów pozarentowych.

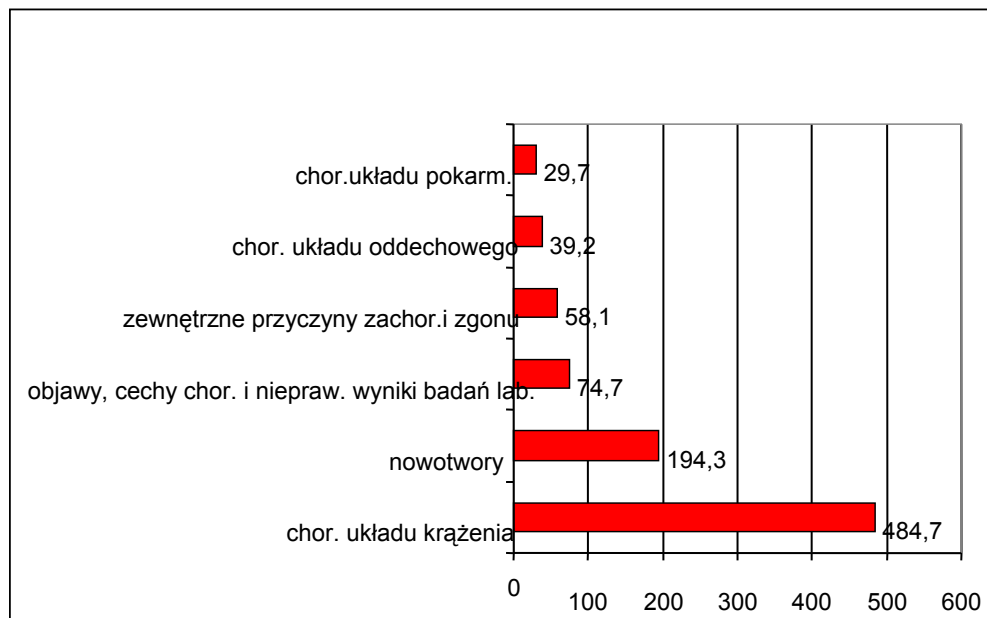
Analizując sytuację osób niepełnosprawnych należy również uwzględnić sytuację ludzi starych. Przedstawione powyżej dane statystyczne dotyczące stanu ludności, jak i długoterminowe prognozy demograficzne wskazują, że w Polsce wrasta odsetek osób w wieku poprodukcyjnym. Są to osoby, które również potrzebują szczególnych rozwiązań w dziedzinie polityki społecznej, ułatwiających im funkcjonowanie i integrację ze społeczeństwem.

7.5. Długotrwała choroba

Mimo bezspornej poprawy stanu zdrowia ludności po II wojnie światowej, sytuacja zdrowotna mieszkańców Polski przedstawia się niekorzystnie na tle przeciętnej europejskiej. Korzystne zmiany, które dało się zauważyć w pierwszym okresie powojennym związane były głównie ze spadkiem umieralności spowodowanej chorobami zakaźnymi. Od połowy lat 60 stan zdrowia mężczyzn w

średnim wieku zaczął pogarszać się i proces ten postępował w kolejnych latach. Wśród kobiet pogorszenie się sytuacji zdrowotnej nastąpiło w latach 70. Od 1991 roku sytuacja zdrowotna polskiego społeczeństwa zaczęła się poprawiać i zaznaczył się spadek ogólnego natężenia zgonów. Ale poziom przedwczesnej umieralności jest nadal bardzo wysoki. Obecnie w Polsce 1/3 zgonów przypada na osoby poniżej 65 lat i gdyby sytuacja taka utrzymywała się, to spośród osób urodzonych w 1994r. - 36% mężczyzn i 16% kobiet nie dożyłoby 65 roku życia. W przypadku mężczyzn zagrożenie przedwczesnym zgonem przekracza średnie ryzyko europejskie o ok. 60%, w przypadku kobiet – 30%. W 1995 r. przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 67,6 lat, natomiast w przypadku kobiet – 76,4 lat.

Wykres 1. Najczęstsze przyczyny zgonów w wyniku chorób na Podkarpaciu (2005 rok)

Źródło opracowanie własne na podstawie: Podkarpackie Centrum Zdrowia Publicznego w Rzeszowie
Najczęstszymi przyczynami zgonów mieszkańców województwa podkarpackiego są choroby układu krążenia, nowotwory oraz pozostałe przyczyny niewypadkowe.

8. RYNEK PRACY I AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA MIESZKAŃCÓW

8.1 Zatrudnienie

W powiecie lubaczowskim w roku 2006 zarejestrowanych pracujących włącznie z rolnictwem indywidualnym było 14 787 osób. Dane wskazujące główne źródła utrzymania

mieszkańców gminy miejskiej Lubaczów pokazują, iż podstawowym obszarem zatrudnienia jest praca najemna w sektorze publicznym oraz w sektorze prywatnym poza rolnictwem, natomiast sektor prywatny w obszarze rolnictwa stanowi znikomą udział w rynku pracy. Główny Urząd Statystyczny podaje, że w 2006 roku zatrudnionych w głównym miejscu pracy było 3 486 osób, w tym 1 833 kobiet i 1 653 mężczyzn.

Do większych podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie miasta, które zatrudniają częściowo mieszkańców gminy, należą:

- Zakład Maszyn w Lubaczowie,
- Lubaczowskie Przedsiębiorstwo Budowlane Sp. z o.o.,
- Zakład Wyrobów Galanteryjnych Sp. z o. o., Lubaczów
- Miejska Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”,
- Przedsiębiorstwo Robót Drogowo - Mostowych,
- Nadleśnictwo Lubaczów

8.2 Indywidualna aktywność ekonomiczna

Powiat lubaczowski ma najniższy wskaźnik aktywności gospodarczej w całym województwie. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze regon wg sektorów własnościowych w sektorze prywatnym to 875 podmiotów gospodarczych w gminie miejskiej Lubaczów. Są to głównie działalności związane z handlem i usługami, wielobranżowe sklepy, sklepy ze sprzętem elektronicznym oraz usługi informatyczne. Niski poziom aktywności ekonomicznej ludności wynika z braku wiedzy o procesie zakładania własnej działalności gospodarczej oraz braku kapitału początkowego. Brak aktywności jest także spowodowany długotrwałym bezrobociem oraz niskimi wynagrodzeniami za świadczoną pracę, co rodzi apatię, brak motywacji, a czasami wyuczoną bezradność.

Niski dynamizm lubaczowskiego rynku pracy przyczynia się do migracji zarobkowej, szczególnie ludzi młodych. Potwierdzają to badania przeprowadzone wśród młodzieży przez firmę Hektor. Lubaczowska młodzież została zapytana o plany na przyszłość. W odpowiedziach wybrała możliwość wyjazdu za granicę (50%) lub do innego miasta (25%). Tylko 12,5 % badanych stwierdziło, że chce pozostać w Lubaczowie. Odływ ludzi w wieku produkcyjnym staje się

poważnym zagrożeniem dla przyszłości miasta, ponieważ skazuje ją na powolne przekształcanie się w miejsce zamieszkania ludzi w wieku poprodukcyjnym, czyli emerytów i rencistów.

Warunki przyrodnicze oraz bogata historia miasta wraz z zabytkami kultury materialnej (ponad 450 obiektów) są niewątpliwym atutem. Rozwój turystyki napotyka jednak na bariery, które ten rozwój hamują. Jednym z ważniejszych czynników wpływających negatywnie na turystykę jest słabo rozwinięta infrastruktura hotelarska i gastronomiczna. Region Podkarpacia ma peryferyjne położenie – liczba miejsc noclegowych stawia ten region na 13-stym miejscu wśród wszystkich województw. W związku z tym wskaźnik poziomu rozwoju funkcji turystycznych jest niewysoki. Jest słaba infrastruktura drogowa, mała dostępność do informacji turystycznej, niski poziom znajomości języków obcych przez przewodników turystycznych i pilotów wycieczek. Istnieje dużo nierentownych zabytków, atrakcyjność miast w województwie spada poprzez zaniedbanie i powolne niszczenie wielu obiektów zabytkowych. Istotną przeszkodą dochodowości turystyki jest także zły stan infrastruktury technicznej, słaba dostępność komunikacyjna, wynikająca z niedostatecznej i niskiej jakości dróg krajowych, wojewódzkich, gminnych, obwodnic, dróg szybkiego ruchu, autostrad. Zauważa się brak przygotowanych terenów inwestycyjnych. Z uwagi na niski standard bazy turystycznej nie w pełni mogą być wykorzystane walory historyczne, przyrodnicze i krajobrazowe regionu. Ponadto do barier zaliczyć można niski poziom transgranicznej współpracy gospodarczej, niewystarczającą liczbę przejść granicznych, występowanie degradowanych i niezagospodarowanych terenów przemysłowych i powojaskowych. Dodatkowo region jest nieefektywnie promowany w skali kraju. Kolejną przeszkodą w rozwoju turystyki jest niewystarczająca ilość środków finansowych przeznaczanych na realizację projektów turystycznych.

Tabela 15. Wskaźnik aktywności gospodarczej w powiatach województwa Podkarpackiego.

Wyszczególnienie	Wskaźnik aktywności gospodarczej
Polska	95
Podkarpacie	66
m. Rzeszów	120
m. Krosno	106
m. Tarnobrzeg	106
m. Przemyśl	95
leski	93
bieszczadzki	89
stalowowolski	76
mielecki	66
sanocki	66
jarosławski	64
łańcucki	64
jasielski	58
krośnieński	58
rzeszowski	58
tarnobrzeski	58
dębicki	54
ropczycko-sędziszowski	53
niżański	51
leżajski	50
brzozowski	48
strzyżowski	47
kolbuszowski	46
przemyski	46
przeworski	45
lubaczowski	44

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Regionalnych (dane na 31.12.2005).

9. Bezrobocie i pomoc bezrobotnym.

Powiat Lubaczowski to obszar, który charakteryzuje się wysoką stopą bezrobocia wynikającą z przemian ustrojowo-gospodarczych. Brak rozwiniętego przemysłu, rozdrobnienie rolnictwa wraz z brakiem opłacalności produkcji rolnej przez zniesienie dopłat do niej powoduje wysoką stopę bezrobocia, wynoszącą w III kwartale 2007 roku 18,2 %. Stopa napływu bezrobotnych zarejestrowanych w III kwartale wzrosła w stosunku do poprzedniego o 0,5%. Nadal ponad połowę bezrobotnych stanowią kobiety, które ze względu na możliwość pełnienia funkcji matki są dyskryminowane przez pracodawców, pomimo tego, że posiadają wyższe kwalifikacje zawodowe w stosunku do mężczyzn.

Niepokojącym zjawiskiem jest także wysoka liczba osób, w tym absolwentów (1 085 osób), którzy nie podjęli jeszcze pierwszej pracy. Taki stan rzeczy jest wynikiem przestarzałego, niedostosowanego do oczekiwań dzisiejszego rynku pracy, szkolnictwa ponadgimnazjalnego. Szkoły zawodowe oraz techniczne dysponują przestarzałymi pracowniami kształcenia zawodu, nie podejmują współpracy z potencjalnymi lokalnymi pracodawcami. Placówki nie kształcą w zawodach, na które jest popyt na rynku pracy. Drugi poważny problem stanowi grupa osób, które posiadają wykształcenie gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe, a grupa ta liczy 1 031 osób. Brak jakichkolwiek kwalifikacji skazuje na bezrobocie. Trzecim niebezpiecznym czynnikiem zagrażającym zrównoważonemu rozwojowi społeczeństwa jest ogromna grupa ludzi młodych, pozostających bez pracy, szczególnie w przedziale wiekowym od 25 do 34 lat. Brak środków utrzymania nie pozwala na godziwą egzystencję, niezależność finansową od rodziców, a co za tym idzie możliwość założenia własnej rodziny.

Duży problem to długotrwale bezrobotni (powyżej 12 miesięcy), którzy stanowią około 45% wszystkich bezrobotnych. Długotrwale bezrobocie to początek marginalizacji społecznej. Wydłużająca się bezczynność zawodowa w znaczny sposób zmniejsza szansę tej grupy bezrobotnych na ponowną aktywizację zawodową. Długotrwale bezrobotni wpadają w „zakłęty krąg niemożności”: narastających własnych barier psychicznych, połączonych z niechęcią pracodawców do zatrudniania osób długo pozostających bez pracy.

Mieszkańcy upatrują w bezrobociu głównej przyczyny ubóstwa, migracji młodych osób za granicę (w tym dobrze wykształconych), a także patologii społecznej (chuligaństwa, alkoholizmu, narkomanii, przemocy w rodzinie oraz przestępczości, szczególnie młodocianych. Za najistotniejsze i najczęściej obserwowane skutki bezrobocia uznano także zgodę na niskie zarobki, aby tylko mieć pracę (24,24%), oraz pracę na czarno 18,18%).

Tabela 16. Bezrobotni zarejestrowani wg typu, wykształcenia, wieku, okresu bez pracy

Bezrobotni zarejestrowani wg typu	Ogółem	4 291
dotychczas niepracujący	osoba	1 085
uprzednio pracujący - ogółem	osoba	3 206
uprzednio pracujący - zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładów pracy	osoba	161
nieposiadający prawa do zasiłku	osoba	3 635
nowo zarejestrowani	osoba	527
wyrejestrowani ogółem	osoba	555
wyrejestrowani z tytułu podjęcia pracy	osoba	240
Bezrobotni zarejestrowani wg wykształcenia		
wyższe	osoba	246
policealne oraz średnie zawodowe	osoba	906
średnie ogólnokształcące	osoba	405
zasadnicze (zawodowe)	osoba	1 703
gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe	osoba	1 031
Bezrobotni zarejestrowani wg wieku		
18-24	osoba	965
25-34	osoba	1 285
35-44	osoba	955
45-54	osoba	914
55 lat i więcej	osoba	172
Bezrobotni zarejestrowani wg czasu pozostawania bez pracy		
poniżej 1 miesiąca	osoba	460
1-3	osoba	640
3-6	osoba	568
6-12	osoba	694
12-24	osoba	542
powyżej 24 m-cy	osoba	1 387

Źródło: dane Regionalnego Banku Danych.

Tabela 17. Podział bezrobotnych wg miejsca zamieszkania na dzień 31.10.2007.

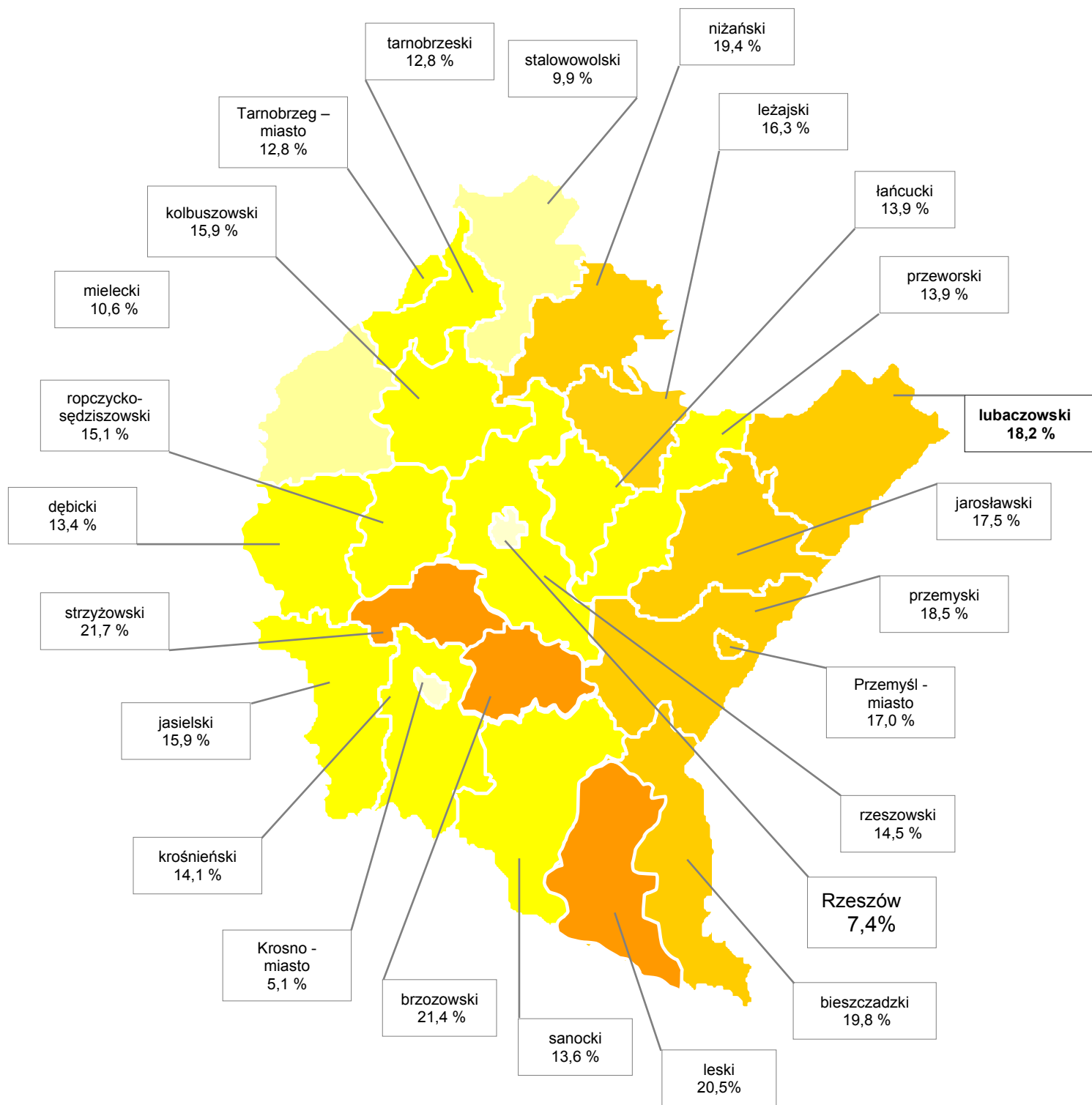

Wyszczególnienie	Ogółem		Z prawem do zasiłku	
	Razem	Kobiety	Razem	Kobiety
M. Lubaczów	893	474	193	97
M. Cieszanów	177	97	20	7
M. Oleszyce	281	168	40	22
M. Narol	228	120	52	25
G. Lubaczów	812	415	132	52
G. Cieszanów	418	239	42	12
G. Oleszyce	300	154	45	13
G. Narol	422	211	85	31
G. Horyniec	349	172	58	14
G. Stary Dzików	174	84	16	4
G. Wielkie Oczy	311	156	41	12
Razem	4356	2290	724	289

Źródło: PUP Lubaczów

Z poniżej mapy przedstawiającej wskaźnik stopy bezrobocia w powiatach województwa Podkarpackiego wynika, że powiat lubaczowski charakteryzuje się jednym z najwyższych poziomów bezrobocia w województwie (po brzozowskim, leskim, bieszczadzkim, strzyżowskim, niżańskim i przemyskim).

Stopa bezrobocia rejestrowanego w poszczególnych powiatach woj. podkarpackiego wg stanu na koniec września 2007 r.

Tabela 18. Liczba bezrobotnych w powiatach województwa Podkarpackiego

POWIAT	liczba bezrobotnych wg stanu na koniec sierpnia 2007 r.	liczba bezrobotnych wg stanu na koniec września 2007 r.	wzrost/ spadek w stosunku do poprzedniego miesiąca	stopa bezrobocia według stanu na koniec sierpnia 2007 R. (%)
bieszczadzki	1 559	1 517	-42	20,3
brzozowski	5 445	5 420	-25	21,6
dębicki	7 338	7 318	-20	13,5
jarosławski	8 917	8 943	26	17,6
jasielski	8 007	7 745	-262	16,4
kolbuszowski	3 669	3 617	-52	16,2
krośnieński	4 998	4 749	-249	14,7
leski	2 001	2 017	16	20,1
leżajski	4 741	4 441	-300	17,3
lubaczowski	4 319	4 291	-28	18,3
łańcucki	4 484	4 372	-112	14,2
mielecki	6 391	6 318	-73	10,8
niżański	4 350	4 363	13	19,3
przemyski	4 818	4 737	-81	18,9
przeworski	4 410	4 525	115	13,6
ropczycko - sędziszowski	4 600	4 419	-181	15,8
rzeszowski	8 565	8 677	112	14,2
sanocki	5 105	5 030	-75	14,0
stałowowolski	4 509	4 478	-31	10,0
strzyżowski	5 462	5 524	62	21,2
tarnobrzegi	2 663	2 676	13	12,7
Krosno	1 744	1 665	-79	5,5
Przemyśl	4 893	4 845	-48	17,1
Rzeszów	7 494	7 328	-166	7,8
Tarnobrzeg	2 544	2 488	-56	12,9
województwo	123 026	121 503	-1 523	14,2

Źródło: Sprawozdanie o rynku pracy MPiPS – 01, GUS – stopa bezrobocia.

9.1 Pomoc osobom bezrobotnym

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w mieście Lubaczów w dniu 31 lipca 2007 roku liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła 960 osób, gdzie kobiety (530) stanowiły ponad połowę z nich. Prawo do zasiłku miało 177 osób, w tym 90 kobiet.

Powiatowy Urząd Pracy udziela wsparcia osobom bezrobotnym poprzez poradnictwo zawodowe, które ma na celu aktywizację zawodową, pomoc w doborze właściwego zawodu i miejsca zatrudnienia, informowaniu o istniejących zawodach oraz możliwościach szkolenia i kształcenia, a także zmianę kwalifikacji, podjęcie lub zmianę zatrudnienia. Wyposażenie bezrobotnych w umiejętności skutecznego poszukiwania pracy w trakcie warsztatów i szkoleń oraz zajęć aktywizacyjnych. PUP udostępnia bazy danych zawierających źródła ofert pracy, informacji dotyczących poszukiwania pracy oraz samozatrudnienia.

Szkolenia są finansowane z Funduszu Pracy dla bezrobotnych, osób pobierających rentę szkoleniową i żołnierzy rezerwy, kiedy nie mają kwalifikacji zawodowych, zachodzi potrzeba zmiany lub uzupełnienia ich kwalifikacji w związku z brakiem propozycji odpowiedniej pracy, utraty zdolności do wykonywania pracy w dotychczasowym zawodzie lub braku umiejętności poszukiwania pracy. Szkolenia mają na celu zwiększenie szans bezrobotnego na rynku pracy.

W trakcie szkoleń bezrobotnemu przysługuje dodatek szkoleniowy w wysokości 20% zasiłku dla bezrobotnych miesięcznie, jeżeli zaś uczestnikiem szkolenia jest bezrobotny w wieku do 25 roku życia przysługuje mu stypendium w wysokości 40% zasiłku miesięcznie.

Bezrobotny zamierzający rozpocząć działalność może zwrócić się o przyznanie jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej.

Bezrobotny może podjąć staż, który ułatwia zdobycie umiejętności praktycznych w zawodzie przez wykonywanie zadań w miejscu pracy bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą przez okres do 12 miesięcy. Przysługuje on osobom w wieku do 25 lat lub w wieku do 27 lat w okresie do 12 miesięcy od dnia określonego w dokumencie potwierdzającym ukończenie szkoły wyższej może zostać skierowany do odbycia stażu u pracodawcy. W trakcie odbywania stażu bezrobotnemu przysługuje stypendium w wysokości zasiłku dla bezrobotnych za każdy miesiąc.

Osoby pozostające bez pracy, w wieku powyżej 25 roku życia lub bez kwalifikacji zawodowych oraz długotrwale bezrobotni, bezrobotni powyżej 50 roku życia, niepełnosprawni lub samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 7 roku życia mogą podjąć 6-miesięczne przygotowanie zawodowe. Celem takiego przygotowania jest zdobywanie przez bezrobotnego nowych kwalifikacji lub umiejętności zawodowych poprzez praktyczne wykonywanie zadań zawodowych na stanowisku pracy według ustalonego programu uzgodnionego pomiędzy starostą, pracodawcą i bezrobotnym bez nawiązania stosunku pracy. W czasie trwania przygotowania bezrobotnemu przysługuje stypendium w wysokości zasiłku dla bezrobotnych za każdy miesiąc.

Bezrobotny w wieku do 25 lat i bez kwalifikacji może otrzymać stypendium z tytułu kontynuacji nauki w wysokości 50% zasiłku dla bezrobotnych wypłacane przez okres 12 miesięcy, jeśli podjęto dalszą naukę w szkole ponadpodstawowej lub ponadgimnazjalnej dla dorosłych albo w szkole wyższej w systemie studiów wieczorowych lub zaocznych w okresie 6 miesięcy od dnia zarejestrowania w powiatowym urzędzie pracy oraz nieprzekroczenie wysokości dochodu na osobę w rodzinie w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej uprawniającego do świadczeń z pomocy społecznej.

Bezrobotnemu posiadającemu prawo do zasiłku przysługuje dodatek aktywizacyjny, jeżeli w wyniku skierowania przez powiatowy urząd pracy podjął zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie i otrzymuje wynagrodzenie niższe od minimalnego wynagrodzenia za pracę lub z własnej inicjatywy podjął zatrudnienie lub inną pracę zarobkową.

Osoba bezrobotna może ubiegać się o zwrot kosztów przejazdu z miejsca zamieszkania i powrotu do miejsca zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, odbywania u pracodawcy stażu, przygotowania zawodowego w miejscu pracy, szkolenia lub odbywania zajęć z zakresu poradnictwa zawodowego przez okres do 12 miesięcy jeżeli spełnia warunki na podstawie skierowania powiatowego urzędu pracy podjęła zatrudnienie lub inną pracę zarobkową, przygotowanie zawodowe w miejscu pracy, szkolenie, staż lub została skierowana na zajęcia z zakresu poradnictwa zawodowego poza miejscem zamieszkania, uzyskuje wynagrodzenie w wysokości nieprzekraczającej 200% minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Bezrobotni mają prawo domagać się zwrotu kosztów zakwaterowania przez okres do 12 miesięcy jeżeli na podstawie skierowania powiatowego urzędu pracy podjęła zatrudnienie lub inną pracę zarobkową, przygotowanie zawodowe w miejscu pracy, szkolenie, staż poza miejscem zamieszkania w miejscowości, do której czas dojazdu i powrotu do miejsca stałego zamieszkania wynosi łącznie ponad 3 godziny dziennie; mieszka w hotelu lub wynajętym mieszkaniu w miejscowości, w której jest zatrudniona, wykonuje inną pracę zarobkową, odbywa staż lub przygotowanie zawodowe w miejscu pracy w pobliżu tej miejscowości lub uzyskuje wynagrodzenie w wysokości nieprzekraczającej 200% minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w miesiącu, za który dokonywany jest zwrot kosztów zakwaterowania.

Osobom bezrobotnym samotnie wychowującym co najmniej jedno dziecko do 7 roku życia, po udokumentowaniu poniesionych kosztów, można refundować koszty opieki nad dzieckiem do 7 lat w wysokości nie wyższej niż połowa zasiłku dla bezrobotnych, jeżeli bezrobotny podejmie zatrudnienie lub inną pracę zarobkową lub zostanie skierowany na staż, przygotowanie zawodowe w miejscu pracy lub szkolenie oraz pod warunkiem nieprzekroczenia kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej. Refundacja może nastąpić na okres do 3 miesięcy, jeżeli bezrobotny podjął zatrudnienie lub inną pracę zarobkową na okres co najmniej 6 miesięcy, na okres do 6 miesięcy, jeżeli bezrobotny podjął zatrudnienie lub inną pracę zarobkową na okres co najmniej 12 miesięcy. W przypadku skierowania na staż, przygotowanie zawodowe w miejscu pracy lub szkolenie refundacja kosztów opieki nad dzieckiem do lat 7 następuje na okres odbywania stażu, przygotowania zawodowego w miejscu pracy lub szkolenia.

Osoby bezrobotne mogą skorzystać ze wsparcia w formie prac interwencyjnych, staży, przygotowania zawodowe, szkolenie, refundacji wyposażenia stanowisk pracy dla skierowanych bezrobotnych, przyznania jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej.

Bezrobocie stanowi poważny problem społeczności lokalnej. Sposoby zaradzenia temu zjawisku według przeprowadzonych wywiadów wśród mieszkańców to:

- zwolnienia podatkowe dla przedsiębiorców uruchamiających nowe miejsca pracy (36,72%),
- rozwój taniej bazy lokalowej (24,63%),
- pozyskanie inwestorów zewnętrznych tworzących miejsca pracy (20,13%) a także przyciąganie inwestorów strategicznych.

Analiza sektora turystycznego w województwie podkarpackim wskazuje na ogromny potencjał naszego regionu w tej sferze. Szczególne znaczenie ma tu położenie geograficzne i sąsiedztwo z państwami: Ukrainą od wschodu i w małej części od południa oraz Słowacją od południa. Historia zaowocowała wzajemnym przenikaniem się narodowości i kultur. Szczególnie w Galicji pozostawiły trwałe ślady w postaci nielicznej dziś ukraińsko-języcznej mniejszości narodowej. Sąsiedztwo z Ukrainą staje się dla nas jako wschodniej granicy Unii Europejskiej szansą na wejście do dużego rynku zbytu dla regionalnych produktów, rozwoju infrastruktury turystycznej oraz handlu, świadczenia usług, związanych z ruchem turystycznym i handlowym. Pomimo zagrożeń, trzeba liczyć się z koniecznością kontroli napływu nielegalnie przewożonych towarów i pracy "na czarno".

10. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I PATOLOGIE SPOŁECZNE

10.1. Przestępczość

Nad bezpieczeństwem i ładem społecznym w gminie Lubaczów czuwają funkcjonariusze Komendy Powiatowej Policji. Największe zagrożenie stanowią kolizje drogowe (116 zdarzeń) oraz nietrzeźwi kierowcy (103 zdarzenia). Pojawiają się także kradzieże cudzej rzeczy (56 przestępstw) i przestępstwa gospodarcze (45 występów) oraz kradzieże z włamaniem (23 naruszeń prawa) pobicia oraz bójki stanowią 12 zanotowanych przypadków, które w stosunku do roku 2005 wzrosło aż o 71%. Najniższa skala zanotowanych przestępstw jest w obszarze przestępstw rozbójniczych, wypadków drogowych - po 6 zdarzeń oraz przemocy w rodzinie (1 odnotowany przypadek). W ostatnich latach nie odnotowano na terenie miasta kradzieży pojazdów. Pozytywną informacją jest także znaczny spadek czynów dokonywanych przez osoby nieletnie.

Tabela 19. Czyny przestępcze na terenie miasta Lubaczów

Wyszczególnienie	2005	2006	% wzrostu w latach*
------------------	------	------	---------------------

			2005-2006
Kradzież cudzej rzeczy	35	56	60%
Kradzież z włamaniem	37	23	-38%
Przestępstwa	5	6	20%
Kradzieże pojazdów	0	0	-
Bójki i pobicia	7	12	71%
Przestępstwa gospod.	42	45	7%
Nietrzeźwi kierujący	124	103	-7%
Kolizje drogowe	116	116	0%
Wypadki drogowe	5	6	20%
Przemoc w rodzinie	0	1	100%

Źródło: Dane Komisariatu Policji w Lubaczowie

Efektem działań prewencyjnych realizowanych przez Komendę Powiatową Policji w Lubaczowie poziom bezpieczeństwa publicznego w mieście można uznać za wysoki. Dobra sytuacja w mieście w zakresie bezpieczeństwa publicznego jest konsekwencją działań na obszarze Gminy Lubaczów (współpraca ze Strażą Graniczną o szerokich uprawnieniach w zakresie zwalczania przestępczości), całego powiatu lubaczowskiego oraz całego województwa Podkarpackiego, które analizując policyjne statystyki można uznać za najbezpieczniejszy region w kraju. Niskiemu stanowi przestępczości odpowiada duże poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkańców miasta.

10.2. Uzależnienia

Konsumpcja alkoholu

Najważniejszym problemem społecznym zdaniem mieszkańców województwa podkarpackiego (według ogólnopolskich badań z 2005 roku), zarówno na poziomie kraju, jak i lokalnym, jest bezrobocie (90% uznaje ten problem za bardzo ważny). Na kolejnych miejscach w hierarchii ważności znalazło się picie alkoholu przez młodzież (70%), przemoc w rodzinie (69%), alkoholizm (68%), spadek stopy życiowej (66%), narkomania (64%) oraz przestępczość gospodarcza (62%).

Badania wykazały, że w ocenie negatywnych zjawisk związanych z konsumpcją alkoholu wyższe znaczenie mieszkańcy województwa podkarpackiego przypisują picu alkoholu przez młodzież niż problemowi alkoholizmu ogólnie. Badania spożycia alkoholu przez dorosłych mieszkańców województwa podkarpackiego pokazują, że przynajmniej raz w ciągu ostatniego roku alkohol piło 80% mieszkańców woj. podkarpackiego, podczas gdy dla ogółu Polaków odsetek ten wynosi 84 %. Średnio każdy mieszkaniec Podkarpacia wypił 2,81 litra stuprocentowego alkoholu w ciągu roku. Jest to znacznie mniej niż statystyczny Polak (4,31 l). Różnica wynika stąd, że respondenci z woj. podkarpackiego piją zdecydowanie mniej napojów

spirytusowych niż ogół Polaków. Struktura spożycia nie różni się znacznie od ogólnopolskiej. W obu przeważa wódka (51% ogólnie wypitego 100% alkoholu, w Polsce – 47%), przed piwem (41%, w Polsce – 45%). Najmniejsza część spożywanych napojów alkoholowych stanowi wino (8%, w Polsce – 9%).

Wśród mieszkańców Podkarpacia najwięcej zwolenników ma piwo (62%), ale tylko nieco mniej wódka (60%) oraz wino (56%). Analiza danych wskazuje, że najczęściej spożywanym alkoholem jest piwo (przeciętnie 49 razy do roku, a zatem średnio prawie raz na tydzień), prawie dwukrotnie rzadziej pita jest wódka (średnio 30 razy do roku, czyli nieco częściej niż raz na dwa tygodnie), a najrzadziej – wino (średnio 15 razy w ciągu roku). Mieszkańcy woj. podkarpackiego częściej niż przeciętni Polacy piją bimbler.

Zarówno wśród mieszkańców Podkarpacia, jak i całej Polski, im wyższy jest poziom spożycia alkoholu, tym mniej taki stan jest powszechny: podczas gdy wypijanie 1,2 litra czystego alkoholu w ciągu roku zadeklarowało 43 % respondentów (w Polsce 35%), to do największej ilości (ponad 12 litrów) przyznał się co dwudziesty respondent w badaniu podkarpackim oraz co dziesiąty ankietowany w edycji ogólnopolskiej. Zarówno ilość abstynentów na Podkarpaciu, jak i liczba osób pijących stosunkowo nieduże ilości alkoholu jest wyraźnie większa niż przeciętnie w kraju (abstynenci stanowią 20% wobec 18% w Polsce, osoby pijące do 1,2 litra czystego alkoholu rocznie – 43% wobec 35% w Polsce).

Na terenie miasta Lubaczów także rejestruje się występowanie problemu nadużywania alkoholu i uzależnienia od alkoholu. Ośrodek Pomocy Społecznej udzielił wsparcia 23 rodzinom parającym się z tym problemem. Zjawisko to ujawnia się także w rejestrze policji, który w 2006 roku odnotował 103, a w 2005 roku 124 przypadki nietrzeźwych kierowców. Alkoholizm jako choroba dotyczy nie tylko samego chorego, lecz całej rodziny jako grona współzależniowanych. Często łączy się to z przemocą w rodzinie, choć alkoholizm nie jest zarezerwowany tylko dla rodzin z obszaru zaliczanego do patologii społecznej. Lubaczowska Policja nie notowała jednak wielu przypadków przemocy w rodzinie (1 w 2006 roku). Uzależnieni od alkoholu mają możliwość uzyskania pomocy w Poradni Terapii Uzależnienia i Współzależnienia od Alkoholu w Lubaczowie oraz w organizacji pozarządowej - Stowarzyszeniu na Rzecz Trzeźwości „Via”.

Problemy narkotykowe i narkomania

W gminie miejskiej Lubaczów brak odnotowanych przypadków zażywania lub posiadania narkotyków. Nie oznacza to wcale, że problem taki nie występuje, może być on w formie ukrytej. Dlatego bardzo ważne jest podejmowanie działań profilaktycznych oraz prowadzenie prewencji jeśli zachodzi taka potrzeba. Bierność wobec tego typu problemów spiętrza je,

a pozostawione bez żadnej reakcji urastają do poważnego zagrożenia, szczególnie wobec dzieci i młodzieży.

Działania profilaktyczne

Zadaniem własnym każdej gminy jest realizacja działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych prowadzonych w postaci gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych uchwalanych corocznie przez Radę Miasta. Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, który uwzględnia również system przeciwdziałania przemocy w rodzinie określa lokalną strategię w zakresie profilaktyki oraz minimalizacji szkód społecznych wynikających z używania alkoholu.

Co roku tworzony jest kolejny program, nowy ale zasadniczo nie odbiegający w swej formie i treści od poprzednich, co warunkuje w dużym stopniu jego skuteczność. Działania związane z rozwiązywaniem problemów alkoholowych są działaniami długofalowymi chociaż wiele osób chciałoby by pewne problemy były rozwiązane natychmiast. Specyfika tej problematyki, ponadto zakorzenione w nas zachowania oraz przekonania, uniemożliwiają szybkie rozwiązania.

Przedstawiona w Programie strategia opiera się na współpracy instytucji pomocy profesjonalnej i organizacji pozarządowych oraz dobieraniu specyficznych metod do rozwiązywania konkretnych problemów oraz szkoleniu wybranych populacji w zakresie tych metod.. Istnieje wiele przykładów pokazujących w jaki sposób skuteczna profesjonalna terapia uzależnienia wspomagana samopomocową działalnością klubów abstynenckich, grup AA, Kościoła oraz Stowarzyszeń przyczyniła się nie tylko do uratowania życia wielu ludziom, ale i wywołała pozytywne zmiany związane z przezwyciężaniem bezrobocia i nędzy tych osób i ich rodzin.

Program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych jest kontynuacją zadań realizowanych od wielu lat na terenie miasta. Profilaktyka koncentruje się na działalności informacyjnej i edukacyjnej w szczególności dla dzieci i młodzieży, której głównym celem jest pogłębianie wiedzy, świadomości na temat szkodliwości nadużywania alkoholu i ukazanie problemów wynikających z picia, o wiele głębiej niż tylko w sferze biologicznej. Poruszane są także problemy związane z uzależnieniem od nikotyny i narkotyków - realizowany jest również Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii. Organizowane są liczne szkolenia, obozy profilaktyczne, festyny i koncerty. Dzieci, szczególnie ze środowisk ubogich uczestniczą w koloniach i wycieczkach. Ze środków programu finansowana jest pomoc dla dzieci z rodzin alkoholowych. Zapraszani są eksperci i konsultanci, prowadzone są kursy i szkolenia np. dla sprzedawców napojów alkoholowych. Program będzie kontynuowany i rozwijany w następnych latach.

Oprócz działań zawartych w wyżej wymienionych programach szkoły realizują szkolne programy profilaktyczne, których adresatami są uczniowie, rodzice oraz nauczyciele. Ich głównym celem są oddziaływania profilaktyczne na ucznia, jego środowisko w celu przygotowania go do zdrowego stylu życia i zminimalizowania negatywnych wpływów środowiska oraz własnych ograniczeń. W szczególności oznacza to eliminowanie agresywnych zachowań uczniów i stosowanej przez nich przemocy, wdrażanie uczniów do przestrzegania norm zachowań dotyczących kultury osobistej, wykształcenie właściwej postawy wobec problemów uzależnień, pogłębianie i wzmacnianie naturalnego systemu wsparcia istniejącego wśród młodzieży, prowadzenie edukacji prozdrowotnej wśród uczniów, rodziców i nauczycieli, współpraca z instytucjami na rzecz profilaktyki (MOPS, GOPS, Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna, Sąd Rejonowy, Policja, MKRPA) znajomość wykazu instytucji, w których można uzyskać pomoc.

W budżecie miasta na 2007 rok wysokość dochodów z tytułu wydawania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych ustalono na 183 343 zł. Natomiast wydatki budżetu na realizację zadań ujętych w Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w wysokości 174 343 zł oraz gminnym programie zwalczania narkomanii w wysokości 9 000 zł. W planowanym budżecie miasta na 2008 rok przewidziany jest wzrost dochodów z tytułu wydawania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych do 198 459 zł. Jednocześnie zwiększone zostaną wydatki na realizację zadań GPPiRPA do blisko 190 tyś. zł.

11. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE.

Organizacje pozarządowe czyli trzeci sektor jest elementem równoważącym sektor publiczny i prywatny. Jego działanie świadczy o wysokim poziomie świadomości społecznej i silnym poczuciu wspólnoty lokalnej. Działania organizacji pozarządowych wpływają na podwyższenie jakości życia mieszkańców, wzmacnia ich poczucie solidarności, pozwala na integrację podczas działania we wspólnej sprawie. Miasto Lubaczów obfituje w organizacje pozarządowe działające na różnym polu. Są to między innymi:

- Towarzystwo Muzyczne
- Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Lokalnych,
- Niezależne Forum Prywatnego Biznesu,
- Stowarzyszenie Producentów i Przetwórców Zbóż w Lubaczowie
- Stowarzyszenie Klubu Abstynenta „Roztocze”,
- Polski Związek Hodowców Gołębi Pocztowych

- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci - Zarząd Miejski w Lubaczowie,
- Towarzystwo Polsko – Niemieckie,
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Lubaczowskiej,
- Stowarzyszenie na Rzecz Trzeźwości „Via”,
- Stowarzyszenie Rozwoju Ziemi Lubaczowskiej
- Podkarpacki Okręgowy Związek Warcabowy,
- Stowarzyszenie Społeczno – Kulturalne Sołtysów Ziemi Lubaczowskiej,
- Stowarzyszenie Gospodarstw Agroturystycznych „Roztocze”,
- Lubaczowskie Stowarzyszenie Gospodarcze z/s w Lubaczowie,
- Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych „Nadzieja”,
- Lubaczowskie Centrum Inicjatyw Społecznych "Nasza Przyszłość",
- Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze o/ Lubaczów
- Polskie Stowarzyszenie Diabetyków,
- Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów
- Klub Strzelectwa Sportowego przy Starostwie Powiatowym w Lubaczowie,
- [Stowarzyszenie Edukacja dla Rozwoju](#)
- Stowarzyszenie Miłośników Internetu NETGRUPA,
- Stowarzyszenie Twórców Ludowych Ziemi Lubaczowskiej,
- [Stowarzyszenie Narodowo – Patriotyczne „Rota”](#),
- Związek Zawodowy Kół Gospodyń Wiejskich Ziemi Lubaczowskiej,
- Polski Związek Wędkarski Koło Miejskie Lubaczów,
- Polski Związek Wędkarski, koło Hutnik,
- Miejski Klub Sportowy "Pogoń- Sokół”,
- Stowarzyszenie Regionalne Towarzystwo Rozwoju Kultury i Sportu w Lubaczowie,
- Towarzystwo Polsko-Węgierskie w Lubaczowie,
- Lubaczowska Akademia Sztuk Walki,
- Lokalna Grupa Działania Ziemi Lubaczowskiej

12. EDUKACJA I PLACÓWKI OŚWIATOWE.

Na terenie gminy miejskiej Lubaczów działają takie placówki oświatowe jak:

- Szkoła Podstawowa nr 1 im. gen. Stanisława Dąbka,
- Szkoła Podstawowa nr 2 im. Obrońców Lubaczowa,
- Publiczne Gimnazjum nr 1 im. mjr Przemysława Ingłota,

- Publiczne Gimnazjum nr 2 im. Króla Jana III Sobieskiego,
- Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki,
- Zespół Szkół im. gen. Józefa Kustronia.

Powyższe szkoły zapewniają edukację na wysokim poziomie. Sieć szkół jest zrationalizowana i dostosowana do lokalnych potrzeb. Kadra pedagogiczna jest wykształcona i dobrze przygotowana do działalności dydaktycznej i wychowawczej.

O wysokim poziomie edukacji świadczą wyniki uczniów lubaczowskich szkół na olimpiadach i konkursach przedmiotowych oraz średnie wyniki z testów kompetencyjnych.

Sieć szkół publicznych w Lubaczowie uzupełniają placówki niepubliczne. Placówki te prowadzą edukację na różnych poziomach, także ponadgimnazjalnym (kształcą w różnych zawodach i specjalnościach). Z uwagi na różne formy kształcenia (dzienne, wieczorowe, zaoczne) są one przeznaczone zarówno dla młodzieży, jak i osób dorosłych.

Aktualna sieć szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadpodstawowego jest zrationalizowana, odpowiada lokalnym potrzebom i zaspokaja rzeczywiste oczekiwania społeczne. Zgodnie z prognozą demograficzną systematycznie zmniejsza się liczba dzieci w wieku szkolnym i niezbędne jest optymalizowanie sieci i struktury placówek oświatowych.

Wydatki z budżetu miasta w 2007 roku na oświatę i wychowanie to ponad 8,5 mln złotych. Jest to największa grupa spośród wydatków budżetowych (powyżej 30 % ogółu wydatków).

Zidentyfikowane w ramach opracowywania „Lokalnego Planu Rozwoju Miasta Lubaczów na lata 2007-2015” najistotniejsze problemy edukacji i oświaty w mieście to:

- zły stan obiektów infrastruktury edukacyjnej wymagający remontu i termomodernizacji,
- niewystarczające wyposażenie niektórych szkół w nowoczesny sprzęt i pomoce dydaktyczne,
- stałe zmniejszanie się liczby uczniów w szkołach z powodu niżu demograficznego.

Najbardziej znaczącą potrzebą jest również realizacja inwestycji remontowo - modernizacyjnych bazy oświatowej oraz doposażenie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne. Zadania w tym obszarze skierowane są przede wszystkim na wyrównanie szans młodzieży szkolnej Lubaczowa. Stałe doposażenie szkół, bazy oświatowej, doksztalcanie nauczycieli to lepszy start dla młodych ludzi.

W zakresie edukacji elementarnej (dzieci w wieku 3-5 lat) działają trzy Przedszkola Miejskie. Prowadzą swoją działalność dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą w oparciu o Ustawę o Systemie Oświaty z dnia 7 września 1991r. Ich rolą jest przede wszystkim zapewnienie realizacji obowiązku przedszkolnego dla dzieci 6-cio letnich.

Mimo funkcjonowania trzech przedszkoli w analizie SWOT przeprowadzonej z przedstawicielami miasta jako słabą stronę wymieniono niewystarczającą ilość oddziałów przedszkolnych oraz znaczną liczbę dzieci nie objętych edukacją elementarną.

Współczesna wiedza na temat potrzeb rozwojowych dzieci potwierdza ogromne znaczenie edukacji elementarnej dla rozwoju człowieka. Z punktu widzenia samego dziecka, daje mu okazję do poznawania świata szerzej i inaczej niż w domu, z wielu nowych, nieznanych mu wcześniej perspektyw. Pozwala na wykorzystanie w nowych sytuacjach tego wszystkiego, czego dziecko nauczyło się w domu od swoich rodziców i dzięki nim, daje mu więc szansę wzmacniania swego osobistego poczucia kompetencji, co czyni je coraz bardziej gotowym do uczenia się nowych rzeczy pod kierunkiem nauczyciela. Z punktu widzenia nauczycieli w klasie pierwszej i później - dzieci dobrze przygotowane w przedszkolu, z rozwiniętą motywacją poznawczą i wysokim poczuciem własnej wartości i poczuciem kompetencji, chcące i lubiące się uczyć, aktywnie podchodzące do nowych zadań są po prostu lepszymi uczniami. Nie wymagają więc stosowania różnych drogich i pracochłonnych zabiegów "reedukacyjnych", "korekcyjnych" czy "wyrównawczych". Badania dowodzą, że lepiej wykształcone społeczeństwo (także, a może przede wszystkim w procesie edukacji elementarnej) to większe wpływy z podatków, mniejsza przestępczość oraz mniejsze koszty pomocy społecznej. Ludzie częściej sami radzą sobie ze swymi życiowymi problemami, nie obarczając tym odpowiednich instytucji państwowych czy samorządowych⁷.

Do 2007 roku Ustawa o systemie oświaty nie przewidywała, poza przedszkolem, innych form edukacji dzieci w wieku 3-5 lat. Dlatego działalność Ośrodków prowadzonych przez gminy była finansowana z gminnych środków przeznaczonych na kulturę, profilaktykę lub pomoc społeczną. Przy obecnym stanie prawnym od 1 stycznia 2008 przedszkola „alternatywne” mogą działać jako pełnoprawna placówka edukacyjna - wpisane zostały do Ustawy jako "Inne formy wychowania przedszkolnego".

Od kilku lat działania na rzecz upowszechnienia i wsparcia wczesnej edukacji na terenie gmin prowadzi Fundacja Rozwoju Dzieci im. J.A. Komeńskiego (www.frd.org.pl). Prowadzi ona programy konsultacyjne, doradcze, grantowe służące wsparciu samorządów lokalnych oraz organizacji społecznych w organizowaniu alternatywnych form edukacji przedszkolnej (m.in. „Lokalne Partnerstwo na rzecz dzieci”).

Warto rozważyć poszerzenie oferty edukacji elementarnej w Lubaczowie poprzez zainicjowanie i realizację form edukacji elementarnej dla dzieci nie korzystających z przedszkoli miejskich

---

⁷ „Mity o edukacji przedszkolnej” prof. dr hab. Anna Brzezińska, Instytut Psychologii UAM w Poznaniu

(np. Kluby Przedszkolaka, grupy zabawowe) i skorzystać z pomocy merytorycznej Fundacji Rozwoju Dzieci im. Komeńskiego.

13. ANALIZA BADAŃ ANKIETOWYCH.

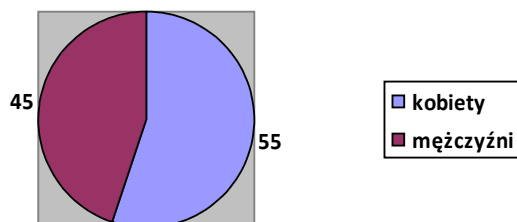
Badania społeczne realizowane w listopadzie i grudniu 2007 roku służyły socjologicznej analizie najistotniejszych problemów społecznych mieszkańców miasta Lubaczów. Oprócz diagnozy problemów społecznych celem badań było również uświadomienie mieszkańcom potrzeby przygotowania przez gminę „systemowych” i długofalowych sposobów rozwiązywania problemów społecznych jej mieszkańców oraz ich uwrażliwienie na problemy osób marginalizowanych społecznie i zawodowo oraz skłonienie do myślenia nad sposobami ich rozwiązywania. Badania tworzyły wśród mieszkańców „atmosferę akceptacji” na etapie opracowywania strategii, która powinna ułatwić realizację strategii na etapie jej wdrażania. Zastosowana technika to sondaż ankietowy, natomiast narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety opracowany przez socjologa FRDL. Uwzględniono w nim potrzeby i sugestie Urzędu Miasta, a jednocześnie zadbano o to, aby był on poprawny metodologicznie. Tematyka badań była na tyle neutralna, że nie wzbudzała niepokoju i w większości przypadków spotkała się ze zrozumieniem i życzliwością.

Z 300 kwestionariuszy, które trafiły do respondentów w sumie pozyskano 192 kompletne i umożliwiające dokonanie analizy ankiety. Przyjęto hipotezę badawczą, że sposób postrzegania problemów społecznych zależy od płci, wieku, wykształcenia, zawodu oraz od oceny własnych warunków materialnych. A zatem typy postrzegania problemów społecznych odnosiliśmy najczęściej do tych cech społecznych badanych, aby uchwycić zróżnicowania w tym zakresie. Chcieliśmy także dowiedzieć się od mieszkańców, czy mają konkretne i praktyczne propozycje dotyczące rozwiązywania istotnych problemów mieszkańców Lubaczowa. Trudno oczywiście ustrzec się pewnych zakłóceń w zakresie reprezentatywności próby. Sądzymy jednak, że zakłócenia te są niewielkie i pozwalają z dużym stopniem prawdopodobieństwa sądzić, że dobrana próba jest reprezentatywna. Sprawdziliśmy to na przykładzie zmiennej jakościowej, a mianowicie płci. Okazało się, że 55 % kobiet i 45 % mężczyzn w badanej próbie niewiele odbiega o struktury płci mieszkańców miasta. Kwestionariusz ankiety zawiera trzy części. Pierwsza część dotyczyła opinii badanych na temat najważniejszych problemów społecznych mieszkańców Lubaczowa. Druga część kwestionariusza dotyczyła propozycji i dróg rozwiązywania tych problemów. Kończącą część kwestionariusza stanowiła metryczka, w której zawarte są informacje o głównych cechach społeczno-demograficznych respondentów (płeć, wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenie, zawód).

Charakterystyka demograficzno-społeczna badanej zbiorowości.

W badaniu wzięło udział 192 respondentów: 55% kobiet i 45% mężczyzn, co w przybliżeniu odpowiada proporcji płci w całej populacji gminy.

Wykres 1. Płeć

Źródło: opracowanie własne

Badana grupa była zróżnicowana pod względem wieku. Blisko co trzeci pytany to osoba w wieku 36-45 lat. Podobną grupę stanowiły osoby w wieku 46-55 lat. Osoby młode (do 35 roku) stanowią łącznie także powyżej 1/3 respondentów. Co dziesiąty pytany ma 56-65 lat, najmniej reprezentowana była grupa osób w podeszłym wieku (powyżej 66 lat).

Tabela 2. Wiek

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
18-25	19	9,9	10,1	10,1
26-35	40	20,8	21,3	31,4
36-45	56	29,2	29,8	61,2
46-55	51	26,6	27,1	88,3
56-65	20	10,4	10,6	98,9
66 i więcej	2	1,0	1,1	100,0
Total	188	97,9	100,0	
brak danych	4	2,1		
Ogółem		192	100,0	

Źródło: opracowanie własne

Jeżeli chodzi o stan cywilny to większość 66 % to osoby w związkach małżeńskich, blisko 17 % to niezamężna/kawaler, około 9 % to wdowa/wdowiec, 7 % to rozwiedziony lub rozwiedziona. 78% respondentów posiada dzieci, w tym ok. 38 % w wieku szkolnym.

W badaniu wzięło udział najwięcej osób z wykształceniem wyższym magisterskim (28 %). Ponad 15% stanowią grupy respondentów z wykształceniem wyższym zawodowym,

średnim technicznym i zawodowym. Wśród respondentów lepiej wykształcone są kobiety. Dość dużą grupę stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym – 16,4 %, więcej mężczyzn, w wieku 46-55 lat.

Tabela 3. Wykształcenie

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
niepełne podstawowe	10	5,2	5,3	5,3
podstawowe	31	16,1	16,4	21,7
zawodowe	29	15,1	15,3	37,0
średnie ogólne	1	,5	,5	37,6
średnie techniczne	29	15,1	15,3	52,9
pomaturalne	6	3,1	3,2	56,1
wyższe zawodowe	29	15,1	15,3	71,4
wyższe magisterskie	53	27,6	28,0	99,5
inne	1	,5	,5	100,0
Ogółem	189	98,4	100,0	

Źródło: opracowanie własne

Blisko 70% respondentów jest czynnych zawodowo. Najczęściej są to osoby w wieku 25-34 oraz 35-44 lata. W tej grupie większość stanowili pracownicy umysłowi (50%), pracownicy firm prywatnych (15,4%) oraz prywatni przedsiębiorcy (4,3%). Na „własny rachunek” najwięcej pracuje osób w wieku średnim 36-45 lat.

Wśród osób nie pracujących zawodowo blisko 13 % stanowili bezrobotni, wśród nich dwa razy więcej kobiet niż mężczyzn. Spora grupa to renciści i emeryci (blisko 10%) oraz uczniowie i studenci (łącznie ponad 4%). Osoby nie pracujące to w większości kobiety (dwa razy więcej w badanej grupie), osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, w wieku 36-45 lat. W kategoriach aktywności zawodowej zwraca uwagę silna zależność między statusem niepracującego (bezrobotnego) a wykształceniem nie przekraczającym zawodowego: im niższy poziom wykształcenia tym więcej osób bezrobotnych. Osoby o najwyższym poziomie wykształcenia to pracownicy instytucji publicznych (urzędów, placówek oświatowych, ochrony zdrowia).

Tabela 4. Zatrudnienie

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
przedsiębiorca	8	4,2	4,3	4,3
pracownik w prywatnej firmie	29	15,1	15,4	19,7
pracownik umysłowi	94	49,0	50,0	69,7
bezrobotny	24	12,5	12,8	82,4
uczeń	3	1,6	1,6	84,0
student	5	2,6	2,7	86,7

emeryt (rencista)	18	9,4	9,6	96,3
rolnik	5	2,6	2,7	98,9
inne	2	1,0	1,1	100,0
Total	188	97,9	100,0	
brak danych	4	2,1		
Ogółem	142	192	100,0	

Źródło: opracowanie własne

Pozytywnie należy ocenić poziom aktywności i odpowiedzialności obywatelskiej, analizowany na podstawie deklarowanego udziału w wyborach samorządowych i parlamentarnych. W obu przypadkach ponad połowa respondentów deklaruje udział we wszystkich wyborach po 1989 roku.

Tabela 5. Aktywność obywatelska – udział w wyborach samorządowych

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
we wszystkich	103	53,6	54,8	54,8
w większości	38	19,8	20,2	75,0
W okolo połowie	11	5,7	5,9	80,9
w niektórych	22	11,5	11,7	92,6
w żadnych	14	7,3	7,4	100,0
Total	188	97,9	100,0	
brak danych	4	2,1		
Ogółem	192	100,0		

Źródło: opracowanie własne

Tabela 6. Aktywność obywatelska – udział w wyborach parlamentarnych

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
we wszystkich	98	51,0	52,1	52,1
w większości	41	21,4	21,8	73,9
W okolo połowie	11	5,7	5,9	79,8
w niektórych	22	11,5	11,7	91,5
w żadnych	16	8,3	8,5	100,0
Total	188	97,9	100,0	
brak danych	4	2,1		
Ogółem	192	100,0		

Źródło: opracowanie własne

Czynniki i podmioty odpowiedzialne za rozwiązywanie problemów społecznych w mieście.

Ze względu na aspekt praktycznego wdrażania strategii w życie oraz aspekt aktywizacji beneficjentów pomocy społecznej pozytywnie należy ocenić rozkład odpowiedzi na pytanie o czynniki decydujące o sytuacji materialnej mieszkańców miasta Lubaczów.

Blisko 40% pytaných uważa, że o warunkach, poziomie i jakości życia decydują sami mieszkańcy, a sukcesu należy upatrywać w pracowitości i zaradności (blisko 20%) oraz wykształceniu i kwalifikacjach (ponad 15%). Takie przekonanie dobrze prognozuje o skuteczności działań samopomocowych np. przekwalifikowania, udziału w kursach

i szkoleniach, możliwości otrzymania dofinansowania dla rozpoczynających działalność gospodarczą, wsparcia psychologicznego, pomocy w osiągnięciu pewności siebie. Zastosowanie formy samopomocy, opartej na bezpośrednim zaangażowaniu samych zainteresowanych, zwiększa bowiem szansę na osiągnięcie długotrwałego, pozytywnego rezultatu

Ponad co dziesiąty pytany mieszkaniec Lubaczowa uważa, że to władze samorządowe są przede wszystkim odpowiedzialne za warunki życia w mieście. Podobna grupa upatruje obecnego stanu w ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej. Blisko co dziesiąty uważa także, że o warunkach życia decydują władze państwowe, rząd.

Wykres 2. Co decyduje o jakości i poziomie życia mieszkańców miasta

Źródło: opracowanie własne

Niepokojąca jest natomiast dość duża grupa osób, które uważają, że wpływ na powodzenie mają układy i znajomości (ponad co piąty uczestnik sondażu). Można przypuszczać, że przekonanie o podejmowaniu decyzji poza wiedzą i wolą mieszkańców (decydują układy, znajomości) jest skutkiem „upaństwowienia” społeczeństwa, pozbawienia społeczności inicjatywy obywatelskiej przez kilka dziesięcioleci. Nie można łączyć takiego rozkładu wskazań z brakiem zaufania do lokalnych władz samorządowych. Wskazują na to odpowiedzi dotyczące oceny władz miasta. Ponad co trzeci respondent ocenia je dobrze lub bardzo dobrze, 44% średnio, a co piąty pytany ma negatywny stosunek do efektów działalności samorządu.

Tabela 7. Ocena działalności lokalnych władz samorządowych

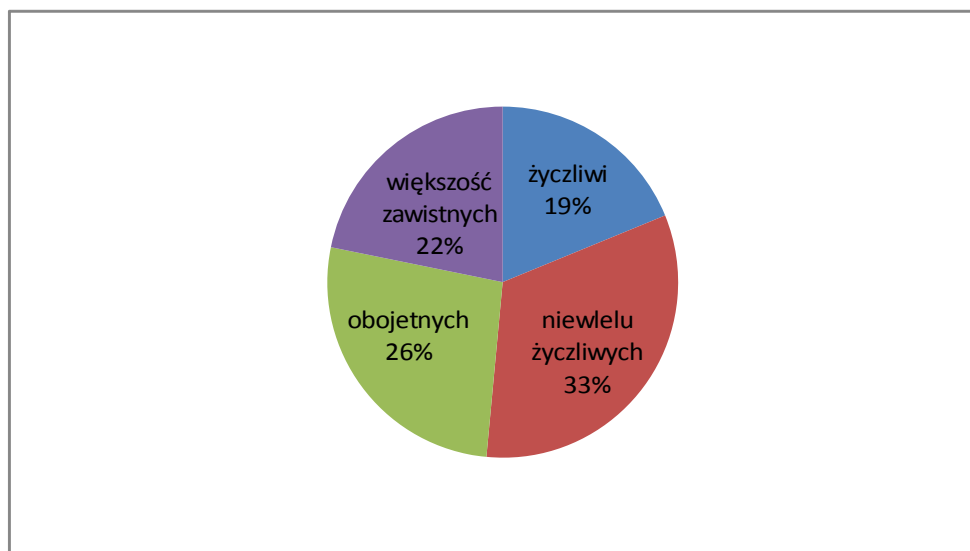
	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
bardzo dobrze	5	2,6	2,7	2,7
dobrze	57	29,7	30,6	33,3
średnio	82	42,7	44,1	77,4
źle	34	17,7	18,3	95,7
bardzo źle	8	4,2	4,3	100,0
Ogółem	189	98,4	100,0	

Źródło: opracowanie własne

Relacje i więzi społeczne mieszkańców.

Interpretacji dość dużej ilości wskazań na „układy i znajomości” jako czynnik decydujący o jakości życia mieszkańców Lubaczowa należy szukać raczej w generalnej ocenie relacji społecznych między mieszkańcami. Tylko co piąty pytany uważa, że jego współmieszkańcy są życzliwi (19%). Ponad co trzeci jest zdania, że życzliwych jest niewielu. 22% wskazuje, że większość jest zawistnych, a co czwarty, że obojętnych.

Wykres 3. Ocena relacji społecznych między mieszkańcami miasta

Źródło: opracowanie własne

Potwierdzeniem powyższej analizy jest rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące sposobów rozwiązywania problemów społecznych mieszkańców. Tylko niecałe 8 % uczestników sondażu stwierdziło, że mieszkańcy podejmują wspólne działania w celu rozwiązywania problemów. Blisko 35 % uważa, że ludzie podejmują indywidualne wysiłki, a ponad co piąty, że nikogo te problemy nie obchodzą, oprócz bezpośrednio nimi dotkniętych.

Tabela 8. Jak są rozwiązywane ważne problemy społeczne mieszkańców

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
Ludzie podejmują wspólne działania	15	7,8	7,8	7,8
Powstają małe grupy, które starają się rozwiązać problem	69	35,9	35,9	43,8
Ludzie podejmują indywidualne działania	67	34,9	34,9	78,6
Nikogo to nie obchodzi	41	21,4	21,4	100,0
Ogółem	192	100,0	100,0	

Źródło: opracowanie własne

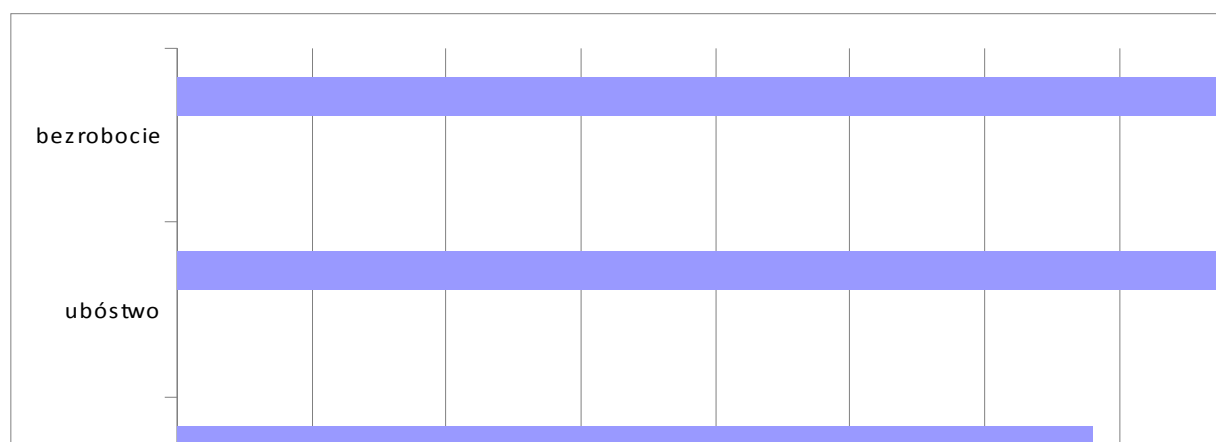
Taki rozkład odpowiedzi świadczy o niskim poziomie więzi społecznych i zaufania społecznego. Przed samorządem lokalnym, ale także instytucjami (kulturalnymi, oświatowymi),

organizacjami pozarządowymi, Kościołem i innymi ważnymi partnerami życia społecznego stoi poważne wyzwanie poprawy relacji społecznych. Jest to niewątpliwie proces długotrwały i wymagający współpracy międzysektorowej. Jego pierwszym etapem może być realizacja programów aktywizacji społeczności lokalnych np. grup sąsiedzkich wokół istotnych dla nich problemów. Przykładem takiego projektu jest program „DIALOG”, realizowany w kilku miastach w Polsce (m.in. w Białymstoku, Kielcach, Opolu, Sopocie) w latach 1995-1998 przy współpracy z Agencją Rozwoju Międzynarodowego Stanów Zjednoczonych (USAiD). Praktyczne doświadczenia realizacji tego programu zostały opisane w kilku publikacjach i poradnikach dostępnych m.in. w internecie. Jest także grupa ekspertów realizujących ten program, przede wszystkim w Białymstoku i Kielcach, których wiedza i doświadczenia praktyczne mogą być wykorzystane do wdrożenia pewnych elementów tego programu (np. sąsiedzkiej czujności, Młodzieżowej Akademii Lidera) na terenie miasta Lubaczów. Niewątpliwie poprawie relacji społecznych służyć będzie odbudowa więzi sąsiedzkich, lokalnego patriotyzmu i poczucia związku z „małą ojczyzną”, wspólnych więzi historycznych, kulturowych, regionalnych itp. Służyć temu mogą wspólne inicjatywy samorządu, organizacji pozarządowych, Kościoła, instytucji kulturalnych np. cykliczne imprezy integrujące mieszkańców, osiedlowe festyny, imprezy i akcje dobroczynne, konkursy promujące mieszkańców Lubaczowa (np. najlepszych społeczników, liderów lokalnych, przedsiębiorców, urzędników, sportowców), których podstawowym celem będzie poprawa relacji i budowa więzi. Poprawa relacji społecznych to długotrwały proces naprawczy, podobnie jak wiele lat trwało ograniczanie życia obywatelskiego, więzi i relacji społecznych (przede wszystkim w okresie stany wojenne). Jednak ze względu na powodzenie realizacji powyższej strategii należy podjąć wysiłki zmierzające do odbudowy pozytywnych relacji między mieszkańcami.

Istotne problemy społeczne. Ocena ważnych dziedzin życia społecznego.

Duża grupa pytań dotyczyła identyfikacji problemów społecznych i oceny poszczególnych dziedzin życia społecznego. Ponad 30 % uczestników badania za najistotniejszy problem uważa bezrobocie, a co czwarty postępujące ubożenie znacznej części mieszkańców. Blisko 20% uważa, że poważnym problemem jest brak miejsc pracy. Podobna grupa jest zdania, że jest to brak perspektyw i możliwości realizacji aspiracji zawodowych i społecznych dla młodych ludzi. Co dziesiąty pytany wskazuje na zagrożenie związane ze wzrostem patologii społecznych (uzależnień, przemocy). 6 % uważa, że istotnym problemem jest niewystarczająca oferta dla osób starszych. W dalszej kolejności pod względem częstości wskazań znalazły się: zły stan dróg i chodników, ograniczona oferta edukacji, problemy związane z czystością i estetyką miasta oraz ekologią.

Wykres 4. Istotne problemy w opinii mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Na bezrobocie jako najistotniejszy problem mieszkańców częściej wskazywały kobiety, osoby w różnym wieku, wykształceniu i zatrudnieniu. W dużej części były to jednak osoby pracujące, można więc przypuszczać, że respondenci bardziej wyrażali swoje obawy przed utratą pracy, niż sygnalizowali stan faktyczny. Przyczyną ujawniającego się poczucia zagrożenia bezrobociem jest sygnalizowany w wypowiedziach brak nowych zakładów pracy i ograniczona oferta pracy w mieście.

Część pytań kwestionariusza ankiety dotyczyła oceny ważnych dla mieszkańców dziedzin życia publicznego. Dość pozytywnie został oceniony przez mieszkańców wizerunek Lubaczowa na zewnątrz oraz promocja miasta.

Tabela 9. Jak oceniane są wizerunek i promocja miasta

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
bardzo dobrze	3	1,6	1,6	1,6
dobrze	56	29,2	29,6	31,2
średnio	84	43,8	44,4	75,7
źle	38	19,8	20,1	95,8
bardzo źle	8	4,2	4,2	100,0
Total	189	98,4	100,0	
brak danych	3	1,6		
Ogółem	192	100,0		

Źródło: opracowanie własne

Także oferta kulturalna i działalność miejskich instytucji kultury oceniono dobrze. Ponad 34% respondentów ocenia tą dziedzinę jako dobrą.

Tabela 10. Jak oceniane jest życie kulturalne.

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
bardzo dobrze	11	5,7	5,8	5,8
dobrze	66	34,4	34,6	40,3
średnio	74	38,5	38,7	79,1
źle	34	17,7	17,8	96,9
bardzo źle	6	3,1	3,1	100,0
Total	191	99,5	100,0	
brak danych	1	,5		
Ogółem	192	192	100,0	

Źródło: opracowanie własne

Jeżeli chodzi o ocenę jakości opieki zdrowotnej i systemu ochrony zdrowia opinie badanych są mniej pozytywne. Blisko co czwarty respondent jest zdania, że jest ona zła.

Tabela 11. Jak oceniana jest ochrona zdrowia

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
bardzo dobrze	6	3,1	3,2	3,2
dobrze	27	14,1	14,3	17,5
średnio	94	49,0	49,7	67,2
źle	46	24,0	24,3	91,5
bardzo źle	16	8,3	8,5	100,0
Total	189	98,4	100,0	
brak danych	3	1,6		
Ogółem	192	100,0		

Źródło: opracowanie własne

Z badań wynika, że mieszkańcy Lubaczowa czują się dość bezpiecznie. 40% uważa, że miasto jest miejscem bezpiecznym i ma poczucie bezpieczeństwa.

Tabela 12. Ocena poczucia bezpieczeństwa

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
bardzo dobrze	6	3,1	3,2	3,2
dobrze	75	39,1	40,1	43,3
średnio	74	38,5	39,6	82,9
źle	29	15,1	15,5	98,4
bardzo źle	3	1,6	1,6	100,0
Total	187	97,4	100,0	
brak danych	5	2,6		
Ogółem	192	100,0		

Źródło: opracowanie własne

Jedno z pytań dotyczyło oceny atrakcyjności miasta dla inwestorów. Opinia ta różni się od wskazań dotyczących oceny wizerunku miasta na zewnątrz i jest raczej negatywna. Problem

atrakcyjności gospodarczej nie jest bowiem wyłącznie związany z profesjonalną promocją, a wynika z wielu uwarunkowań ze sfery ekonomicznej i gospodarczej oraz infrastrukturalnej.

Tabela 13. Ocena atrakcyjności dla inwestorów

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
bardzo dobrze	4	2,1	2,2	2,2
dobrze	34	17,7	18,5	20,7
średnio	85	44,3	46,2	66,8
źle	48	25,0	26,1	92,9
bardzo źle	13	6,8	7,1	100,0
Total	184	95,8	100,0	
brak danych	8	4,2		
Ogółem	192	100,0		

Źródło: opracowanie własne

Trochę lepiej w opinii badanych wypada ocena czystości, porządku i estetyki miasta. Zadowolony z obecnego stanu jest ponad co trzeci pytany, a co czwarty respondent uważa, że należy podjąć działania w zakresie jego poprawy.

Tabela 14. Ocena czystości, porządku i estetyki miasta

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
bardzo dobrze	1	,5	,5	,5
dobrze	62	32,3	33,0	33,5
średnio	76	39,6	40,4	73,9
źle	39	20,3	20,7	94,7
bardzo źle	10	5,2	5,3	100,0
Total	188	97,9	100,0	
brak danych	4	2,1		
Ogółem	192	100,0		

Źródło: opracowanie własne

Najwyżej spośród analizowanych dziedzin został oceniony system oświaty, funkcjonująca w mieście sieć, poziom kształcenia i profesjonalizm kadry szkół i placówek oświatowych. Blisko połowa uczestników badania uważa, że ta dziedzina zasługuje na ocenę dobrą. Oczywiście ocena ta dotyczy edukacji na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym, bowiem oferta edukacyjna w zakresie szkół ponadgimnazjalnych jest już nieco mniej atrakcyjna, a w zakresie szkolnictwa wyższego w zasadzie żadna.

Tabela 15. Ocena oświaty w mieście

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
--	----------	---------	-----------------	---------------------

bardzo dobrze	11	5,7	5,8	5,8
dobrze	91	47,4	47,9	53,7
średnio	67	34,9	35,3	88,9
źle	17	8,9	8,9	97,9
bardzo źle	4	2,1	2,1	100,0
Total	190	99,0	100,0	
brak danych	2	1,0		
Ogółem	192	100,0		

Źródło: opracowanie własne

Ocena systemu pomocy społecznej.

Działalność Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, oraz szerzej cały system pomocy społecznej jest w opinii badanych odbierany dobrze. 33,5% pytanym jest zdania, że funkcjonuje on dobrze, a 7,4%, bardzo dobrze. Co dziesiąty pytany negatywnie oceniał działający system pomocy społecznej.

Tabela 16. Jak oceniana jest system pomocy społecznej

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
bardzo dobrze	14	7,3	7,4	7,4
dobrze	63	32,8	33,5	41,0
średnio	91	47,4	48,4	89,4
źle	16	8,3	8,5	97,9
bardzo źle	4	2,1	2,1	100,0
Total	188	97,9	100,0	
brak danych	4	2,1		
Ogółem	192	100,0		

Źródło: opracowanie własne

Poniższe tabele przedstawiają ocenę pomocy społecznej ze względu na ważne cechy demograficzne.

Tabela 17. Jak oceniany jest przez mieszkańców system pomocy społecznej ze względu na płeć

	Płeć		
	kobieta	mężczyzna	kobieta
bardzo dobrze	5 2,7%	8 4,3%	13 7,0%
dobrze	31 16,7%	32 17,2%	63 33,9%
średnio	43 23,1%	48 25,8%	91 48,9%
źle	5 2,7%	10 5,4%	15 8,1%
bardzo źle	1 0,5%	3 1,6%	4 2,2%

Total	85 45,7%	101 54,3%	186 100,0%
-------	-------------	--------------	---------------

Tabela 18. Ocena ze względu na wiek

		Wiek						Total
		18-25	26-35	36-45	46-55	56-65	66 i więcej	18-25
	bardzo dobrze	3	2	1	5	1	0	12
		1,6%	1,1%	,5%	2,7%	,5%	,0%	6,5%
	dobrze	5	11	19	20	6	0	61
		2,7%	6,0%	10,3%	10,9%	3,3%	,0%	33,2%
	średnio	8	21	29	22	9	2	91
		4,3%	11,4%	15,8%	12,0%	4,9%	1,1%	49,5%
	źle	2	6	3	4	1	0	16
		1,1%	3,3%	1,6%	2,2%	,5%	,0%	8,7%
	bardzo źle	0	0	3	0	1	0	4
		,0%	,0%	1,6%	,0%	,5%	,0%	2,2%
Total		18	40	55	51	18	2	184
		9,8%	21,7%	29,9%	27,7%	9,8%	1,1%	100,0%

Tabela 19. Ocena ze względu na posiadanie dzieci

		Czy posiada dzieci		
		posiada dzieci	nie posiada dzieci	posiada dzieci
	bardzo dobrze	12	2	14
		6,4%	1,1%	7,4%
	dobrze	51	12	63
		27,1%	6,4%	33,5%
	średnio	71	20	91
		37,8%	10,6%	48,4%
	źle	9	7	16
		4,8%	3,7%	8,5%
	bardzo źle	4	0	4
		2,1%	,0%	2,1%
Total		147	41	188
		78,2%	21,8%	100,0%

Potrzeby młodzieży w opinii mieszkańców.

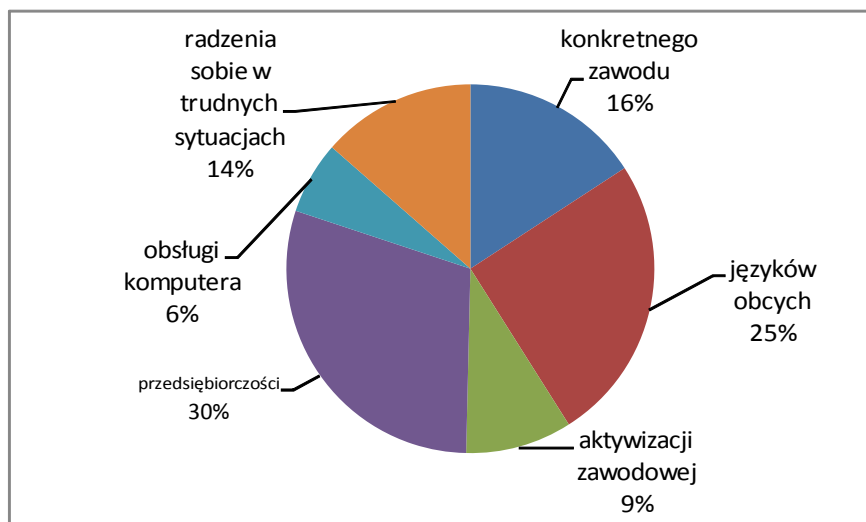
Znaczna grupa ze wskazanych w badaniu istotnych problemów społeczności (np. bezrobocie, brak miejsc pracy, brak perspektyw, patologie społeczne) dotyczy młodych mieszkańców miasta część pytań w kwestionariuszu dotyczyła tej grupy wiekowej. Niektóre problemy jak ubóstwo dotyczą młodzież pośrednio np. poprzez ubożenie rodziny w sytuacji bezrobotnych rodziców. Młodzież została wskazana jako grupa defaworyzowana, raczej ze względu na zagrożenie bezrobociem i patologiami społecznymi. Dosyć powszechna jest opinia respondentów, że szeregi bezrobotnych zasilają głównie osoby młode, niezależnie od ich wykształcenia. Brak perspektyw zawodowych i ograniczone lokalne możliwości rozwijania

ambicji zawodowych stawia młodych ludzi w trudnej sytuacji na starcie w samodzielne życia. Problem gorszego „startu w dorosłość” obecnego pokolenia młodych, dotyczy przede wszystkim aspektu ekonomicznego. Brak pracy działa na młodzież demotywująco, a często także demoralizująco. Zdobywanie środków finansowych, których brakuje w rodzinie, wiąże się w wielu przypadkach z podejmowaniem działań przestępczych. Brak perspektyw na godziwe zarobki jest też główną przyczyną nasilającej się „nowej emigracji”. Do bogatszych części kraju, lub częściej do państw Europy Zachodniej wyjeżdżają w większości przedsiębiorcze, aktywne, ambitne i dobrze wykształcone młode osoby, które mogłyby być „lokomotywami rozwoju” miasta i regionu oraz społeczności lokalnej.

Są wśród problemów wymienianych jako istotne także takie, których skutki dzieci i młodzieży odczuwają bezpośrednio. Frustracja młodzieży objawia się często w nasileniu zjawisk patologicznych takich jak agresja, uzależnienia od alkoholu i narkotyków, przynależność do subkultur. Na ten stan wpływ mają niewątpliwie dysfunkcja roli wychowawczej w rodzinie, brak autorytetów, wzorców, zanik wartości rodzinnych, patriotycznych, religijnych. Ale ważną przyczyną tkwi także w ograniczonej ofercie atrakcyjnej i odpowiadającej potrzebom młodzieży propozycji spędzania czasu.

Interesujących odpowiedzi udzieli respondenci na grupę pytań, dotyczących potrzeb młodych mieszkańców, które należy zabezpieczyć, żeby mogli się rozwijać. W opinii uczestników badania młodym ludziom trzeba przede wszystkim wiedzy i umiejętności związanych z runkiem pracy i podniesieniem szans na znalezienie zatrudnienia. W pierwszej kolejności pod względem częstości wskazań znalazły się więc: nauka przedsiębiorczości (30%), kursy języków obcych (25%), przyuczanie do konkretnego zawodu (16%), aktywizacja zawodowa (9%) i obsługa komputera (6%). Wszystkie te zagadnienia bezpośrednio służyć powinny zwiększeniu szans młodych ludzi na zatrudnienia i podniesieniu ich konkurencyjności na rynku pracy. Także umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach (jako przejaw zaradności życiowej i odporności psychicznej) związane jest pośrednio z perspektywą wejścia w dorosłe życie zawodowe i społeczne.

Wykres 5. Czego należy uczyć młodych mieszkańców miasta

Źródło: opracowanie własne

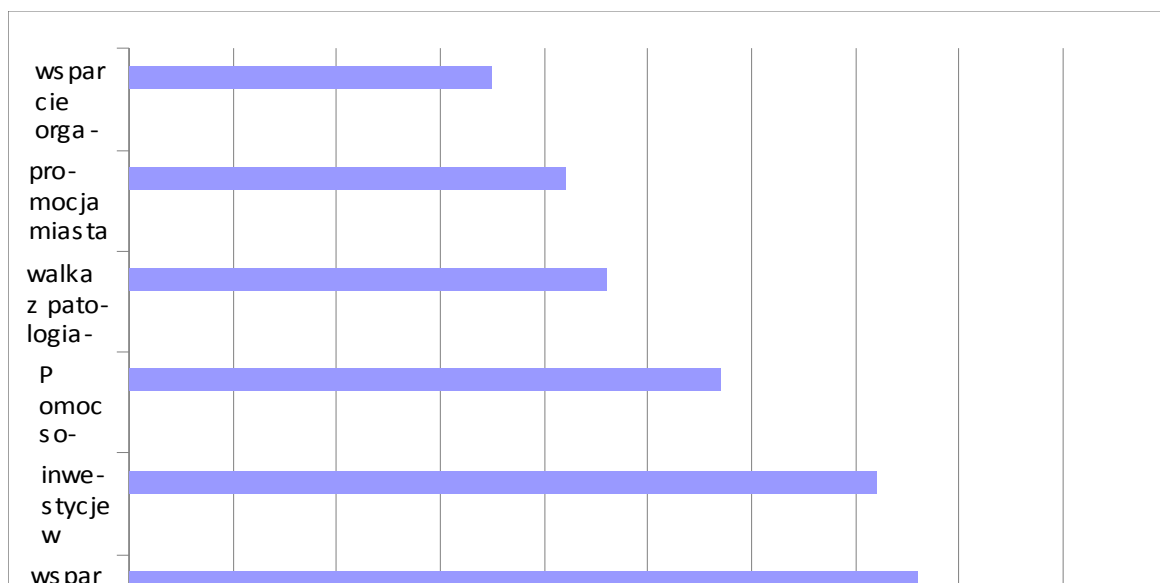
Kolejna ważna grupa pytań dotyczyła propozycji działań w celu rozwiązywania istotnych problemów społecznych na terenie miasta Lubaczowa. Na pierwszym miejscu wśród proponowanych działań pojawia się ograniczenie bezrobocia (ponad 16%). Ponad 8% wskazań ma szeroko pojęta pomoc młodym mieszkańcom miasta. Podobna grupa pytanych wskazała na wsparcie biznesu jako sposób na rozwiązanie istotnych problemów lokalnych. Potwierdzeniem nienajlepszej oceny służby zdrowia, ujawnionej w poprzednich pytaniach jest wskazanie na poprawę opieki medycznej (7%). Kolejne działania dotyczą: doksztalcania młodzieży, wsparcia kultury i sportu, inwestycji w budownictwo, wsparcia opieki społecznej, ograniczenia patologii społecznych, wsparcia promocji miasta i wsparcia organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich.

Powyższe działania można więc podzielić na postulaty ze sfery:

- gospodarczej (3 spośród 11 najczęściej wskazywanych propozycji),
- integracji społecznej (7 spośród poniższych 11 kategorii działań).

Rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące propozycji działań, które należy podjąć w celu rozwiązania problemów społecznych mieszkańców Lubaczowa przedstawia poniższy wykres.

Wykres 6. Co należy robić w celu rozwiązywania problemów społecznych

Źródło: opracowanie własne

Krótkie podsumowując wyniki badań ankietowych można stwierdzić, że:

- dobrą prognozą dla realizacji działań z zakresu integracji społecznej jest to, że w opinii respondentów o jakości i poziomie życia decydują pracowitości i zaradności (blisko 20%) oraz wykształcenie i kwalifikacje (ponad 15%);
- wyniki dotyczące oceny relacji i sposobów rozwiązywania problemów społecznych świadczą o potrzebie realizacji działań z zakresu integracji i odbudowy więzi między mieszkańcami;
- jednym z głównych problemów społecznych w opinii badanych jest duże bezrobocie, stąd ograniczenie tego zjawiska jest najczęściej wymienianym postulatem mieszkańców;
- ważnym postulatem sygnalizowanym w badaniu jest pomoc młodym poprzez wsparcie wszechstronnego rozwoju oraz doksztalcanie,
- równie ważnym zagadnieniem jest poprawienie jakości opieki zdrowotnej i realizacja profilaktyki służącej poprawie stanu zdrowia mieszkańców;
- w celu rozwiązywania problemów społecznych należy, w opinii badanych, ograniczać bezrobocie, pomagać młodym, wspierać biznes, poprawić opiekę medyczną, wspierać rozwój kultury i sportu, doksztalcać dzieci i młodzież.

14. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT⁸ to metoda używana powszechnie do analizy strategicznej. Oparta jest na podziale wszystkich czynników wpływających na obecną i przyszłą pozycję gminy na czynniki zewnętrzne i wewnętrzne negatywnie i pozytywnie oddziałujące na rozwój polityki społecznej w gminie. Ze skrzyżowania tych podziałów powstają cztery kategorie, tj. szanse i zagrożenia zewnętrzne, słabe i mocne strony wewnętrzne badanego obszaru. Analiza SWOT jest ważnym elementem analizy zasobów miasta i podstawą do określenia priorytetów rozwoju. Opracowana została w ramach warsztatów partycypacyjnych z udziałem władz samorządowych, radnych, pracowników ośrodka pomocy społecznej, dyrektorów szkół, policji, przedstawicieli ochrony zdrowia, społecznych liderów miasta Lubaczów, które odbyły się w dniu 26 października 2007 roku w Urzędzie Miasta Lubaczów. Wyniki analizy SWOT dla miasta Lubaczowa są następujące:

CZYNNIKI WEWNĘTRZNE

Mocne strony Miasta Lubaczów (siły i zasoby)

Pomoc społeczna:

- zdiagnozowane zagrożenia patologiami i uzależnieniami;
- dostępność do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej dla osób starszych,
- prowadzenie działań socjalnych i zapobiegających dysfunkcjom rodziny,
- wyspecjalizowana kadra pracowników społecznych, przygotowana do pracy z osobami uzależnionymi, bezrobotnymi, starymi,
- prawidłowe i efektywne wykorzystanie środków finansowych, pochodzących z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych,
- dostateczne środki finansowe na pomoc społeczną,
- dobra współpraca MOPS-u z placówkami oświatowymi,
- wystarczające środki na dożywianie dzieci – zapewniony wkład „własny” do środków rządowych,
- prowadzenie działań socjalnych i zapobiegających dysfunkcjom rodziny.

Ochrona zdrowia:

- nowy szpital – nowy obiekt, dobrze wyposażony, dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych (windy, podjazdy).

⁸ Nazwa techniki pochodzi od pierwszych liter angielskich słów:

[zasoby gminy] Strengths- silne strony, atuty, Weaknesses - wady, słabe strony,
[otoczenie gminy] Opportunities - okazje, możliwości, szanse, Threats - trudności, zagrożenia.

- zapewniona podstawowa opieka medyczna dla mieszkańców (oprócz publicznych zakładów działają także dwie prywatne spółki, łącznie zaspakajają potrzeby mieszkańców),
- zapewniona całodobowa opieka medyczna

Oświata i edukacja publiczna:

- sieć szkół adekwatna do potrzeb,
- niskie zagrożenie likwidacją placówek oświatowych na terenie miasta,
- wykwalifikowana kadra pedagogiczna,
- większość szkół wyposażonych w pracownie komputerowe,

Działania na rzecz niepełnosprawnych:

- dobre rozpoznanie potrzeb osób niepełnosprawnych,
- prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej dla osób niepełnosprawnych,
- ośrodek wsparcia przy Środowiskowym Domu Samopomocy w Lubaczowie,
- dobry przykład Zakładu Pracy Chronionej „Inwastol”

Kultura, sport, turystyka:

- aktywny Miejski Ośrodek Kultury – autentyczny i prężny inicjator działalności kulturalnej na terenie miasta (także w zakresie kultury „wysokiej”),
- działalność Muzeum Kresów m.in. doświadczenie w realizacji europejskich projektów - „Promocja Kulturalnego Obszaru Wspólnego dla Europejskich Społeczności Wiejskich” (CULT-RURAL),
- działalność Towarzystwa Miłośników Ziemi Lubaczowskiej i innych organizacji kulturalnych,
- sekcje sportowe przy Miejskim Ośrodku Sportu m.in. karate, piłki nożnej,
- aktywność dzieci i młodzieży w zakresie sportu,
- baza sportowa - stadion MKS Pogoń - Sokół Lubaczów na 2500 miejsc,
- cenne obiekty architektoniczne m.in. Cerkiew pw. św. Mikołaja, Kościół Parafialny pw. św. Stanisława, Park krajobrazowy i muzeum.

Słabe strony

Pomoc społeczna:

- niestabilność środków publicznych na opiekę społeczną,
- brak ośrodka interwencji kryzysowej,
- brak instytucji zatrudnienia socjalnego (np. Klub Integracji Społecznej, spółdzielnie

socjalne, zatrudnienie wspierane),

- brak noclegowni dla osób bezdomnych lub czasowo bezdomnych,
- brak lokali socjalnych oraz mieszkań chronionych,
- brak bezpłatnej pomocy psychologicznej, terapeutycznej,
- wzrost patologii społecznych – alkoholizmu, narkomanii i wynikających z nich problemów społecznych – przemoc i inne patologie w rodzinie,
- zjawisko dziedziczenia biedy, wyuczonej bezradności i postaw roszczeniowych,
- pogłębiająca się bieda i ubóstwo części społeczności.

Ochrona zdrowia:

- utrudniony dostęp do medycyny specjalistycznej, spowodowany niewystarczającą liczbą lekarzy specjalistów, brakiem ważnych oddziałów specjalistycznych w szpitalu na terenie miasta (trzeba korzystać z większych ośrodków medycznych w Przemyślu, Rzeszowie), utrudnienia ze strony lekarzy opieki podstawowej (ograniczenie skierowań do lekarzy specjalistów),
- brak pomocy lekarskiej w szkołach,
- niewystarczająca opieka pielęgniarska w placówkach oświatowych,

Oświata i edukacja publiczna:

- ograniczone środki na remonty i modernizacje szkół oraz doposażenie w pomoce dydaktyczne,
- niewystarczająca oferta zajęć pozaszkolnych – jest kadra i baza, brakuje środków finansowych,
- za mało oddziałów przedszkolnych,
- duża grupa dzieci (w wieku 3-5) nie objętych edukacją elementarną,
- brak żłobków,
- brak uczelni wyższej zarówno publicznej, jak i prywatnej (lub filii uczelni wyższej).

Działania na rzecz niepełnosprawnych:

- utrudnienia i bariery architektoniczne w większości istniejących budynków i chodników,
- niewystarczająca baza rehabilitacyjna,
- bardzo ograniczona oferta pracy dla niepełnosprawnych.

Kultura, sport, turystyka:

- brak osiedlowych kawiarenek, świetlic i klubów młodzieżowych – ogólnodostępnej, bezpłatnej i atrakcyjnej oferty spędzania wolnego czasu dzieci i młodzieży,

- niewystarczająca oferta kulturalna, edukacyjna i rekreacyjna dla osób starszych – Kluby Seniora, Koła Zainteresowań, „Uniwersytet Trzeciego Wieku” itp.)
- brak placów zabaw i boisk osiedlowych,
- zły stan boisk przyszkolnych,
- brak pełnowymiarowych sal gimnastycznych,
- ograniczony dostęp do stadionu miejskiego,
- brak basenu, pływalni na terenie miasta,

Bezpieczeństwo publiczne:

- niskie subiektywne poczucie bezpieczeństwa mieszkańców,
- wzrastająca skala przestępczości nieletnich,
- wzrost przestępczości o niższej skali zagrożenia – wandalizm, chuligaństwo, naruszenie porządku publicznego,
- zagrożenie przestępczością przygraniczną,
- niewystarczające zasoby kadrowe Policji – tylko jedna komenda, brak komisariatów osiedlowych, mała ilość patroli nocnych,
- niedofinansowanie zasobów technicznych Policji – ograniczone środki na wyposażenie, środki transportu, remonty bazy lokalowej,
- niedostosowanie infrastruktury drogowej do zwiększającego się ruchu drogowego i większej liczby samochodów (stan i przepustowość dróg, chodników, oznaczone przejścia dla pieszych, miejsca parkingowe, ułatwiająca ruch sygnalizacja świetlna, bezkolizyjne skrzyżowania) – wzrost ilości wypadków drogowych, kolizji, potrąceń pieszych,

Rynek pracy, zatrudnienie:

- ograniczony rynek pracy – brak dużych zakładów przemysłowych,
- szara strefa w wielu branżach np. budownictwie, usługach,
- bezrobocie na dość wysokim poziomie – 911 zarejestrowanych osób bezrobotnych w mieście, 21% bezrobotnych z terenu powiatu to mieszkańcy Lubaczowa, bezrobocie w powiecie lubaczowskim to ponad 18%,
- wzrastająca i duża migracja zarobkowa i wynikające z niej problemy społeczne: rozbite rodziny, sieroctwo społeczne.
- mało firm prywatnych i mała przedsiębiorczość mieszkańców gminy, wynikająca także z braku środków na rozpoczęcie działalności,

- niewystarczająca pomoc (doradztwo, dofinansowanie) na rzecz rozwoju przedsiębiorczości,
- niskie dochody mieszkańców - pomimo zatrudnienia rodziny kwalifikują się do pobierania zasiłków z pomocy społecznej.

Inne słabe strony:

- czystość i estetyka miasta – zanieczyszczenie ulic, mała ilość odpadów jest segregowana i poddawana recyclingowi,
- niewystarczająca baza mieszkaniowa,
- stosunkowo mała aktywność społeczna i obywatelska (według wykazu UM Lubaczów działa 34 organizacje, ale nie wszystkie są aktywne).

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE

Szanse Miasta Lubaczów

Pomoc społeczna:

- powstanie Centrów Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej, spółdzielni socjalnych,
- budowa lokali socjalnych,
- powstanie ośrodka interwencji kryzysowej – zorganizowanie pomocy psychologicznej, terapeutycznej, prawnej,
- pozyskanie środków (rządowych, UE) na projekty socjalne,
- wzrost aktywności organizacji pozarządowych w zakresie rozwiązywania problemów społecznych (budowanie partnerstw międzysektorowych i koalicji na rzecz rozwiązywania konkretnych problemów)
- zastosowanie efektywnych metod (programów) profilaktyki uzależnień – stopniowe zmniejszenie i ograniczanie skutków społecznych alkoholizmu i narkomanii, przynajmniej wśród młodzieży,
- realizacja projektów przeciwdziałających marginalizacji i wykluczeniu społecznemu - wzrost świadomości i odpowiedzialności u części klientów opieki społecznej – wyjście z wyuczonej beznadziei, apatii, usamodzielnienie ekonomiczne – mniejsze nakłady na opiekę społeczną,
- dalszy rozwój kwalifikacji zawodowych pracowników opieki społecznej – podnoszenie kwalifikacji, zdobywanie nowych umiejętności, utrzymanie profesjonalizacji i podnoszenie standardów,

- zmiany w systemie opieki społecznej, utrudniające „wyłudzenie” zasiłków i zmuszające beneficjentów pomocy społecznej do aktywności społecznej i zawodowej

Ochrona zdrowia:

- powstanie oddziałów specjalistycznych,
- zapewnienie częściowej opieki medycznej i pełnej pielęgniarstwa w szkołach,
- realizacja systematycznych, długofalowych projektów z zakresu ochrony zdrowia i profilaktyki chorób cywilizacyjnych (choroby kardiologiczne, onkologiczne, reumatologiczne, cukrzyca, wady postawy itp.) obejmujących możliwie szeroką grupę społeczności (dzieci i młodzież, osoby starsze, kobiety itp.),

Oświata i edukacja publiczna:

- rozwój szkół pod względem bazy lokalowej, sal gimnastycznych i boisk sportowych
- wzrost nakładów finansowych na zajęcia pozalekcyjne,
- dokształcanie i podnoszenie kwalifikacji zawodowych nauczycieli,
- zwiększenie aktywności i zaangażowania rodziców w sprawy szkoły,
- powstanie uczelni wyższej,
- powstanie większej ilości oddziałów przedszkolnych,
- powstanie żłobka.

Działania na rzecz niepełnosprawnych:

- stopniowa likwidacja i barier architektonicznych - nowo powstające obiekty są już przystosowane do potrzeb niepełnosprawnych,
- rozwój usług rehabilitacyjnych,
- powstanie miejsc pracy (zakładów pracy chronionej),
- aktywizacja zawodowa niepełnosprawnych poprzez wykorzystanie nowoczesnych technik teleinformatycznych (np. telepraca),

Kultura, sport, turystyka:

- rozwój bazy lokalowej i kadrowej w celu stworzenia oferty dla dzieci i młodzieży,
- remont i modernizacja boisk przyszkolnych,
- budowa placów zabaw i boisk na osiedlach,
- pozyskanie środków (także UE) na rozwój i wzbogacenie oferty MOK i MOS,
- udział w międzynarodowych projektach kulturalnych w ramach euroregionów, współpracy transgranicznej, miast partnerskich,

- rozwój turystyki – utworzenie Parku Etnograficznego przy Muzeum Kresów, rewitalizacja Rynku, odbudowa Zamku Lubaczowskiego
- rozwój postaw mecenatu kultury,

Bezpieczeństwo publiczne:

- wzrost poczucia bezpieczeństwa poprzez realizację programów aktywizujących mieszkańców na rzecz poprawy bezpieczeństwa np. Sąsiedzka Czujność, Bezpieczne Miasto,
- wzrost nakładów finansowych na Policję w mieście – zwiększenie kadr i doposażenie,
- ograniczenie przestępczości nieletnich – profilaktyka, zmiany w prawie,
- poprawa infrastruktury drogowej,
- zastosowanie monitoringu miejsc szczególnie niebezpiecznych.

Rynek pracy, zatrudnienie:

- nowe miejsca pracy - budowa infrastruktury drogowej w związku z EURO 2012 – modernizacja drogi wojewódzkiej Jarosław – Bełżec, węzeł Komunikacyjny do A-4, obwodnica Jarosławia i Przeworska,
- budowa przejścia granicznego Budomierz-Hruszczew, przejście kolejowe Werchrata - Horyniec-Lwów (przeładunek tirów na tory), rozwój handlu przygranicznego, bazy hotelowej, gastronomicznej,
- utworzenie podstrefy ekonomicznej Lubaczów (część mieleckiej strefy ekonomicznej),
- zwiększenie samozatrudnienia i przedsiębiorczości indywidualnej wśród mieszkańców – powstawanie firm jednoosobowych, rodzinnych itp.

Zagrożenia

- Pogłębianie się ubóstwa i biedy - wzrost problemów społecznych i nakładów finansowych związanych z polityką społeczną;
- Migracja zarobkowa oraz edukacyjna (młodzieży);
- Niekorzystne tendencje demograficzne – starzenie się społeczeństwa, niski przyrost naturalny;
- Zwiększenie liczby osób starszych, którym należy zapewnić opiekę;
- Zwiększenie liczby osób niepełnosprawnych,
- Nasilenie skutków chorób cywilizacyjnych
- Zwiększenie nakładów na świadczenia rentowe, zasiłki pielęgnacyjne itp.;

- Zwiększenie grupy dzieci o specjalistycznych potrzebach edukacyjnych (ADHD, autyzm);
- Skutki społeczne migracji zarobkowej – sieroctwo społeczne, rozpad rodziny, trudności wychowawcze;
- Rozpad wartości rodzinnych, religijnych, patriotycznych
- Zwiększenie nakładów na świadczenia rodzinne i alimentacyjne;
- Wzrost przestępczości;
- Nasilenie narkomanii i alkoholizmu, powodujący wzrost patologii społecznych;
- utrzymanie niskiego dochodu i zróżnicowanie materialne społeczeństwa (Polska „B”, Ściana Wschodnia);
- Przepisy prawne m.in. ustawa o pomocy społecznej, umożliwiające korzystanie ze środków z pomocy społecznej przez kolejne pokolenia w rodzinach - wspieranie roszczeniowości i wyuczonej bezradności;
- Przepisy dotyczące bezrobocia, umożliwiające funkcjonowanie „szarej strefy”;
- Niewystarczające przygotowanie do pozyskiwania dotacji ze środków UE;
- Priorytet w pozyskiwaniu środków na projekty infrastrukturalne, kosztem projektów „miękkich”, realizowanych w obszarze polityki społecznej.

W podsumowaniu analizy SWOT można stwierdzić, że mocną stroną miasta Lubaczowa jest sprawny samorząd lokalny mogący sprawnie decydować o kierunku prowadzonej przez miasto polityki społecznej. Mocną stroną w zakresie integracji społecznej jest dobrze funkcjonujący system opieki społecznej, oparty na profesjonalnej kadrze i diagnozie problemów środowiska beneficjentów pomocy społecznej oraz współpracy MOPS z placówkami oświatowymi, zakładami ochrony zdrowia oraz dość licznymi i aktywnymi organizacjami pozarządowymi, działającymi na polu integracji społecznej. Niestety miasto ma również wiele słabych stron dotyczących sfery integracji społecznej. Najistotniejsze z nich w naszej ocenie to: brak ośrodka interwencji kryzysowej, brak instytucji zatrudnienia socjalnego, brak lokali socjalnych oraz mieszkań chronionych, brak bezpłatnej pomocy psychologicznej, terapeutycznej, prawnej dla mieszkańców miasta, niewystarczająca oferta w zakresie edukacji elementarnej dzieci.

15 . MISJA I WIZJA POLITYKI SPOŁECZNEJ MIASTA LUBACZÓW

Misja wskazuje naczelny cel polityki społecznej miasta Lubaczów, wokół którego powinny koncentrować się działania lokalnych instytucji publicznych, środowisk i organizacji społecznych. Misja powinna w pełni oddawać aspiracje mieszkańców i stanowić czynnik integracji lokalnej społeczności wokół zasadniczych spraw służących długofalowemu rozwojowi społecznemu gminy. Misja to przesłanie będące podstawą podtrzymywania istniejących i tworzenia nowych, silnych więzi społecznych pomiędzy mieszkańcami gminy oraz ich różnymi reprezentacjami. W wyniku konsultacji społecznych misję i wizję działań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych mieszkańców miasta Lubaczowa określono w sposób następujący:

Misja

„Podejmowanie wspólnych działań w celu podniesienia jakości życia mieszkańców Lubaczowa, poprawy relacji i więzi społecznych oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu”

Wizja

„Pozytywne relacje społeczne, oparte na świadomości i aktywności mieszkańców oraz współpracy samorządu, instytucji i organizacji stwarzają możliwości poprawy jakości życia oraz wszechstronnego rozwoju społecznego i zawodowego, w szczególności osób zagrożonych marginalizacją.

16. CELE STRATEGICZNE, CELE OPERACYJNE, DZIAŁANIA I ICH REALIZACJA

Po przeprowadzeniu diagnozy socjologicznej, analizy SWOT oraz po określeniu misji i wizji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lubaczowa przystąpiono do ustalenia celów strategicznych i operacyjnych oraz kierunków działań (zadań). W wyniku konsultacji społecznych, które odbyły się w dniach 3 i 11 stycznia 2008 roku w ramach warsztatów z Grupą Roboczą określono następujące cele strategiczne:

I. Ograniczanie zjawiska wykluczenia społecznego i zawodowego poprzez zastosowanie instrumentów aktywnej integracji oraz wzmocnienie świadomości i aktywności osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

II. Wzmocnienie i rozwój systemu pomocy i integracji społecznej poprzez wsparcie zasobów technicznych i kadrowych

III. Zapewnienie warunków do wszechstronnego rozwoju edukacyjnego, zawodowego, kulturalnego, społecznego, sportowego itp. mieszkańców, w szczególności dzieci i młodzieży oraz osób starszych.

IV. Podejmowanie działań na rzecz poprawy stanu zdrowia mieszkańców poprzez realizację programów profilaktycznych i rehabilitacyjnych, zapewnienie opieki medycznej i pielęgnacyjnej.

Cele operacyjne dla CELU I.

1) Aktywizacja i włączenie grup marginalizowanych lub zagrożonych marginalizacją do działań samopomocowych :

Działania:

- inicjowanie powstania i wspieranie rozwoju grup samopomocowych osób marginalizowanych lub zagrożonych marginalizacją społeczną,
- wykorzystanie w lokalnej działalności socjalnej kontraktów socjalnych,
- utworzenie Klubu Integracji Społecznej,
- powołanie spółdzielni socjalnej,
- wykorzystanie prac społeczno użytecznych,
- realizacja projektów aktywizacji osób wykluczonych,
- realizacja programów na rzecz aktywizacji całej społeczności lokalnej,

2) Ograniczenie uzależnień i zjawisk patologicznych związanych z uzależnieniami:

- wspieranie działań i inicjatyw oraz instytucji i organizacji, zmierzających do ograniczenia uzależnień, pozyskiwanie środków i prowadzenie szerokiej profilaktyki uzależnień,

- podjęcie współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami i organizacjami w celu zapewnienia specjalistycznej opieki medycznej dla osób uzależnionych m.in. poprzez otwarcie oddziału detoksykacji,
- zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej i prawnej dla osób uzależnionych oraz ich rodzin,
- budowanie systemu wsparcia dla rodzin zagrożonych uzależnieniami i przemocą,
- wsparcie dla rodzin, w których wystąpił kryzys małżeński, wychowawczy itp.,
- przygotowanie i realizacja programów pomocowych i interwencyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- prowadzenie działalności informacyjno-edukacyjnej o problemie przemocy w rodzinie przez szkoły, ośrodek pomocy społecznej, ośrodek zdrowia, Kościół itp.,
- zorganizowanie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie (opieka medyczna, pomoc prawna i materialna),
- podjęcia działań wobec sprawców przemocy w rodzinie - skierowanie na leczenie, pomoc psychologiczna, praca socjalna ze sprawcą przemocy,
- podnoszenie kompetencji do udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie wśród pracowników socjalnych, nauczycieli, pedagogów szkolnych, członków Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- pozyskiwanie środków na prowadzenie szerokiej profilaktyki uzależnień;
- prowadzenie profilaktyki uzależnień w szkołach, dostosowanej do poziomu dzieci i młodzieży,
- monitorowanie uzależnień (alkohol, nikotyna, narkotyki) wśród dzieci i młodzieży,
- egzekwowanie i kontrola zakazu sprzedaży alkoholu nieletnim na terenie miasta,

3) Działania na rzecz ograniczania bezrobocia, aktywizacji osób bezrobotnych oraz rozwoju przedsiębiorczości:

Działania:

- organizacja warsztatów i szkoleń aktywizujących dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem zawodowym,
- organizacja kursów kwalifikacyjnych z zakresu konkretnych umiejętności zawodowych, języków obcych, przedsiębiorczości itp.

- wprowadzanie do szkół dla których miasto jest organem prowadzącym programów z zakresu podstaw przedsiębiorczości, realizowanych w formie różnorodnych zabaw, konkursów, gier symulacyjnych i warsztatów.
- współpraca z samorządem powiatowym w zakresie odpowiedniego planowania kierunków kształcenia pod potrzeby działalności gospodarczej.
- budowanie współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz rozwiązywania problemu bezrobocia poprzez wspólne przygotowywanie i realizacja projektów na rzecz przeciwdziałania bezrobociu,
- tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy na terenie miasta poprzez pozyskiwanie inwestorów i wspieranie przedsiębiorczości,

4) Integracja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych:

Działania

- stopniowa i systematyczna likwidacja barier architektonicznych, przede wszystkim w obiektach użyteczności publicznej,
- upowszechnienie nowoczesnych technologii do aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych,
- współpraca samorządu lokalnego z organizacjami pozarządowymi, działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych,
- realizowanie programów na rzecz osób niepełnosprawnych w oparciu o środki pomocowe,
- podejmowanie działań na rzecz akceptacji i tolerancji mieszkańców wobec niepełnosprawności fizycznej i intelektualnej,
- organizacja imprez integrujących osoby niepełnosprawne ze sprawnymi,
- utrzymanie istniejących placówek zajmujących się wspieraniem osób niepełnosprawnych

5) Pomoc dla rodzin wielodzietnych szczególnie dotkniętych problemami społecznymi:

Działania:

- pomoc finansowa i rzeczowa dla rodzin wielodzietnych,
- wsparcie wypoczynku letniego dzieci i młodzieży z rodzin wielodzietnych,
- inicjowanie powstawania i wspieranie grup samopomocowych wśród rodzin wielodzietnych,

- inicjowanie akcji na rzecz zmiany stereotypowej opinii, że wielodzietność = bieda i patologia,

Cele operacyjne dla CELU II.

WZMOCNIENIE I ROZWÓJ SYSTEMU POMOCY I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ POPRZEZ WSPARCIE ZASOBÓW TECHNICZNYCH I KADROWYCH

1) Dostosowanie systemu pomocy społecznej do wzrastających potrzeb oraz podniesienia jakości usług socjalnych:

Działania:

- diagnozowanie i monitorowanie problemów społecznych na terenie miasta
- utworzenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej – pozyskanie bazy lokalowej, zapewnienie kadry i wyposażenia;
- utworzenie lokali socjalnych, adaptacja lokali komunalnych na potrzeby socjalne,
- rozbudowa i modernizacja istniejącej bazy budynków komunalnych i ich wykorzystanie na cele społeczne,
- utworzenie noclegowni dla osób bezdomnych,
- dokształcanie i podnoszenie kwalifikacji osób działających w sferze integracji społecznej, w tym pracowników pomocy społecznej, członków organizacji pozarządowych, nauczycieli,
- rozwój i modernizacja bazy lokalowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
- utworzenie Domu Dziennego Pobytu dla osób starszych
- utworzenie świetlicy socjoterapeutycznej i środowiskowej
- pozyskanie oraz wsparcie i przygotowanie wolontariuszy do działań w zakresie integracji społecznej – utworzenie centrum wolontariatu,

2) Inicjowanie współpracy międzysektorowej w zakresie rozwoju usług społecznych:

Działania:

- powołanie lokalnego partnerstwa/koalicji jako płaszczyzny współpracy między samorządem, instytucjami, organizacjami pozarządowymi, Kościołem itp. w zakresie świadczenia usług socjalnych,
- wzajemna wymiana informacji i doświadczeń między sektorami,
- opracowywanie i realizacja wspólnych partnerskich projektów z zakresu integracji społecznej,

3) Przygotowanie podmiotów działających w sferze integracji społecznej do pozyskiwania funduszy pomocowych na działania w zakresie integracji:

Działania:

- przeszkolenie pracowników socjalnych i innych osób zaangażowanych w pomoc socjalną w zakresie pozyskiwania funduszy pomocowych,
- przeprowadzenie warsztatów z zarządzania projektami w sferze integracji społecznej,
- stałe i systematyczne monitorowanie konkursów i przetargów dotacji na integrację społeczną,
- opracowywanie projektów i składanie wniosków o dotacje ze środków pomocowych.

Cele operacyjne dla CELU III:

ZAPEWNIENIE WARUNKÓW DO WSZECHESTRONNEGO ROZWOJU EDUKACYJNEGO, ZAWODOWEGO, KULTURALNEGO, SPOŁECZNEGO, SPORTOWEGO ITP. MIESZKAŃCÓW, W SZCZEGÓLNOŚCI DZIECI I MŁODZIEŻY ORAZ OSÓB STARSZYCH.

1) Uzupełnienie oferty i poprawa jakości edukacji elementarnej dzieci w mieście:

Działania:

- powołanie lokalnego partnerstwa na rzecz rozwoju edukacji elementarnej dzieci – zainicjowanie współpracy dyrektorów szkół, nauczycieli, rodziców, zespołu obsługi szkół, ośrodka pomocy społecznej, organizacji społecznych,
- opracowanie planu/strategii rozwoju edukacji elementarnej w mieście,
- pozyskiwanie środków finansowych na edukację przedszkolną – opracowanie projektów edukacyjnych,
- zorganizowanie różnych form edukacji elementarnej dla dzieci w wieku 3-6 lat, które nie korzystają z przedszkola poprzez np. powstanie Klubu Przedszkolaka, powołanie ośrodków przyszkolnych, organizowanie grup zabawowych itp.

2) Rozwój i polepszenie stanu miejsc do zabawy i rozwoju zainteresowań dla dzieci i młodzieży. Rozwój technicznych zasobów oświatowych miasta:

Działania:

- powstanie nowych oraz modernizacja placów zabaw na terenie miasta;
- utworzenie Skate Parku, dla bezpiecznego uprawiania sportu
- utworzenie osiedlowych Klubów/Świetlic Młodzieżowych
- doposażenie i modernizacja pracowni dydaktycznych, w tym pracowni komputerowych

- utworzenie i wyposażenie pracowni do nauki języków obcych,
- remont i modernizacja bazy oświatowej, w tym budynków szkolnych,
- modernizacja sal gimnastycznych oraz innych obiektów sportowych m.in. boisk przyszkolnych,
- utworzenie żłobka,

3) Zapewnienie oferty służącej rozwojowi indywidualnych zainteresowań i uzdolnień dzieci i młodzieży, zapewnienie szerokiej oferty spędzania wolnego czasu:

Działania:

- organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży poprzez szeroką ofertę zajęć pozalekcyjnych; prowadzonych przez szkoły oraz inne instytucje i organizacje społeczne
- wsparcie inicjatyw na rzecz zaangażowanie dzieci i młodzieży oraz wszystkich mieszkańców w masowe uprawianie sportu i rekreacji
- wpieranie programów międzynarodowej i partnerskiej wymiany młodzieży,
- realizacja projektów z dziedziny edukacji, kultury, sportu finansowanych ze środków pomocowych
- zapewnienie oferty dla dzieci i młodzieży, spędzających ferie i wakacje w mieście;
- promocja i wspieranie uczniów wybitnych oraz uzdolnionych np. artystycznie, promocja prac młodych twórców,
- organizowanie inicjatyw służących kształtowaniu u dzieci i młodzieży postaw rodzinnych, patriotycznych, poszanowania dla tradycji, historii oraz dorobku miasta i regionu.
- włączenie w rozwój zainteresowań dzieci i młodzieży lokalnych organizacji społecznych, autorytetów, liderów, twórców,
- propagowanie idei wolontariatu i aktywizowania społeczności sąsiedzkich w zakresie organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży,
- pobudzanie zainteresowania dzieci i młodzieży funkcjonowaniem ważnych instytucji lokalnego życia społecznego np. Urzędu Miasta, MOPS-u, organizacji pozarządowych np. organizowanie Dnia Otwartego Urzędu Miasta

4) Eliminowanie lub ograniczanie deficytów edukacyjnych i zdrowotnych dzieci:

Działania:

- prowadzenie wczesnej diagnozy dzieci w zakresie problemów rozwojowych,
- zorganizowanie opieki specjalistycznej dla dzieci (pedagog, psycholog, logopeda)
- prowadzenie zajęć korekcyjnych dla dzieci i młodzieży,

- opracowanie i wdrożenia programów pomocy psychologicznej i pedagogicznej, programów zajęć kompensacyjnych dla dzieci o szczególnych potrzebach edukacyjnych (autyzm, ADHD itp.),
- utworzenie oddziałów i klas integracyjnych,
- prowadzenie zajęć kompensacyjnych dla dzieci z deficytami rozwojowymi,
- prowadzenie efektywnych programów profilaktycznych i edukacyjnych wspierających rozwój i wychowanie dzieci i młodzieży,
- organizowanie warsztatów psychologicznych dla dzieci i młodzieży oraz rodziców z zakresu komunikacji, radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania problemów.
- utworzenie ośrodka rekreacyjno-sportowego, w tym basenu, służącego profilaktyce

5) Integracja społeczna osób starszych:

Działania:

- przygotowanie oferty dla osób starszych, wsparcie Klubów Seniora
- włączenie osób starszych w działania wolontarystyczne,
- wsparcie działalności artystycznej osób starszych,
- zaangażowanie osób starszych w działania na rzecz kultywowania lokalnych tradycji, historii miasta, pamięci o ludziach, wartości patriotycznych i religijnych itp.
- zapewnienie opieki osobom starszym poprzez rozszerzenie usług opiekuńczych oraz wdrożenie programu pomocy sąsiedzkiej
- stworzenie osobom starszym możliwości dokształcania „uniwersytet trzeciego wieku”

6) Poprawa relacji społecznych i więzi sąsiedzkich:

Działania:

- realizacja programów aktywizacji mieszkańców,
- organizowanie imprez służących integracji międzypokoleniowej,
- organizowanie plenerowych imprez osiedlowych – majówek, festynów itp.,
- inicjowanie akcji służących popularyzacji historii i tradycji miasta, rozwojowi lokalnego patriotyzmu” i związku z „małą ojczyzną”

7) Wsparcie rozwoju kultury i sportu:

Działania:

- remonty i modernizacja obiektów instytucji kultury,
- wsparcie znanych i cyklicznych imprez kulturalnych,
- wsparcie organizacji pozarządowych, działających w sferze kultury,

- wsparcie rozwoju kultury wysokiej,
- dofinansowanie działalności kulturalnej prowadzonej przez miejscowe zespoły,
- wsparcie miejscowych twórców kultury, popularyzacja ich dorobku,
- remonty i modernizacja miejskich obiektów sportowych,
- wsparcie sportowych sekcji dziecięcych i UKS,
- wsparcie inicjatyw na rzecz zaangażowania mieszkańców w masowe uprawianie sportu i rekreacji;
- organizacja masowych imprez sportowych i rekreacyjnych

8) Ograniczanie zjawisk przestępczych, poprawa bezpieczeństwa publicznego:

Działania:

- stworzenie systemu monitoringu w mieście oraz w budynkach użyteczności publicznej
- aktywizacja mieszkańców w zakresie poprawy bezpieczeństwa na osiedlach
- realizacja programów służących poprawie bezpieczeństwa w placówkach oświatowych
- współpraca międzysektorowa i Policji w zakresie poprawy bezpieczeństwa na terenie miasta – realizacja programu Bezpieczne Miasto

Cele operacyjne dla CELU IV

PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ NA RZECZ POPRAWY STANU ZDROWIA MIESZKAŃCÓW POPRZECZ REALIZACJĘ PROGRAMÓW PROFILAKTYCZNYCH I REHABILITACYJNYCH, ZAPEWNIENIE OPIEKI MEDYCZNEJ I PIELĘGNACYJNEJ.

1) Poprawa jakości systemu ochrony zdrowia:

Działania:

- remont i doposażenie w sprzęt medyczny ośrodków zdrowia na terenie miasta,
- współuczestniczenie samorządu lokalnego w koordynowaniu usług medycznych w celu zwiększenia ich dostępności,
- doposażenie gabinetów medycznych w szkołach,
- zapewnienie specjalistycznego sprzętu medycznego m.in. do dializy, mamografii, tomografii, koronografii w SP ZOZ.

2) Poprawa stanu zdrowia mieszkańców:

Działania:

- monitorowanie stanu zdrowia i kondycji fizycznej mieszkańców miasta,

- realizacja programów profilaktyki zdrowotnej dla mieszkańców, w tym profilaktyki chorób kardiologicznych, onkologicznych, cywilizacyjnych, stomatologicznych,
- promocja zdrowego stylu życia,
- realizacja zadań z zakresu ochrony zdrowia publicznego (higiena, szczepienia ochronne, itp.),
- realizacja programów z zakresu edukacji zdrowotnej dla dzieci i młodzieży,
- zapewnienie opieki pielęgniarstwa i stomatologicznej w placówkach oświatowych
- prowadzenie zajęć korekcyjnych dla dzieci i młodzieży
- promocja zdrowego stylu życia
- utworzenie terenów służących rekreacji i rehabilitacji – ścieżki rowerowe, ścieżki zdrowia,
- wsparcie inicjatyw obywatelskich podejmujących działania na rzecz poprawy stanu zdrowia mieszkańców
- wsparcie szerokiej oferty zajęć ruchowych np. aerobik, fitness,
- utworzenie siłowni oraz wyposażenie już istniejących.

17. HARMONOGRAM REALIZACJI.

OGRANICZANIE ZJAWISKA WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO I ZAWODOWEGO POPRZECZ ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW AKTYWNEJ INTEGRACJI ORAZ WZMOCNIENIE ŚWIADOMOŚCI I AKTYWNOŚCI OSÓB ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ.

1) Aktywizacja i włączenie grup marginalizowanych lub zagrożonych marginalizacją do działań samopomocowych

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	Inicjowanie powstania i wspieranie rozwoju grup samopomocowych osób marginalizowanych lub zagrożonych marginalizacją społeczną,	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomoc, budżet państwa
2	Wykorzystanie w lokalnej działalności socjalnej kontraktów socjalnych,	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomoc, budżet państwa
3	Utworzenie Klubu Integracji Społecznej, spółdzielni socjalnej	2008-2014	Fundusze pomoc, budżet państwa
4	Wykorzystanie prac społeczno użytecznych,	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa
5	Realizacja projektów aktywizacji osób wykluczonych	2008 -2014	Budżet gminy, fundusze pomoc

2) Ograniczenie uzależnień i zjawisk patologicznych związanych z uzależnieniami:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	wspieranie działań i inicjatyw oraz instytucji i organizacji, zmierzających do ograniczenia uzależnień, pozyskiwanie środków i prowadzenie szerokiej profilaktyki uzależnień,	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomoc, budżet państwa
2	podjęcie współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami i organizacjami w celu zapewnienia specjalistycznej opieki medycznej dla osób uzależnionych m.in. poprzez otwarcie oddziału detoksykacji,	2008 – 2014	Bezinwestycyjne
3	zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej i prawnej dla osób uzależnionych oraz ich rodzin,	2008-2014	Budżet miasta, fundusze pomoc, budżet państwa
4	budowanie systemu wsparcia dla rodzin zagrożonych uzależnieniami i przemocą,	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa
5	wsparcie dla rodzin, w których wystąpił kryzys małżeński, wychowawczy itp.,	2008 -2014	Budżet miasta, fundusze pomoc, budżet państwa
6	przygotowanie i realizacja programów pomocowych i interwencyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,	2008 -2014	Fundusze pomoc, Fundusze publiczne
7	prowadzenie działalności informacyjno-edukacyjnej o problemie przemocy w rodzinie przez szkoły, ośrodek pomocy społecznej, ośrodek zdrowia, Kościoły itp.,	2008 -2014	Budżet miasta, fundusze pomoc, budżet państwa

8	zorganizowanie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie (opieka medyczna, pomoc prawna i materialna),	2008 -2014	budżet państwa Budżet miasta fundusze pomoc
9	Podjęcie działań wobec sprawców przemocy w rodzinie - skierowanie na leczenie, pomoc psychologiczna, praca socjalna ze sprawcą przemocy,	2008 -2014	budżet państwa Budżet miasta
10	podnoszenie kompetencji do udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie wśród pracowników socjalnych, nauczycieli, pedagogów szkolnych, członków Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,	2008 -2014	Budżet państwa fundusze pomoc Budżet miasta
11	pozyskiwanie środków na prowadzenie szerokiej profilaktyki uzależnień;	2008 -2014	Budżet państwa fundusze pomoc Budżet miasta
12	monitorowanie uzależnień (alkohol, nikotyna, narkotyki) wśród dzieci i młodzieży,	2008 -2014	Bezinwestycyjn
13	prowadzenie profilaktyki uzależnień w szkołach, dostosowanej do poziomu dzieci i młodzieży,	2008 -2014	Budżet państwa fundusze pomoc Budżet miasta
14	egzekwowanie i kontrola zakazu sprzedaży alkoholu nieletnim na terenie miasta,	2008 -2014	Bezinwestycyjn

3) Działania na rzecz ograniczania bezrobocia, aktywizacji osób bezrobotnych oraz rozwoju przedsiębiorczości:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	organizacja warsztatów i szkoleń aktywizujących dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem zawodowym,	2008 – 2014	Budżet miasta fundusze pomoc budżet państwa
2	organizacja kursów kwalifikacyjnych z zakresu konkretnych umiejętności zawodowych, języków obcych, przedsiębiorczości itp.	2008 – 2014	Budżet miasta fundusze pomoc budżet państwa
3	wprowadzanie do szkół programów z zakresu podstaw przedsiębiorczości, realizowanych w formie różnorodnych zabaw, konkursów, gier symulacyjnych i warsztatów.	2008-2014	Budżet miasta fundusze pomoc budżet państwa
4	budowanie współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz rozwiązywania problemu bezrobocia poprzez wspólne przygotowywanie i realizacja projektów na rzecz przeciwdziałania bezrobociu,	2008 – 2014	Bezinwestycyjn
5	tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy na terenie miasta poprzez pozyskiwanie inwestorów i wspieranie przedsiębiorczości,	2008 -2014	Budżet miasta fundusze pomoc budżet państwa

4) Integracja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	stopniowa i systematyczna likwidacja barier architektonicznych, przede wszystkim w obiektach użyteczności publicznej,	2008 – 2014	Budżet miasta fundusze pomoc budżet państwa

2	upowszechnienie nowoczesnych technologii do aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych,	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe, budżet państwa
3	współpraca samorządu lokalnego z organizacjami pozarządowymi, działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych,	2008-2014	Bezinwestycyjne
4	realizowanie programów na rzecz osób niepełnosprawnych w oparciu o środki pomocowe,	2008 – 2014	fundusze pomocowe
5	podejmowanie działań na rzecz akceptacji i tolerancji mieszkańców wobec niepełnosprawności fizycznej i intelektualnej	2008 -2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe, budżet państwa
6	organizacja imprez integrujących osoby niepełnosprawne ze sprawnymi,	2008 -2014	Budżet miasta, Biznes
7	utrzymanie istniejących placówek zajmujących się wspieraniem osób niepełnosprawnych	2008 -2014	Budżet miasta, budżet państwa

5) Pomoc dla rodzin wielodzietnych szczególnie dotkniętych problemami społecznymi:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	pomoc finansowa i rzeczowa dla rodzin wielodzietnych,	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa
2	wsparcie wypoczynku letniego dzieci i młodzieży z rodzin wielodzietnych,	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe, budżet państwa
3	inicjowanie powstawania i wspieranie grup samopomocowych wśród rodzin wielodzietnych,	2008-2014	Bezinwestycyjne
4	inicjowanie akcji na rzecz zmiany stereotypowej opinii, że wielodzietność = bieda i patologia,	2008 – 2014	fundusze pomocowe

CEL II. WZMOCNIENIE I ROZWÓJ SYSTEMU POMOCY I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ POPRZEZ WSPARCIE ZASOBÓW TECHNICZNYCH I KADROWYCH

1) Dostosowanie systemu pomocy społecznej do wzrastających potrzeb oraz podniesienia jakości usług socjalnych:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	diagnozowanie i monitorowanie problemów społecznych na terenie miasta	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa
2	utworzenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej pozyskanie bazy lokalowej, zapewnienie kadry i wyposażenia;	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe, budżet państwa
3	utworzenie lokali socjalnych, adaptacja lokali komunalnych na potrzeby socjalne,	2008-2014	Budżet miasta,

4	rozbudowa i modernizacja istniejącej bazy budynków komunalnych i ich wykorzystanie na cele społeczne,	2008 – 2014	Budżet miasta,
5	utworzenie noclegowni dla osób bezdomnych	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa
6	dokształcanie i podnoszenie kwalifikacji osób działających w sferze integracji społecznej, w tym pracowników pomocy społecznej, członków organizacji pozarządowych, nauczycieli,	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe, budżet państwa
7	rozwój i modernizacja bazy lokalowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe, budżet państwa
8	utworzenie Domu Dziennego Pobytu dla osób starszych	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa
9	utworzenie świetlicy socjoterapeutycznej i środowiskowej	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe, budżet państwa
10	pozyskanie oraz wsparcie i przygotowanie wolontariuszy do działań w zakresie integracji społecznej – utworzenie centrum wolontariatu,	2008 – 2014	fundusze pomocowe

2) Inicjowanie współpracy międzysektorowej w zakresie rozwoju usług społecznych:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	powołanie lokalnego partnerstwa/koalicji jako płaszczyzny współpracy między samorządem, instytucjami, organizacjami pozarządowymi, Kościołem itp. w zakresie świadczenia usług socjalnych,	2008 – 2014	Bezinwestycyjne
2	wzajemna wymiana informacji i doświadczeń między sektorami,	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe, budżet państwa
3	opracowywanie i realizacja wspólnych partnerskich projektów z zakresu integracji społecznej,	2008-2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe, budżet państwa

3) Przygotowanie podmiotów działających w sferze integracji społecznej do pozyskiwania funduszy pomocowych

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	przeszkolenie pracowników socjalnych i innych osób zaangażowanych w pomoc socjalną w zakresie pozyskiwania funduszy pomocowych,	2008 – 2014	fundusze pomocowe
2	przeprowadzenie warsztatów z zarządzania projektami w sferze integracji społecznej,	2008 – 2014	fundusze pomocowe
3	stałe i systematyczne monitorowanie konkursów i przetargów dotacji na integrację społeczną,	2008 – 2014	Bezinwestycyjne
4	opracowywanie projektów i składanie wniosków o dotacje ze środków pomocowych.	2008 – 2014	Budżet miasta

**CEL. III ZAPEWNIENIE WARUNKÓW DO WSZECHESTRONNEGO
ROZWOJU EDUKACYJNEGO, ZAWODOWEGO, KULTURALNEGO,
SPOŁECZNEGO, SPORTOWEGO ITP. MIESZKAŃCÓW,
W SZCZEGÓLNOŚCI DZIECI I MŁODZIEŻY ORAZ OSÓB
STARSZYCH.**

1) Uzupełnienie oferty i poprawa jakości edukacji elementarnej dzieci w mieście:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	powołanie lokalnego partnerstwa na rzecz rozwoju edukacji elementarnej dzieci	2008 – 2014	Bezinwestycyjn
2	opracowanie planu/strategii rozwoju edukacji elementarnej w mieście	2008 – 2014	Budżet miasta
3	pozyskiwanie środków finansowych na edukację przedszkolną – opracowanie projektów edukacyjnych	2008 – 2014	Bezinwestycyjn
4	opracowywanie projektów i składanie wniosków o dotacje ze środków pomocowych.	2008 – 2014	Budżet miasta
5	zorganizowanie różnych form edukacji elementarnej dla dzieci w wieku 3-6 lat	2008 – 2014	Budżet miasta fundusze pomoco budżet państwa

2) Rozwój i polepszenie stanu miejsc do zabawy i rozwoju zainteresowań dla dzieci i młodzieży. Rozwój technicznych zasobów oświatowych

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	powstanie nowych oraz modernizacja placów zabaw na terenie miasta;	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa
2	utworzenie Skate Parku, dla bezpiecznego uprawiania sportu	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomoco
3	utworzenie osiedlowych Klubów/Świetlic Młodzieżowych	2008-2014	Budżet miasta, budżet państwa, fundusze pomoco
4	doposażenie i modernizacja pracowni dydaktycznych, w tym pracowni komputerowych	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa, fundusze pomoco
5	utworzenie i wyposażenie pracowni do nauki języków obcych,	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomoco
6	remont i modernizacja bazy oświatowej, w tym budynków szkolnych,	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomoco budżet państwa
7	modernizacja sal gimnastycznych oraz innych obiektów sportowych m.in. boisk przyszkolnych,	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomoco budżet państwa
8	utworzenie żłobka,	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa

3) Zapewnienie oferty służącej rozwojowi indywidualnych zainteresowań i uzdolnień dzieci i młodzieży

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży	2008 – 2014	Budżet miasta

	poprzez szeroką ofertę zajęć pozalekcyjnych		fundusze pomocy społecznej, budżet państwa
2	wspieranie inicjatyw na rzecz zaangażowanie dzieci i młodzieży oraz wszystkich mieszkańców w masowe uprawianie sportu i rekreacji	2008 – 2014	Budżet państwa, fundusze pomocy społecznej
3	wpieranie programów międzynarodowej i partnerskiej wymiany młodzieży	2008-2014	Budżet państwa, fundusze pomocy społecznej
4	realizacja projektów z dziedziny edukacji, kultury, sportu finansowanych ze środków pomocowych	2008 – 2014	Budżet państwa, fundusze pomocy społecznej
5	zapewnienie oferty dla dzieci i młodzieży, spędzających ferie i wakacje w mieście;	2008 -2014	Budżet państwa, budżet państwa
6	promocja i wspieranie uczniów wybitnych oraz uzdolnionych np. artystycznie, promocja prac młodych twórców,	2008 -2014	Budżet państwa, budżet państwa
7	organizowanie inicjatyw służących kształtowaniu u dzieci i młodzieży postaw rodzinnych, patriotycznych, poszanowania dla tradycji, historii oraz dorobku miasta i regionu.	2008 -2014	Budżet państwa, fundusze pomocy społecznej, budżet państwa
8	włączenie w rozwój zainteresowań dzieci i młodzieży lokalnych organizacji społecznych, autorytetów, liderów, twórców,	2008 -2014	budżet państwa, Budżet państwa, fundusze pomocy społecznej
9	propagowanie idei wolontariatu i aktywizowania społeczności sąsiedzkich w zakresie organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży,	2008 -2014	budżet państwa, Budżet państwa
10	pobudzanie zainteresowania dzieci i młodzieży funkcjonowaniem ważnych instytucji lokalnego życia społecznego np. Urzędu Miasta, MOPS-u, organizacji pozarządowych	2008 -2014	Budżet państwa, fundusze pomocy społecznej, Budżet państwa

4) Eliminowanie lub ograniczanie deficytów edukacyjnych i zdrowotnych dzieci:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	prowadzenie wczesnej diagnozy dzieci w zakresie problemów rozwojowych,	2008 – 2014	Budżet państwa, fundusze pomocy społecznej, budżet państwa
2	zorganizowanie opieki specjalistycznej dla dzieci (pedagog, psycholog, logopeda)	2008 – 2014	Budżet państwa, budżet państwa
3	prowadzenie zajęć korekcyjnych dla dzieci i młodzieży,	2008-2014	Budżet państwa, budżet państwa
4	opracowanie i wdrożenia programów pomocy psychologicznej i pedagogicznej, programów zajęć kompensacyjnych dla dzieci o szczególnych potrzebach edukacyjnych (autyzm, ADHD itp.),	2008 – 2014	Budżet państwa, fundusze pomocy społecznej, budżet państwa
5	utworzenie oddziałów i klas integracyjnych,	2008 -2014	Budżet państwa, budżet państwa
6	prowadzenie zajęć kompensacyjnych dla dzieci z deficytami rozwojowymi,	2008 -2014	Budżet państwa, budżet państwa
7	prowadzenie efektywnych programów profilaktycznych i edukacyjnych wspierających rozwój i wychowanie dzieci i młodzieży,	2008 -2014	Budżet państwa, fundusze pomocy społecznej, budżet państwa
8	organizowanie warsztatów psychologicznych dla dzieci i młodzieży oraz rodziców z zakresu komunikacji, radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania problemów	2008 -2014	budżet państwa, Budżet państwa, fundusze pomocy społecznej
9	utworzenie ośrodka rekreacyjno-sportowego, w tym basenu, służącego zapewnieniu profilaktyki	2008 -2014	budżet państwa, Budżet państwa, fundusze pomocy społecznej

5) Integracja społeczna osób starszych:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	przygotowanie oferty dla osób starszych, wsparcie Klubów Seniora	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa
2	włączenie osób starszych w działania wolontarystyczne,	2008 – 2014	Bezinwestycyjne
3	wsparcie działalności artystycznej osób starszych,	2008-2014	Budżet miasta, budżet państwa, fundusze pomocowe
4	zaangażowanie osób starszych w działania na rzecz kultywowania lokalnych tradycji, historii miasta, pamięci o ludziach, wartości patriotycznych i religijnych itp.	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa, fundusze pomocowe
5	zapewnienie opieki osobom starszym poprzez rozszerzenie usług opiekuńczych oraz wdrożenie programu pomocy sąsiedzkiej	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe
6	Stworzenie osobom starszym możliwości dokształcania „uniwersytet trzeciego wieku”	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe, budżet państwa

6) Poprawa relacji społecznych i więzi sąsiedzkich:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	realizacja programów aktywizacji mieszkańców,	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe
2	organizowanie imprez służących integracji międzypokoleniowej,	2008 – 2014	Budżet miasta, Biznes
3	organizowanie plenerowych imprez osiedlowych – majówek, festynów itp.,	2008-2014	Budżet miasta, Rady Osiedlowe Bi
4	inicjowanie akcji służących popularyzacji historii i tradycji miasta, rozwojowi lokalnego patriotyzmu” i związku z „małą ojczyzną”	2008 – 2014	Budżet miasta

7) Wsparcie rozwoju kultury i sportu:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	remonty i modernizacja obiektów instytucji kultury,	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe, budżet państwa
2	wsparcie znanych i cyklicznych imprez kulturalnych,	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa
3	wsparcie organizacji pozarządowych, działających w sferze kultury,	2008-2014	Budżet miasta, budżet państwa, fundusze pomocowe
4	wsparcie rozwoju kultury wysokiej,	2008 – 2014	Budżet miasta, fundusze pomocowe, budżet państwa
5	dofinansowanie działalności kulturalnej prowadzonej przez miejscowe zespoły,	2008 -2014	Budżet miasta, budżet państwa
6	wsparcie miejscowych twórców kultury, popularyzacja ich dorobku,	2008 - 2014	Budżet miasta

7	remonty i modernizacja miejskich obiektów sportowych,	2008 - 2014	Budżet miasta fundusze pomoc budżet państwa
8	wsparcie sportowych sekcji dziecięcych i UKS,	2008 -2014	Budżet miasta, budżet państwa
9	wsparcie inicjatyw na rzecz zaangażowania mieszkańców w masowe uprawianie sportu i rekreacji;	2008 - 2014	Budżet miasta fundusze pomoc budżet państwa
10	organizacja masowych imprez sportowych i rekreacyjnych	2008 - 2014	budżet państwa Budżet miasta

8) Ograniczanie zjawisk przestępczych, poprawa bezpieczeństwa publicznego:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	stworzenie systemu monitoringu w mieście oraz w budynkach użyteczności publicznej	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa
2	aktywizacja mieszkańców w zakresie poprawy bezpieczeństwa na osiedlach	2008 – 2014	Bezinwestycyjn
3	realizacja programów służących poprawie bezpieczeństwa w placówkach oświatowych	2008-2014	Budżet miasta budżet państwa fundusze pomoc
4	współpraca międzysektorowa i Policji w zakresie poprawy bezpieczeństwa na terenie miasta – realizacja programu Bezpieczne Miasto	2008 – 2014	Budżet miasta budżet państwa fundusze pomoc

CEL IV. PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ NA RZECZ POPRAWY STANU ZDROWIA MIESZKAŃCÓW POPRZECZ REALIZACJĘ PROGRAMÓW PROFILAKTYCZNYCH I REHABILITACYJNYCH, ZAPEWNIENIE OPIEKI MEDYCZNEJ I PIELĘGNACYJNEJ.

1) Poprawa jakości systemu ochrony zdrowia:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
1	remont i doposażenie w sprzęt medyczny ośrodków zdrowia na terenie miasta	2008 – 2014	Budżet miasta budżet państwa fundusze pomoc
2	współuczestniczenie samorządu lokalnego w koordynowaniu usług medycznych w celu zwiększenia ich dostępności	2008 – 2014	Bezinwestycyjn
3	doposażenie gabinetów medycznych w szkołach	2008-2014	Budżet miasta budżet państwa fundusze pomoc
4	zapewnienie specjalistycznego sprzętu medycznego m.in. do dializy, mamografii, tomografii, koronografii	2008 – 2014	Budżet miasta budżet państwa fundusze pomoc

2) Poprawa stanu zdrowia mieszkańców:

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	HARMONOGRAM REALIZACJI	NAKLADY
-----	---------------------	------------------------	---------

1	monitorowanie stanu zdrowia i kondycji fizycznej mieszkańców	2008 – 2014	Budżet miasta,
2	realizacja programów profilaktyki zdrowotnej dla mieszkańców, w tym profilaktyki chorób kardiologicznych, onkologicznych, cywilizacyjnych, stomatologicznych	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa
3	promocja zdrowego stylu życia,	2008-2014	Budżet miasta, budżet państwa, fundusze pomoc
4	realizacja zadań z zakresu ochrony zdrowia publicznego (higiena, szczepienia ochronne, itp.),	2008 – 2014	Budżet miasta, budżet państwa
5	realizacja programów z zakresu edukacji zdrowotnej dla dzieci i młodzieży,	2008 -2014	Budżet miasta, budżet państwa
6	zapewnienie opieki pielęgniarstwa i stomatologicznej w placówkach oświatowych	2008 - 2014	Budżet miasta
7	prowadzenie zajęć korekcyjnych dla dzieci i młodzieży	2008 - 2014	Budżet miasta, fundusze pomoc, budżet państwa
8	promocja zdrowego stylu życia	2008 -2014	Budżet miasta, budżet państwa
9	utworzenie terenów służących rekreacji i rehabilitacji – ścieżki rowerowe, ścieżki zdrowia,	2008 - 2014	Budżet miasta, fundusze pomoc, budżet państwa
10	wsparcie inicjatyw obywatelskich podejmujących działania na rzecz poprawy stanu zdrowia mieszkańców	2008 - 2014	budżet państwa, Budżet miasta
11	wsparcie szerokiej oferty zajęć ruchowych np. aerobik, fitness,	2008 - 2014	budżet państwa
12	utworzenie siłowni oraz doposażenie już istniejących	2008 - 2014	budżet państwa, Budżet miasta, fundusze pomoc

18. PROPONOWANE ŹRÓDŁA FINASOWANIA.

I. Podział środków UE na programy operacyjne w latach 2007-2013

Program operacyjny	alokacja (mln EUR)
Regionalne Programy Operacyjne (16)	16 555,6
1. PO Infrastruktura i Środowisko	27 913,7
2. PO Kapitał Ludzki	9 707,2
3. PO Innowacyjna Gospodarka	8 254,9
4. PO Rozwój Polski Wschodniej	2 273,8
5. PO Europejskiej Współpracy Terytorialnej	731,1
6. PO Pomoc Techniczna	516,7

II. Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

Priorytet I. Zatrudnienie i integracja społeczna

1.1 WSPARCIE SYSTEMOWE INSTYTUCJI RYNKU PRACY

1.2 WSPARCIE SYSTEMOWE INSTYTUCJI POMOCY I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

1.3 OGÓLNOPOLSKIE PROGRAMY INTEGRACJI I AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ

Poddziałanie 1.3.1 Projekty na rzecz społeczności romskiej – projekty konkursowe

Poddziałanie 1.3.2 Projekty na rzecz promocji równych szans kobiet i mężczyzn oraz godzenia życia zawodowego i rodzinnego – projekty konkursowe

Poddziałanie 1.3.3 OHP - projekty systemowe

Poddziałanie 1.3.4 Centralny Zarząd Służby Więziennej - projekty systemowe

Poddziałanie 1.3.5 Ministerstwo Sprawiedliwości - projekty systemowe

Poddziałanie 1.3.6 PFRON - projekty systemowe

Poddziałanie 1.3.7 Projekty skierowane do pracowników migrujących - projekty systemowe

Priorytet II. Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa zdrowia osób pracujących

Rozwój kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach

- Ponadregionalne (w co najmniej 2 województwach) zamknięte projekty szkoleń (ogólnych i specjalistycznych) i doradztwa dla przedsiębiorców (lub grup przedsiębiorców) przygotowane w oparciu o indywidualne strategie rozwoju firm
- Ogólnopolskie (w co najmniej 5 województwach) otwarte projekty szkoleń (ogólnych i specjalistycznych) i doradztwa dla przedsiębiorców oraz pracowników przedsiębiorstw
- Studia podyplomowe dla przedsiębiorców oraz pracowników przedsiębiorstw

Priorytet III. Wysoka jakość systemu oświaty

3.1. MODERNIZACJA SYSTEMU ZARZĄDZANIA I NADZORU W OŚWIACIE

- Poddziałanie 3.1.1 Tworzenie warunków i narzędzi do monitorowania, ewaluacji i badań systemu oświaty - projekty systemowe
- Poddziałanie 3.1.2 Modernizacja systemu nadzoru pedagogicznego – projekty systemowe

3.2 ROZWÓJ SYSTEMU EGZAMINÓW ZEWNĘTRZNYCH

3.3 POPRAWA JAKOŚCI KSZTAŁCENIA

- Poddziałanie 3.3.1 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli - projekty systemowe
- Poddziałanie 3.3.2 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli - projekty konkursowe
- Poddziałanie 3.3.3 Modernizacja treści i metod kształcenia - projekty systemowe
- Poddziałanie 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia – projekty konkursowe
-

3.4 OTWARTOŚĆ SYSTEMU EDUKACJI W KONTEKŚCIE UCZENIA SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE

- Poddziałanie 3.4.1 Opracowanie i wdrożenie Krajowego Systemu Kwalifikacji – projekty systemowe
- Poddziałanie 3.4.2 Upowszechnienie uczenia się przez całe życie – projekty systemowe
- Poddziałanie 3.4.3 Upowszechnienie uczenia się przez całe życie – projekty konkursowe

Priorytet IV. Szkolnictwo wyższe i nauka

4.1 WZMOCNIENIE I ROZWÓJ POTENCJAŁU DYDAKTYCZNEGO UCZELNI ORAZ ZWIEKSZENIE LICZBY ABSOLWENTÓW KIERUNKÓW O KLUCZOWYM ZNACZENIU DLA GOSPODARKI OPARTEJ NA WIEDZY

- Poddziałanie 4.1.1 Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni - projekty konkursowe
- Poddziałanie 4.1.2 Zwiększenie liczby absolwentów kierunków o kluczowym znaczeniu dla gospodarki opartej na wiedzy – projekty systemowe
- Poddziałanie 4.1.3 Wzmocnienie systemowych narzędzi zarządzania szkolnictwem wyższym – projekty systemowe

4.2. ROZWÓJ KWALIFIKACJI KADR SYSTEMU B+R I WZROST ŚWIADOMOŚCI ROLI NAUKI W ROZWOJU GOSPODARCZYM

Priorytet V. Dobre rządzenie

5.1 WZMOCNIENIE POTENCJAŁU ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ – projekty systemowe

5.2 WZMOCNIENIE POTENCJAŁU ADMINISTRACJI SAMORZĄDOWEJ

Poddziałanie 5.2.1 Modernizacja zarządzania w administracji samorządowej - projekty konkursowe

Poddziałanie 5.2.2 Systemowe wsparcie funkcjonowania administracji samorządowej – projekty systemowe

Poddziałanie 5.2.3 Podnoszenie kompetencji kadr służb publicznych – projekty konkursowe

5.3 WSPARCIE NA RZECZ REALIZACJI STRATEGII LIZBOŃSKIEJ

5.4 ROZWÓJ POTENCJAŁU TRZECIEGO SEKTORA

5) Poddziałanie 5.4.1 Wsparcie systemowe dla trzeciego sektora – projekty systemowe

6) Poddziałanie 5.4.2 Rozwój dialogu obywatelskiego – projekty konkursowe

5.5 ROZWÓJ DIALOGU SPOŁECZNEGO

- Poddziałanie 5.5.1 Wsparcie systemowe dla dialogu społecznego – projekty systemowe
- Poddziałanie 5.5.2 Wzmocnienie uczestników dialogu społecznego – projekty konkursowe

Priorytet VI. Rynek pracy otwarty dla wszystkich

6.1 POPRAWA DOSTĘPU DO ZATRUDNIENIA ORAZ WSPIERANIE

- AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ W REGIONIE
- Poddziałanie 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy - projekty konkursowe

- Poddziałanie 6.1.2 Wsparcie powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy w realizacji zadań na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych w regionie - projekty konkursowe wyłącznie dla powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy
- Poddziałanie 6.1.3 Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych - projekty systemowe

6.2 WSPARCIE ORAZ PROMOCJA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I SAMOZATRUDNIENIA

6.3 INICJATYWY LOKALNE NA RZECZ PODNOSZENIA POZIOMU

Priorytet VII. Promocja integracji społecznej

7.1 ROZWÓJ I UPOWSZECHNIENIE AKTYWNEJ INTEGRACJI

- Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej - projekty systemowe
- Poddziałanie 7.1.2 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie – projekty systemowe
- Poddziałanie 7.1.3 Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej – projekty systemowe

7.2 PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU I WZMOCNIENIE SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ

- Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - projekty konkursowe
- Poddziałanie 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej – projekty konkursowe

7.3. INICJATYWY LOKALNE NA RZECZ AKTYWNEJ INTEGRACJI

Priorytet VIII. Regionalne kadry gospodarki

8.1 ROZWÓJ PRACOWNIKÓW I PRZEDSIĘBIORSTW W REGIONIE

Poddziałanie 8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw – projekty konkursowe

Poddziałanie 8.1.2 Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie – projekty konkursowe

Poddziałanie 8.1.3 Wzmacnianie lokalnego partnerstwa na rzecz adaptacyjności – projekty konkursowe realizowane przez partnerów społecznych

Poddziałanie 8.1.4 Przewidywanie zmiany gospodarczej – projekty systemowe

8.2 TRANSFER WIEDZY

Poddziałanie 8.2.1 Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw

– projekty konkursowe

Poddziałanie 8.2.2 Regionalne Strategie Innowacji – projekty systemowe

Priorytet IX. Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach

9.1 WYRÓWNYWANIE SZANS EDUKACYJNYCH I ZAPEWNIENIE WYSOKIEJ JAKOŚCI USŁUG EDUKACYJNYCH ŚWIADCZONYCH W SYSTEMIE OŚWIATY

- Poddziałanie 9.1.1 Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej - projekty konkursowe
- Poddziałanie 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych – projekty konkursowe
- Poddziałanie 9.1.3 Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie
- uzdolnionych – projekty systemowe

9.2 PODNIESIENIE ATRAKCYJNOŚCI I JAKOŚCI SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO

9.3 UPOWSZECHNIENIE FORMALNEGO KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO

9.4 WYSOKO WYKWALIFIKOWANE KADRY SYSTEMU OŚWIATY

9.5 ODDOLNE INICJATYWY EDUKACYJNE NA OBSZARACH WIEJSKICH

OŚWIATA:

Poddziałanie 9.1.1 Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej

Typy projektów:

- tworzenie ośrodków wychowania przedszkolnego (w tym również realizacja alternatywnych form wychowania przedszkolnego) na obszarach i w środowiskach o niskim stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej (w szczególności na obszarach wiejskich)
- wsparcie istniejących przedszkoli przyczyniające się do zwiększonego uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym np. dłuższe godziny pracy przedszkoli, uruchomienie dodatkowego naboru dzieci, zatrudnienie personelu
- opracowanie i realizacja kampanii informacyjnych promujących edukację przedszkolną

Grupy docelowe:

- dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat)
- rodzice dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat)
- istniejące przedszkola

Poddziałanie 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych

Typy projektów:

Programy rozwojowe szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie ogólne ukierunkowane na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów i zmniejszanie dysproporcji w ich osiągnięciach edukacyjnych oraz podnoszenie jakości procesu kształcenia, w szczególności obejmujące:

- dodatkowe zajęcia dydaktyczno - wyrównawcze oraz specjalistyczne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych w trakcie procesu kształcenia
- doradztwo i opiekę pedagogiczno – psychologiczną dla uczniów wykazujących problemy w nauce lub z innych przyczyn zagrożonych przedwczesnym wypadnięciem z systemu oświaty (np. wsparcie dla uczniów z obszarów wiejskich, wsparcie dla uczniów niepełnosprawnych, przeciwdziałanie uzależnieniom, programy prewencyjne, przeciwdziałanie patologiom społecznym)
- programy skierowane do dzieci i młodzieży, które znajdują się poza systemem szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego (przedwcześnie opuszczający system szkolnictwa) umożliwiające ukończenie danego etapu kształcenia oraz kontynuację nauki
- dodatkowe zajęcia (pozalekcyjne i pozaszkolne) dla uczniów ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych, ze szczególnym uwzględnieniem ICT, języków obcych, przedsiębiorczości, nauk przyrodniczo – matematycznych rozszerzanie oferty szkół o zagadnienia związane z poradnictwem i doradztwem edukacyjno - zawodowym, informowaniem uczniów o korzyściach płynących z wyboru danej ścieżki edukacyjnej oraz możliwościach dalszego kształcenia w kontekście uwarunkowań lokalnego i regionalnego rynku pracy (szkolne ośrodki kariery)
- wdrożenie nowych, innowacyjnych form nauczania i oceniania cechujących się wyższą skutecznością niż formy tradycyjne

- wdrażanie programów i narzędzi efektywnego zarządzania placówką oświatową przyczyniających się do poprawy jakości nauczania

Program Lifelong Learning Programme

- **Programy sektorowe:** Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig
- **Programy horyzontalne:** Program Międzysektorowy, Jean Monnet

Programy sektorowe			
COMENIUS	ERASMUS	LEONARDO DA VINCI	GRUNDTVIG
edukacja szkolna	szkoły wyższe	szkolnictwo i doskonalenie zawodowe	edukacja dorosłych
Programy horyzontalne			
PROGRAM „MIĘDZYSEKTOROWY”- "Transversal programme" 4 rodzaje aktywności – rozwój polityki oświatowej; kształcenie językowe; rozwój nowoczesnych technologii informacyjnych; rozpowszechnianie przykładów najlepszej praktyki			
Program JEAN MONNET 3 rodzaje aktywności – Akcja Jean Monnet; europejskie instytucje; stowarzyszenia europejskie			

Działania programu sektorowego Comenius mają wspierać wdrażanie w obszarze europejskim idei uczenia się przez całe życie poprzez:

- ☐ Podnoszenie jakości, atrakcyjności i dostępności ofert w zakresie wykorzystania programu sektorowego Comenius w programie „Uczenie się przez całe życie” w Polsce
- ☐ Wzmacnianie wkładu programu sektorowego Comenius w programie „Uczenie się przez całe życie” w obszarach takich jak: spójność społeczna, aktywne obywatelstwo, dialog interkulturowy i samorealizacja
- ☐ Promocję kreatywności, konkurencyjności, szans na zatrudnienie oraz rozwoju przedsiębiorczości
- ☐ Przyczynienie się do zwiększonego uczestnictwa w programie sektorowym Comenius przez dzieci, młodzież, nauczycieli i kadre edukacyjną oraz osoby ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i grupy defaworyzowane ze względów socjalno – ekonomicznych

- Promowanie nauki języków obcych i różnorodności językowej na wszystkich poziomach nauczania
- Wspieranie rozwoju innowacyjności korzystania z nowoczesnych technologii komunikacyjnych (ICT) w oparciu o treści, usługi, podejścia dydaktyczne i praktykę w programie sektorowym Comenius
- Wzmacnianie roli programu sektorowego Comenius w oparciu o zrozumienie i szacunek dla praw człowieka, demokracji oraz zachęcanie do tolerancji i szacunku do innych ludzi i kultur
- Zachęcanie do podnoszenia jakości pracy szkół i rozwoju doskonalenia zawodowego nauczycieli wykorzystując przykłady dobrej praktyki w obszarze edukacji objętym programem sektorowym Comenius

PARTNERSKIE PROJEKTY SZKÓŁ COMENIUSA w programie LLP (COMENIUS SCHOOL PARTNERSHIP)

Przykłady działań, jakie mogą być podejmowane w ramach Partnerskich Projektów Szkół Comenius:

- Spotkania i wizyty uczestników projektu
- Wymiana uczniów i nauczycieli zaangażowanych w realizację projektu
- Wymiana doświadczeń i przykładów dobrej praktyki pomiędzy uczestnikami projektów
- Badania terenowe
- Publikowanie i rozpowszechnianie wyników prac powstałych podczas realizacji projektu
- Wytwarzanie produktów i materiałów technicznych, artystycznych i innych
- Osiągnięcia w dziedzinie sztuki, np. wystawy, przedstawienia teatralne, musicale
- Organizacja wystaw, produkcja i rozpowszechnianie materiałów informacyjnych
- Przygotowanie językowe uczniów i nauczycieli
- Współpraca z instytucjami realizującymi projekty o zbliżonej tematyce, wymiana doświadczeń z innymi instytucjami w regionie
- Autoewaluacja
- Rozpowszechnianie doświadczeń z prac nad projektem i wyników projektu

GRUNDTVIG

- Projekty Partnerskie Grundtviga (dawny Grundtvig 2) - Learning Partnership

Projekty na małą skalę, łatwe w zarządzaniu. Nie wymagają wypracowania innowacyjnych efektów, ich najważniejszym celem jest międzynarodowa wymiana doświadczeń. Projekty Partnerskie powinny angażować słuchaczy i pracowników instytucji partnerskich.

informacja KE w języku angielskim

- Wizyty Przygotowawcze - Preparatory Visits

Wizyty Przygotowawcze umożliwiają poznanie potencjalnych partnerów projektu i doprecyzowanie założeń przyszłej współpracy.

- Indywidualne wyjazdy szkoleniowe (dawny Grundtvig 3)

Akcja przeznaczona dla osób zajmujących się edukacją dorosłych, umożliwiająca uczestniczenie w formach szkoleniowych za granicą. Szkolenia mogą trwać do 6 tygodni.

Ważne źródła informacji:

- www.mrr.gov.pl
- www.efs.gov.pl
- www.wup-rzeszow.pl
- www.podkarpackie.pl

19. PROCES AKTUALIZACJI STRATEGII.

Strategia jest dokumentem „żywym” i wprowadzanie zmian w jej zapisach jest nie tylko możliwe, lecz w niektórych sytuacjach wręcz konieczne. Pamiętać jednak należy, że zmiany te nie powinny dotyczyć zasadniczych kierunków strategii.

Ze względu na zmieniające się - czasem trudne do przewidzenia - uwarunkowania zarówno wewnątrz miasta, jak i w jej otoczeniu, modyfikacjom poddaje się zapisy w części operacyjnej strategii. Najlepszą metodą wydaje się być weryfikacja dokonywana w procesie społecznym dwukrotnie podczas okresu jej funkcjonowania. Pamiętać jednak należy o konsekwentnym dążeniu do realizacji priorytetów oraz celów strategicznych, te bowiem elementy strategii zmianom i modyfikacjom nie powinny być poddawane.

Podstawowym warunkiem realizacji strategii jest stworzenie odpowiednich form i mechanizmów zarządzania tym dokumentem. Celowe jest więc powołanie przez burmistrza miasta Zespołu ds. Wdrażania i Realizacji Strategii.

Oceny realizacji strategii dokonywać powinny Urząd Miasta, jednostki organizacyjne miasta oraz Rada Miasta na podstawie okresowego sprawozdania przygotowanego przez Zespół Roboczy.